

Opdateret dagsorden for møde i Vildtforvaltningsrådet tirsdag
d. 3. december 2019 kl. 9.00-14.30, mødelokale B,
Slotsholmsgade 12, København K

Bilag**1. Godkendelse af dagsorden****2019-04-01***Til godkendelse***2. Ulveforvaltning – ulvegruppe****2019-04-02**Resumé:

Ved møderne i VFR d. 20. juni og 20. september 2019 enedes rådet om en problemformulering og målsætning for det kommende arbejde med en ny adaptiv forvaltningsplan for ulv. Formanden har fremsendt udkast til kommissorium for en ulvegruppe til medlemmerne i VFR, så kommissoriet er godkendt inden dette møde i VFR. Formanden orienterer om den planlagte proces i ulvegruppen og i VFR for at komme med et udkast til en ny plan for forvaltning af ulv. VFR vil ved mødet godkende sammensætning af ulvegruppen.

*Til beslutning***3. Hjorteforvaltning****2019-04-03****2019-04-03b**Resumé:

Svend Bichel og formanden afreporterer fra den nationale hjortevildtgruppe og hjortevildtgruppernes årsmøde d. 14.-15. november 2019. Rådet skal drøfte tidligere fremsendt princippapir (vedlagt) om forvaltning af hjortevildt og fremsende anbefalinger til ministeren. Formanden for Danmarks Jægerforbund, Claus Lind vil på mødet kort uddybe indstillingen om principper for forvaltning af hjortevildt fra Danmarks Jægerforbund.

Til beslutning

4. Erstatningsordning for kronvildt

2019-04-04

Resumé:

Miljøministeren ønsker at nedlægge erstatningsordningen for kronvildt skader i Oksbøl og Ulfborg, da formålet med at indføre erstatningsordningen, at øge kronvildtbestanden, ses at være opfyldt. Nedlæggelse kan ske i kombination med nye tiltag til at regulere bestanden. Miljøministeren ønsker at høre Vildtforvaltningsrådets holdning hertil.

Til drøftelse

5. Evaluering af jagttider

2019-04-05
2019-04-05b
2019-04-05c
2019-04-05d

Resumé:

Henrik Bertelsen præsenterer jagttidsgruppens forslag til indstilling om justering af jagttider på udvalgte arter. VFR drøfter indstillingen med henblik på at fremsende en indstilling til ministeren.

Til beslutning

6. Riffelkugler

2019-04-06

Resumé:

En ældre undersøgelse fra DMU giver indtryk af, at der er en vis risiko for rikochetter i forbindelse med riffelskud. VFR tager en indledende drøftelse af, hvilke tiltag man kan bringe i anvendelse for at minimere risikoen i forbindelse med jagtudøvelse, ikke mindst under iagttagelse af den stigende interesse for riffeljagt på stigende bestande af det større hjortevildt.

Til drøftelse

7. Jagt på spættet sæl

2019-04-07
2019-04-08
2019-04-08b

Resumé:

Afudkast til forvaltningsplan for sæler, som forud for dette møde har været i skriftlig høring hos VFR fremgår, at Miljø- og Fødevarerministeriet på baggrund af DCE's vurdering, der viser, at spættet sæl er i gunstig bevaringsstatus, i 2020 vil igangsætte drøftelser i Vildtforvaltningsrådet af muligheden for at indføre jagttid på spættet sæl i hele eller dele af Danmark. Drøftelsen skal blandt andet afklare, om der er interesse for sæljagt blandt jægere i Danmark, og hvilken effekt jagt vil have i forhold til konflikterne med fiskeriet og sælbestanden. På mødet ønskes en

indledende drøftelse af en proces i forhold til at nå frem til en anbefaling fra Vildtforvaltningsrådet om muligheden for jagttid på spættet sæl samt, hvilke forhold, der bør undersøges nærmere.

Til drøftelse

Frokost

8. Udsætningsudvalget

2019-04-09

2019-04-10

2019-04-11

2019-04-12

2019-04-13a

2019-04-13b

Resumé:

Flemming Torp vil som formand for udsætningsudvalget orientere om udvalgets seneste møde d. 19. november 2019 og præsentere udvalgets indstilling om, hvorvidt projekterne, som er beskrevet i vedlagte projektforslag, skal foreslås gennemført som opfølgning på udsætningsforliget.

Til beslutning

9. Regulering hele døgnet af vaskebjørn og mink

2019-04-14

Resumé:

Miljøministeren har ønsket at rådføre sig med Vildtforvaltningsrådet om muligheden for at åbne for regulering uden forudgående tilladelse i alle døgnets 24 timer af de invasive arter mink og vaskebjørn, herunder de jagtetiske aspekter knyttet til en sådan udvidelse af muligheden for regulering.

Til beslutning

10. Brug af natsigtemidler til regulering af mårhund, vaskebjørn og vildsvin.

2019-04-15

Resumé:

Miljøministeren ønsker at se på muligheden for at øge adgangen til at anvende natsigtemidler til regulering af mårhund, vaskebjørn og vildsvin. Miljø- og Fødevareministeriet er i dialog med Justitsministeriet om de sikkerhedsmæssige aspekter knyttet hertil og om sammenhængen med de gældende regler og praksis efter våbenlovgivningen. Miljøministeren ønsker at rådføre sig med Vildtforvaltningsrådet om de jagtetiske aspekter ved en sådan evt. øget adgang med udgangspunkt i det vedlagte notat, hvor ministeriets jagtfaglige forudsætninger er overordnet beskrevet.

Til beslutning

11. Vildtreservater – status og kommissorium

2019-04-16

2019-04-17

2019-04-18

Resumé:

Miljøstyrelsen vil give en status for arbejdet i vildtreservatgruppen og præsenterer et forslag til revideret kommissorium for arbejdsgruppen.

Til beslutning

12. Forvaltningsplan for bæver

2019-04-19

Resumé:

Miljø- og Fødevareministeriet arbejder på en revision af bæverforvaltningsplanen og vil præsentere en synopsis for en revideret forvaltningsplan som oplæg til en drøftelse af de centrale forvaltningselementer i planen. Desuden orienteres om den forventede tidsplan for revisionsarbejdet.

Til drøftelse

13. Meddelelser

Til orientering

- Orientering fra formanden
- Status for hold af rovfugle
- Jagttegnsbudget
- Status på bekendtgørelser
- EU-kommissionens vejledning om habitatdirektivets artikel 12 og 16 (den strenge beskyttelse af bilag IV arter)

2019-04-20

14. Kommende møder

2019-04-23

Resumé:

Formanden fremlægger emner for kommende møder. Medlemmerne i VFR opfordres til at byde ind med emner.

Til drøftelse

15. Evt.

Vildtforvaltningsrådet

Møde den 3. december 2019

Bilag 2019-04-02

Emne: Ulveforvaltning – ulvegruppe

Indstilling: Til beslutning

Resume:

Ved møderne i VFR d. 20. juni og 20. september 2019 enedes rådet om en problemformulering og målsætning for det kommende arbejde med en ny adaptiv forvaltningsplan for ulv. Formanden har fremsendt udkast til kommissorium for en ulvegruppe til medlemmerne i VFR, så kommissoriet er godkendt inden dette møde i VFR. Formanden orienterer om den planlagte proces i ulvegruppen og i VFR for at komme med et udkast til en ny plan for forvaltning af ulv. VFR vil ved mødet godkende sammensætning af ulvegruppen.

Bilag:

2019-04-02 Materiale om ulvegruppen udsendt d. 19. november 2019

Til: Dansk Skovforening (info@skovforeningen.dk), Dansk Ornitologisk Forening (dof@dof.dk), Landbrug og Fødevarer (info@lf.dk),
åå Friluftsrådet (fr@friluftsradet.dk), Danmarks Naturfredningsforening (dn@dn.dk), Danmarks Jægerforbund
(post@jaegerne.dk), 'db@dyrenesbeskyttelse.dk' (db@dyrenesbeskyttelse.dk)

Cc: Cristina Nissen (crnis@mfvm.dk), Egon Østergaard (Egon.Ostergaard@dof.dk), Claus Lind Christensen (clc@jaegerne.dk), Ella
Maria Bisschop-Larsen (emb@dn.dk), birgitteheje@hotmail.com (birgitteheje@hotmail.com), flemmingtorp@gmail.com
(flemmingtorp@gmail.com), Jan Eriksen (jejaneriksen@gmail.com), Katrine Barnkob Lindgreen (kbli@mfvm.dk),
stavnsbjerg19@gmail.com (stavnsbjerg19@gmail.com), Peter A. Busck (pab@rye-noerskov.dk), Anne-Marie Vægter
Rasmussen (anvra@mst.dk), Mette Rask Jensen (merje@mfvm.dk), fl@soeholt.nu (fl@soeholt.nu)

Fra: lajen@mst.dk (lajen@mst.dk)

Titel: Nedsættelse af arbejdsgruppe om ulven i Danmark (MST Id nr.: 275101)

Sendt: 19-11-2019 11:22:36

Bilag: Kommissorium for ulvegruppen.pdf; Målsætninger til den adaptive ulveforvaltningsplan.pdf; Problemformulering.pdf; Tentativ
mødeplan for ulvegruppen 2019 - 2020.pdf;

Kære organisationer i Vildtforvaltningsrådet

Til brug for nedsættelsen af en kommende arbejdsgruppe om ulven i Danmark, bedes hver organisation indstille én
relevant fagperson. Indstillingen bedes fremsendt til undertegnede senest mandag den 25. november 2019.
Arbejdsgruppen, herunder gruppens sammensætning, godkendes endeligt på møde i Vildtforvaltningsrådet tirsdag den 3.
december 2019.

Endeligt bedes I orientere jer i vedlagte kommissorium, problemformulering, målhieraki samt tentativ mødeplan.

Venlig hilsen

Lasse Jensen

Generalist | Arter og Naturbeskyttelse
+45 72 54 21 40 | +45 41 26 93 40 | lajen@mst.dk

Miljø- og Fødevareministeriet

Miljøstyrelsen | Tolderundsvej 5 | 5000 Odense C | Tlf. +45 72 54 40 00 | mst@mst.dk | www.mst.dk

[Sådan håndterer vi dine personoplysninger](#)

Kommissorium for ulvegruppen.

Vildtforvaltningsrådet har besluttet at nedsætte en ulvegruppe.

Formålet er at gruppen skal fremkomme med et forslag til en adaptiv forvaltningsplan, der kan tage vare på en levedygtig dansk delbestand af den centraleuropæiske ulvebestand i overensstemmelse med habitatdirektivet.

Det adaptive forvaltningsarbejde bygger på en problemformulering og et målhieraki og myndighedernes juridiske vurderinger.

Ulvegruppen skal være en faglig sammensat gruppe, hvis arbejde er fagligt orienteret, således at politiske diskussioner tages i Vildtforvaltningsrådet.

Ulvegruppen sammensættes af repræsentanter fra Vildtforvaltningsrådets organisationer: Danmarks Jægerforbund, Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Skovforening, Dansk Ornitologisk Forening, Dyrenes Beskyttelse, Friluftsrådet og Landbrug og Fødevarer.

Formand for gruppen er Vildtforvaltningsrådets formand.

Miljøstyrelsen er sekretær for gruppen og er ansvarlig for mødeindkaldelser, referater og den egentlige sammenskrivning af forvaltningsplanen.

Der kan desuden være deltagelse fra relevante forskningsinstitutioner, Naturstyrelsen, Miljøministeriets departement mv.

Den adaptive forvaltning er en målrettet og fleksibel forvaltning, der bygger på overvågning og opfølgning af effekten af forvaltningen.

Den adaptive forvaltnings rammer er PROBLEMFORMULERINGS, DET STRATEGISKE MÅL, de GRUNDLÆGGENDE MÅL og de HANDLEMÅL, som Rådet har vedtaget, dog vil den endelige formulering af handlemålene ske på ulvegruppens første møde. (De nævnte vedtagelser er bilagt dette kommissorium).

Gruppen forventes at begynde sit arbejde hurtigst muligt.

Gruppen forventes i september 2020 at komme med forslag til en ulveforvaltningsplan, hvorefter den besluttet på Rådets møde i december. Der forventes således en intensiv arbejdsproces i det kommende år.

Gruppen vil efter 2020 mødes 1-2 gange om året i overensstemmelse med principperne i adaptiv forvaltning: *at følge op på effekten af forvaltningen, samt at inddrage evt. forandringer i ulvepopulationen og dens levesteder.*

Gruppen vil løbende og som minimum hvert kvartal modtage opdateret information fra Miljøstyrelsen om forekomsten af ulv i Danmark og omfanget af ulveangreb på husdyr, samt udbetalte erstatninger.

Det forventes som udgangspunkt at gruppens medlemmer kommunikerer synspunkter i relation til arbejdet i gruppen og ikke bruger pressen eller de sociale medier med mindre dette sker i enighed mellem gruppens medlemmer.

Målsætninger til den adaptive ulveforvaltningsplan

Strategisk mål	Tage vare på en levedygtig dansk delbestand af den centraleuropæiske ulvebestand samt afbøde de konflikter, der kan opstå med mennesker (og husdyr) indenfor habitatdirektivets rammer.					
Grundlæggende mål:	Sikre betingelserne for fortsat udveksling med den tyske bestand	Forbedre viden om ulven i DK	Maksimere befolkningens oplevelse af sikkerhed	Balancere de rekreative interesser	Minimere tab af husdyr og stress	Styrke det internationale samarbejde
<i>Delmål:</i>	<i>Sikre gunstige habitater</i>	<i>Udvikle og forbedre viden om ulv i DK</i> <i>Indsamle viden systematisk</i> <i>Inddrage forskning</i> <i>Citizen science/vidensbehov</i> <i>Øge befolkningens viden</i>	<i>Øge befolkningens viden om ulv, ulves reelle farlighed og rolle i naturen.</i> <i>Formidle viden om hensigtsmæssig adfærd i mødet med ulv</i> <i>Dialog/kommunikation, særligt på det lokale niveau.</i> <i>Hindre habituering</i>	<i>Planlægning af turisme</i> <i>Formidling i forhold til jagtinteresser</i> <i>Friluftsliv og naturoplevelser</i>	<i>Proaktiv tabsminimering</i> <i>Formidling af viden om, hvordan tab minimeres og muligheder for tilskud og anden bistand</i> <i>Afklaring af juridiske rammer for regulering inden for habitatdirektivet</i>	<i>Styrke samarbejde</i> <i>Minimere forskelle i nationale forvaltninger</i> <i>Dialog med EU</i>
Handlemål: (Hvad, hvorfor og hvordan)	Beskyttelse af yngleområder i henhold til habitatdirektivets rammer Overvågning	Monitorering Inddragelse af lokalbefolkningen Forskning af effekt:	Dialogmøder med lokalbefolkningen Skriftligt materiale	Dialog med lokalbefolkningen Lokale ulveguider	Hegning Vogterdyr Kompensation ved tab af husdyr	Erfaringsdeling mellem landene Initiere internationale ulvemøder

	Hindre ulovlig jagt Drøfte bestandsregulering på lang sigt.	• på husdyr • af forebyggende foranstaltninger • på jagt Formidle viden	Plan, der iværksættes, når ulven bosætter sig Beredskab til at forhindre habituering Handleplan for problemulve Procedurer ved uforudsete hændelser	Retningslinjer for bæredygtigt ”ulveturisme” Intelligent færdsel Ulvezoner	Dialog med jordbrugere Beredskab af myndigheder og frivillige Handleplan for problemulve	Fremme forståelsen for forskelle i lovgrundlag og bestandsstatus EU-ulvekonference
--	---	--	---	---	---	--

Problemformulering – til forvaltning af ulv i Danmark

I 2012 genindvandrede en fritlevende ulv til Danmark fra Tyskland fra den voksende centraleuropæiske ulvebestand. I 2017 konstateredes det første reproducerende par i Vestjylland. Der sker fortsat ind- og udvandring af individer mellem Danmark og Tyskland, og det må forventes at der kommer flere kobler og strejfende ulve i de kommende år.

Ulvens genindvandring har givet anledning til socioøkonomiske konflikter med husdyrholdere og jagtinteresser og har skabt en frygt og usikkerhed i befolkningen på grund af den opfattede farlighed af ulve, som kan blive særdeles problematisk, hvis ulvene habituerer til menneskelige aktiviteter.

Der er opstået en polariseret debat i samfundet for og imod ulve, og modstanden kan potentielt give anledning til selvtægt, som kan udgøre en trussel mod ulvebestanden. Forekomsten af ulve har også ført til en stigende ulveturisme i Vestjylland.

Ulven er fredet i Danmark og er ligeledes beskyttet i henhold til EU's Habitatdirektiv. Danmark er således forpligtet til at oprette en levedygtig bestand, der har mulighed for udveksling med den centraleuropæiske bestand.

En forvaltningsplan skal tage vare på den danske delbestand af den centraleuropæiske ulvebestand i henhold til de lovgivningsmæssige forpligtelser og samtidig reducere de nuværende og mulige konflikter. Planen skal sikre, at der er et tilstrækkeligt proaktivt beredskab, som styrker legitimiteten af forvaltningen. Planen er national, men skal være forbundet til den centraleuropæiske forvaltning.

Eftersom der er væsentlige usikkerheder omkring hastighed af tilvæksten i bestanden, dens habitueringsrisiko og effekter af mulige afværgeforanstaltninger, skal planen være adaptiv med årlig opfølgning og justering af tiltag.

Tentativ mødeplan for ulvegruppen 2019 - 2020

- *Mandag d 16. december, København*
Indledende møde med fokus på den adaptive forvaltning. Nedenstående forslag til mødedatoer aftales endeligt.
- Torsdag d 6. og fredag d 7. februar, Vestjylland.
Ekskursion til den vestjyske ulvezone – herunder:
 - Besøg hos berørte landmænd.
 - Orientering fra NST's lokale ulvekonsulent.
 - Dialogmøde med borgergruppen fra Idom-Rasted.
 - Møde i ulvegruppen hos NST Vestjylland i Lemvig.
- Tirsdag d 7. marts, Odense.
- Torsdag d 30. april, København.
- Mandag d 8. juni, Odense.
- Muligvis tirsdag d 18. august, København
- Torsdag d 10. september, Odense.
- Fredag d 13. november, København.

Der er taget højde for skiftende hverdage og afrapportering til de efterfølgende Vildtforvaltningsrådsmøder.

Vildtforvaltningsrådet

Møde den 3. december 2019

Bilag 2019-04-03; 2019-04-03b

Emne: Hjorteforvaltning

Indstilling: Til beslutning

Resume:

Svend Bichel og formanden afrapporterer fra den nationale hjortevildtgruppe og hjortevildtgruppernes årsmøde d. 14.-15. november 2019. Rådet skal drøfte tidligere fremsendt principppapir (vedlagt) om forvaltning af hjortevildt og fremsende anbefalinger til ministeren.

Formanden for Danmarks Jægerforbund, Claus Lind vil på mødet kort uddybe indstillingen om principper for forvaltning af hjortevildt fra Danmarks Jægerforbund.

Bilag:

2019-04-03 Tidligere udsendt principppapir om forvaltning af hjortevildt

2019-04-03b Indstilling til VFR fra DJ

Mål og midler i dansk hjortevildtforvaltning

Præampel

I 2004 nedsattes Den nationale Hjortevildtgruppe samt 12 regionale hjortevildtgrupper med det formål primært at forestå en større udbredelse af især kronvildt, sikre en større andel af ældre hjorte i bestandene, reducere omfanget af markskader samt påse overholdelse af samtidigt udarbejdet regelsæt for jagt på hjortevildt, kendt som De jagtetiske Regler.

I Den nationale Hjortevildtgruppe samt i de regionale grupper er direkte eller indirekte repræsenteret Danmarks Jægerforbund, Dansk Skovforening, Landbrug & Fødevarer, Danmarks Naturfredningsforening, Dyrenes Beskyttelse samt Friluftsrådet.

I dag, mere end 15 år efter nedsættelse af disse råd, kan konstateres, at en række problemer desværre henstår uløste. Vel har kron- og dåvildt spredt sig markant i samme 15 år og bestandene er vokset antalsmæssigt. Men dette er sket ganske uden nogen indflydelse fra forvaltningstiltag – derimod består problemer som alt for stor afskydning af hjorte, og ukritisk afskydning af for unge hjorte på bekostning af en normal og biologisk hensigtsmæssig fordeling, såvel blandt hjorte som mellem kønnene.

Som en effekt af denne ensidige fokusering på afskydning af handyr er antallet af hinder/dåer blevet for højt, hvorfor problematikken med mark- og skovskader langt fra er blevet afhjulpet, men tværtimod er blevet forværret i de senere år.

Det er nedenstående organisationers – Dansk Skovforening, Landbrug & Fødevarer, Danmarks Naturfredningsforening, Dyrenes Beskyttelse samt Friluftsrådet – opfattelse, at den væsentligste årsag til manglende målopfyldelse i arbejdet med hjortevildtforvaltning skyldes Danmarks Jægerforbunds vægring mod ethvert tiltag til effektiv begrænsning af den voldsomme afskydning af især unge og yngre hjorte.

Vi konstaterer at Danmarks Jægerforbund stod isoleret i Vildtforvaltningsrådet med denne vægring.

Disse 5 organisationer ønsker derfor med denne redegørelse at vise en principiel enighed om mål og midler for at få skabt en tiltrængt dynamik i hjortevildtforvaltning i Danmark.

Virkemidler

I dansk jagtforvaltning har **jagttider** groft sagt været eneste forvaltningsinstrument. Dette hænger utvivlsomt sammen med, at der indtil for ca. 20 år siden ikke var behov for forvaltning af grænseoverskridende storvildt i Danmark – kronvildt fandtes i sparsomt omfang på statsskovarealer samt meget få store private skovejendomme, dåvildtet holdt sig som mere stationære på få, yderst velforvaltede godser. Dette billede er i dag totalt ændret – såvel kronvildt som dåvildt er på få årtier flerdoblet i antal. Antallet af riffeljægere i Danmark er eksploderet i samme tidsrum.

Brug af jagttid som eneste instrument i hjortevildtforvaltning er dermed løbet over ende. Ydermere viser seneste erfaringer, at forkortet jagttid for hjortejagt er uden effekt – hvis jagttiden halveres, fordobles jagttrykket på de eftertragtede hjorte! Kun ved en ekstrem kort jagttid – for eksempel 3 dage – på hjort kan forventes en effekt, men en sådan jagttid vil totalt ødelægge enhver sund og velbegrundet hjortevildtforvaltning for de mange revirer/jægere, der ønsker en sådan.

Da vores fælles hensigt er at skabe et råderum for en sund forvaltning for det store flertal af jægere, som ønsker dette, konstaterer vi at jagttider som instrument både aktuelt og potentielt er uhensigtsmæssigt i forhold til opnåelse af målet om en større andel ældre hjorte.

Jagttider må nødvendigvis suppleres med andre virkemidler – Danmark er faktisk et af de eneste lande i Europa, der ikke supplerer jagttid med et eller flere af følgende forvaltningsinstrumenter:

Kvote-jagt Et givent areal tildeles en kvote for afskydning af bestemt antal hjorte/hinder/kalve.

Arealbegrænsning Den jagtberettigede skal råde over et vist minimumsareal for at måtte skyde hjorte

Sprosse-fredning En hjort skal have opnået en vis modenhed, vurderet på antal sprosser på geviret for at være skudbar.

Sprosefredning er effektiv for kronvildt, hvor antal sprosser er evident også på afstand, men ikke brugbar ved dåvildt, hvor udvikling fra stanghjort over halvskuffel til fuldsuffel er glidende.

Konklusion

For at få en bedre balance mellem kønnene af hjortevildt **bør jagttid på kronhjort separeres** fra jagttid på hind og kalv. Der vil dermed ske en naturlig fokusering på afskydning af hind og kalv, når hjortejagt er udelukket, og den uønskede voldsomme stigning i bestanden kan komme under kontrol.

Behovet for samme tiltag for dåvildt er ikke så udtalt – dåvildt vagabonderer ikke på samme måde som kronvildt, men er som mere stationære langt nemmere at kontrollere bestandsmæssigt end kronvildt.

Arealkrav for afskydning af hjortevildt må uomgængeligt indføres.

Som en cadeau til det almene gode, som jagtret er i Danmark, bør accepteres ret for enhver jæger med jagtareal, der opfylder jagtlovens minimumskrav, til at nedlægge én hjort pr. jagtsæson, men afskydning herudover skal kræve et jagtareal på for eksempel mere end 100 ha for afskydning af yderligere én kronhjort, 200 ha for 2 hjorte ud over den givne første og så videre.

For dåhjort anbefales arealgrænse på 50 ha efter samme system, men der bør i det hele være en vis fleksibilitet med hensyn til endeligt valg af konkrete arealgrænser, da hensynet til at få påbegyndt dette system må veje tungere end de konkrete grænser. Det skal her understreges, at arealgrænserne logisk forudsættes justeret i takt med indvundne erfaringer.

Da man som jagtberettiget selvsagt kan gå sammen med sin nabo for at opnå det tilstrækkelige areal til at måtte nedlægge yderligere en hjort, vil arealbegrænsning i sig selv tilskynde til **samforvaltning** af større arealer. Slutmålet herfor kunne være en model for hjortevildtforvaltning for et større areal med flere/mange ejere, hvor jagtberettigede i samarbejdet nyder dettes fortrin, hvorimod jagtberettigede, der ikke ønsker at deltage, omfattes af jagtlovgivningens generelle regler, herunder arealkrav.

Da et sådant grænseoverskridende samarbejde bryder med en række hidtidige principper i dansk jagtforvaltning, må forudses en længere indkørings- og afprøvningsperiode, ligesom den endelige model forudsætter accept af berørte organisationer i Den Nationale Hjortevildtgruppe.

Arealbegrænsningen skal således medvirke til at rette fokus på, at jagttidslængden ikke er anvendelig som enkeltstående virkemiddel, når det gælder forvaltning af vores store hjortevildt. Slutmålet herfor kunne være en model for hjortevildtforvaltning for større arealer med flere/mange ejere, hvor jagtberettigede samarbejder om forvaltning af det store hjortevildt i respekt for disse vildtarters benyttelse af og krav til store arealer, som det foregår i stort set resten af Europa. I dagens Danmark forvaltes hjortevildtet hovedsageligt som om det blot var "forstørret" råvildt, hvilket er en fundamental misforståelse.

Sprossefredning er indledningsvis nævnt som et muligt redskab. Sprossefredning som forvaltningsinstrument har subsidær karakter: Dels finder det ikke anvendelse på dåvildt, dels bør det ikke stå alene, men kan f.eks. kronvildt supplere arealkravet ved den lokale fællesforvaltning. Den negative effekt af en sprossefredning er imidlertid en biologisk u hensigtsmæssig overrepræsentation af ikke-skudbare mellemhøjte på velforvaltede revirer. Dette bør kunne løses via dispensation inden for reguleringssystemet til afskydning af et bestemt antal 6- og 8-endere på det konkrete revir.

Ved indførelse af arealkrav til afskydning af hjorte (alternativt for kronvildt sprossefredning) gives der mulighed for at arbejde med vide rammer for den generelle jagttid, hvilket tillader en naturlig og nødvendig lokal/regional forvaltning inden for de rummelige, nationale rammer. Samtidig understøttes "efterspørgsel" efter samforvaltning naboer imellem, så bæredygtige samarbejder over større, lokale arealer kan vise vejen for den lidt fjernere, fremtidige forvaltningsmodel. Sluttelig tages problematikken omkring den politisk betændte brunstjagt væk – i et regi styret af effektiv arealbegrænsning og/eller sprossefredning er brunstjagt et velegnet forvaltningsinstrument til sikring af de bedste gener blandt handyrerne, ligesom den indtægt, der flyder af salg af få, modne hjorte til afskydning hjælper til at bære de evidente omkostninger, der følger med af have en bestand af hjortevildt på en given ejendom.

Den 21. maj 2019

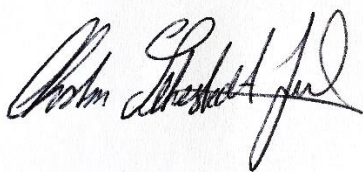
For Dansk Skovforening

Anders Hillerup

For Landbrug & Fødevarer

Christian Sehestedt Juul

For Danmarks Naturfredningsforening, Dyrenes Beskyttelse og Friluftsrådet

Bo Håkansson

Note: Overalt hvor der bruges termen "hjort", menes hjort større end spidshjort

Principper for forvaltningen af det store hjortevildt

- Forvaltningsplan, der ikke er statisk, med forpligtigende mål både nationalt og regionalt/lokalt
- Styrket organisering - Naturstyrelsen og Hjortevildtgrupperne
 - Miljøstyrelsen/Naturstyrelsen er myndighed
 - Hjortevildtgrupperne skal have beslutningskompetencer regionalt (bl.a. opstilling af mål)
 - Samarbejdsånd, hvor ingen lukker sig om sig selv (private som staten)
- Samforvaltning
 - Det frivillige, fremtidige samarbejde over skel skal understøttes og udvikles
 - Formel indflydelse til ovennævnte samarbejde i de regionale grupper (opstilling mål, opgørelser, formidling, mv.)
 - Understøttelse af forsøg med forpligtende samarbejde
- Vidensniveauet skal hæves blandt alle aktører (jægere, lodsejere, myndigheder, m.fl.)
- Redskaber til forvaltningen
 - Jagttider (herunder også brunstjagt)
 - Sprosefredninger (praktisk værktøj ved jagt)
 - Staten har en særlig forpligtelse til at indtænke aflastningsafgrøder på egne arealer

Vildtforvaltningsrådet

Møde den 3. december 2019

Bilag 2019-04-04

Emne: Erstatningsordning for kronvildt

Indstilling: Til drøftelse

Resume:

Miljøministeren ønsker at nedlægge erstatningsordningen for kronvildtskader i Oksbøl og Ulfborg, da formålet med at indføre erstatningsordningen, at øge kronvildtbestanden, ses at være opfyldt. Nedlæggelse kan ske i kombination med nye tiltag til at regulere bestanden. Miljøministeren ønsker at høre Vildtforvaltningsrådets holdning hertil.

Bilag: 2019-04-04 Erstatningsordning for kronvildt

Erstatningsordning for kronvildtskader

I forbindelse med oprettelsen af de såkaldte kronvildtreservater på de tidligere Oxbøll og Ulfborg statsskovdistrikter i slutningen af 1940'erne blev det besluttet at etablere en erstatningsordning for skader forvoldt af kronvildt på ejendomme i nærheden af kronvildtreservaterne. Denne ordning havde til formål at understøtte bestræbelserne på at øge kronvildtbestanden i og omkring de 2 kronvildtreservater.

I de senere år er der sket en markant og stadig fremgang i kronvildtbestandene i alle landsdele, hvilket grundlæggende har overflødiggjort formålet med kronvildtreservaterne og den tilhørende erstatningsordning. Der findes i dag gode muligheder for regulering af skadevoldende kronvildt, ligesom den nylige indførelse af skumringsjagt i flere regioner blandt andet muliggør en mere effektiv bestandspleje gennem jagtudøvelse, herunder på landbrugsarealer.

Ordningen strider mod det generelle princip om, at "vildtet er sit eget", og at staten derfor ikke er ansvarlig for eventuelle skader fra vildt, herunder skader forvoldt af kronvildt.

Den eksisterende kronvildterstatningsordning tilgodeser desuden et lille antal ejendomme beliggende i nærheden af de to tidligere kronvildtreservater, mens et langt større antal ejendomme uden for 'erstatningszonerne' oplever lige så omfattende markskader fra den voksende kronvildtbestand uden mulighed for erstatning. De mange lodsejere, som ikke er omfattet af erstatningsordningen, peger således på, at der er tale om en urimelig forskelsbehandling.

Endelig må det konstateres, at enkelte lodsejere i erstatningszonen i de senere år ikke træffer de nødvendige foranstaltninger til at forhindre kronvildtskader i afgrødevalget på deres ejendomme.

På den baggrund foreslås det at nedlægge erstatningsordningen. Det kan eventuelt ske i kombination med indførelse af yderligere tiltag til regulering af skadesvoldende vildt.

Økonomi

Erstatningsudbetalingerne i perioden 2010 – 2018 fremgår af nedenstående tabel. Det bemærkes, at erstatningerne typisk udbetales til 10–15 forskellige ejendomme i løbet af et år. Erstatningerne varierer betragteligt mellem ejendomme, og varierer også meget fra år til år, da vejrforhold, afgrødevalg, afgrødepriser, m.v. og ikke mindst krondyrenes adgang til alternative fødekilder, har betydning for erstatningsbeløbene.

Finansår	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
	kr	kr	kr	kr	kr	kr	kr	kr	kr
I alt	267.800	491.945	1.124.500	461.200	481.360	1.478.901	1.353.073	1.482.573	1.840.556

Vildtforvaltningsrådet

Møde den 3. december 2019

Bilag 2019-04-05, 2019-04-05b, 2019-04-05c, 2019-04-05d

Emne: Evaluering af jagttider

Indstilling: Til beslutning

Resume:

Henrik Bertelsen præsenterer jagttidsgruppens forslag til indstilling om justering af jagttider på udvalgte arter. VFR drøfter indstillingen med henblik på at fremsende en indstilling til ministeren.

Bilag:

2019-04-05 Referat fra møde den 23. september i jagttidsgruppen

2019-04-05b Uholdbar dansk jagt på rødlistede dykænder

2019-04-05c Svar på MOF alm. del spm. 90 om jagt på rødlistede arter

2019-04-05d Bilag til svar på MOF alm. del spm. 90 om jagt på rødlistede arter

Referat fra møde vedr. revidering af jagttider den 23. september 2019

Sted

Miljøstyrelsen Odense,
Englandsgade 25 kl. 10.00-14.00

Deltagere fra arbejdsgruppen

Formand Henrik Bertelsen (Landbrug & fødevarer – L&F)
Niels Søndergaard (Danmarks Jægerforbund- DJ)
Jan Søndergaard (Dansk Skovforening- DS)
Hans Meltofte (Dansk Ornitologisk Forening- DOF)
Bo Håkansson (Danmarks Naturfredningsforening- DN)
Birgitte Heje Larsen (Dyrenes Beskyttelse- DB)
Sekretær Anders Larsen (Miljøstyrelsen - MST)

Supplerende deltagere

Aksel Bo Madsen (Aarhus Universitet - DCE)
Thomas Kjær Christensen (Aarhus Universitet- DCE)

Afbud

Ingen

Dagsorden for mødet

- Velkommen
- Endelig godkendelse af referat fra sidste møde
- Kort om sidste møde i Vildtforvaltningsrådet
- Enkeltvis gennemgang af arter med tilhørende indstilling til VFR

Ad Velkommen

Formanden bød velkommen.

Ad Endelig godkendelse af referat fra sidste møde.

Referatet blev godkendt.

Ad Kort om sidste møde i Vildtforvaltningsrådet

Formanden nævnte hovedkonklusionerne fra sidste møde i Vildtforvaltningsrådet (VFR) vedrørende augustjagt på grågæs. Der var enighed i VFR om, at der forekommer en forstyrrelse. DN havde ifølge formanden udtrykt ønske om et ophør af augustjagten, mens DOF eventuelt ønskede en større bufferzone end de nuværende 300 meter til vådområder og understregede, at afstanden under ingen omstændigheder skulle være mindre. Formanden oplyste videre, at Rådet forventede, at der skal følges op med mere data på området, herunder ikke mindst med vingeundersøgelserne, etc.

Ad Enkeltvis gennemgang af arter med tilhørende indstilling til VFR

Formanden nævnte, at referatet fra nærværende møde kommer til at afspejle konklusioner / indstillinger. Det vil hovedsageligt være op til de respektive organisationer, at klæde deres repræsentanter yderligere på til mødet i VFR til december.

Gruppen besluttede endvidere, at undlade at bruge ordet "Key-concept" om pattedyr, men i stedet referere til "vurdering af yngletid".

Indstilling for hare:

Med udgangspunkt i DCEs notat om yngletider var der enighed i gruppen om at jagttiden, - af etiske hensyn til yngel, - bør parallelforskydes en måned frem i tid, således at den generelle jagttid på hare starter den 1. november og slutter den 31. januar. Dette i modsætning til den nuværende jagttid, der starter den 1. oktober og slutter den 31. december. Tilsvarende forskydning i tid gennemføres for de regionale jagttider.

Indstilling for vildkanin:

Med udgangspunkt i DCEs notat om yngletider var der enighed i gruppen om at jagttiden, - af etiske hensyn til yngel, - afkortes med 2 måneder. Gruppen noterede sig, at det fortsat er muligt, at regulere vildkanin uden forudgående tilladelse i de områder, hvor den udgør et problem, jf. vildtskadebekendtgørelsens §6¹.

Indstilling for ræv:

Med udgangspunkt i DCEs notat om yngletider var der enighed i gruppen om, at der ikke af etiske hensyn er anledning til at foretage ændringer i jagttiden. DJ har udtrykt dog ønske om, at se på muligheden for egentlig jagt i februar, hvilket skal ses i sammenhæng med de nuværende regler for regulering i samme måned.

¹ §6 i bekendtgørelsen om vildtskader; "*I egne, hvor vildkanin volder skade, må denne reguleres hele året*". Reguleringen kan foretages uden forudgående tilladelse, jf. bekendtgørelsens kap. 2.

Indstilling for tyrkerdue:

Gruppen undtagen DJ var enig i en total fredning, således at arten ikke kun er fredet øst for Storebælt, men fremover i hele landet. DJ ønsker, at fastholde jagttiden som den er p.t. DJ mener ikke, at jagten har nogen betydende indflydelse på bestanden.

Indstilling for taffeland:

Der var enighed i gruppen om en fredning. DJ ønsker, at få belyst mulighederne for at få udarbejdet en handlingsplan for arten.

Indstilling for bjergand:

L&F, DS og DJ ønsker at fastholde jagttiden henset til det nuværende tilgængelige datamateriale ved midtvejsevalueringen. DOF, DB og DN har et principielt ønske om ophør af jagttid da den er rødlistet. DOF, DB og DN udtrykte dog accept i arbejdsgruppen af, at de kunne acceptere en fastholdelse af jagttiden i de kommende to år.

Indstilling for havlit

Der var ikke enighed i gruppen. Følgende positioner gør sig gældende;

- 1) Med det eksisterende forbud mod afskydning af hunnerne, vurderes der ikke behov for en revidering af jagttiden ved nærværende midtvejsevaluering (L&F, DJ samt DS)
- 2) Havlitten ønskes totalfredet nu, herunder med henvisning til VFR principper om fastsættelse af jagttider, hvoraf det fremgår, at der skal tages højde for internationale forpligtigelser (DOF, DB samt DN). EU og Danmark har p.t. taget forbehold for, at arten ikke må jages i henhold til AEWA-aftalens handlingsplan.

Indstilling for fløjlsand:

Der var ikke enighed i gruppen. Følgende positioner gør sig gældende;

- 1) Med det eksisterende forbud mod afskydning af hunnerne, vurderes der ikke behov for en revidering af jagttiden ved nærværende midtvejsevaluering (L&F, DJ samt DS)
- 2) Fløjlsand ønskes totalfredet nu, herunder med henvisning til VFR principper om fastsættelse af jagttider, hvoraf det fremgår, at der skal tages højde for internationale forpligtigelser (DOF, DB samt DN). EU og Danmark har p.t. taget forbehold for, at arten ikke må jages i henhold til AEWA-aftalens handlingsplan.

Indstilling for edderfugl:

Der er enighed om, at fastholde den nuværende jagttid med jagt på kun hannerne. Dette på baggrund af det foreliggende datagrundlag ved midtvejsevalueringen.

Indstilling for grågås:

Arten og jagttiden har allerede været diskuteret ved et sidste møde i VFR. Formanden opsummerede hans vurdering af mødet; DN ønsker jagten i august udfaset. DOF og DB ser gerne et større afstandskrav til vådområder end de nuværende 300 meter. Der var i Rådet enighed om behovet for yderligere opfølgning med data, herunder fra vingeindsamlingen, m.v.

Indstilling for sædgås:

Gruppen var enige om at fortsætte den nuværende jagttid, idet gruppen noterer sig, at der er behov for yderligere indsamling af data i form af hoveder, etc. Gruppen stillede sig positivt over for muligheden for at indføre særfredning i år, hvor store antal tajgasædgæs kommer til Danmark tidligere på efteråret, som det skete i 2016.

DCE ville endvidere hurtigst muligt foretage et yderligere kvalitetstjek af data, da der umiddelbart forekom en diskrepans mellem præsentation af data, der er afledt af samme datasæt.

Indstilling for blishøne:

Gruppen var på det foreliggende datagrundlag enige om, at konsekvensrette jagttiden, således at denne bringes i overensstemmelse med "key-concept". Dette medfører, at jagttiden fremover starter den 1. oktober og ikke som nu den 1. september. Jagttiden ophører uændret den 31. januar.

DCE pointerede, at artens "key-concept" var under opdatering og at den muligvis ville være ændret forud for næste med i VFR. DCE vil i øvrigt hurtigt muligt oplyse arbejdsgruppen om tilsvarende situation gør sig gældende for de øvrige arter, der er under behandling ved midtvejsevalueringen.

Uholdbar dansk jagt på rødlistede dykænder

Danmark er under voksende pres for at jagtfrede de internationalt rødlistede dykænder: Taffeland, Bjergand, Havlit, Fløjlsand og Ederfugl. Disse fem dykandearter er over en årrække blevet fredet i flere og flere lande, og Danmark er efterhånden et af de få EU-lande med jagt på disse arter, som alle på nær Bjergand tillige figurerer på BirdLife Internationals liste over arter, som Danmark har et særligt beskyttelsesansvar overfor.

På mødet mellem Europa-Kommissionen og danske NGO'er i Miljø- og Fødevareministeriet den 23. oktober 2019 udtrykte Europa-Kommissionen en klar opfordring til Danmark om, at jagt på rødlistede arter bør ophøre, medmindre jagt indgår som en accepteret forvaltning i en gældende international artsforvaltningsplan for pågældende arter. Det sidste er ikke tilfældet for nogen af de fem arter.

De fem dykandearter, der ifølge DCE's seneste indberetning til EU overvintrer i danske farvande med forholdsmæssigt store andele af deres flywaybestande, har været i vedvarende tilbagegang gennem en længere årrække, og de er alle fem blevet rødlistet på globalt og/eller europæisk niveau.

Dykænder har en væsentlig lavere reproduktionsrate end fx svømmeænder og de fleste gåsearter. Det gør disse arter mere sårbare over for jagt, navnlig når bestandene er under pres af flere forskellige årsager. For arter i tilbagegang gælder, at enhver skudt fugl medfører hurtigere tilbagegang end, hvis arten ikke var jagtbar. Desuden medfører jagten kraftige forstyrrelser på de vigtige rasteplasser i Danmark, og sådanne forstyrrelser kan medføre, at dykænderne trækker videre til andre områder, der er mindre optimale for arterne.

Danmark er det eneste land i Europa, der har tilladt regulær motorbådsjagt langs kysterne. Malta tillader dog også jagt fra motorbåd, hvis man er mere end 3 km fra kysten, hvilket gør, at motorbådsjagt ikke har nogen væsentlig udbredelse ved Malta, så vidt det er oplyst. Der er dog betydelig ulovlig jagt inden for zonen på 3 km. Motorbådsjagten gør de danske jagttider på dykænder yderligere problematisk, idet jagt fra motorbåde øger jægernes rækkevidde, foruden at det kraftigt øger forstyrrelseseffekten, og det øger risikoen for anskydninger, når der skal skydes på skudstærke arter under ofte urolige hav- og vejrforhold.

Den intensive motorbådsjagt på dykænder i de danske farvande gør de jagede arter meget sky og forstyrrelsesfølsomme. Der er stor sandsynlighed for, at denne øgede skyhed og øgede følsomhed over for forstyrrelser, gør de jagede arter ekstra følsomme over for andre forstyrrende aktiviteter som rekreativ sejlads, lavtgående fly-/helikoptertrafik og havvindmøller. Det lægger yderligere pres på de rødlistede dykænder.

For tre arter gælder, at Danmark ubetinget er det land i EU, der nedlægger flest individer af disse rødlistede arter: Bjergand, Fløjlsand og Ederfugl. Faktisk nedlægger danske jægere flere individer af disse arter end alle øvrige EU-lande tilsammen.

For flere af arterne gælder, at de internationale konventionsaftaler og forvaltningsplaner stærkt anbefaler, at alle landene freder disse arter indtil videre. Disse entydige anbefalinger har Danmark som et af de få lande indtil nu valgt at tage forbehold overfor. Sådanne lande-forbehold er meget kritisable, da forbehold af denne karakter er undergravende for effekten af konventioner og aftaler.

BirdLife/DOF opfordrer på denne baggrund kraftigt til, at de fem internationalt rødlistede dykandearter totalfredes hurtigst muligt.

Når arterne på et tidspunkt forhåbentlig atter kommer i gunstig bevaringsstatus, kan jagtfredningen eventuelt revurderes, hvis der ikke er risiko for, at jagt atter vil bringe arterne i ugunstig bevaringsstatus.

Taffeland

Rødliste¹: VU (Global) VU (Europa) VU (EU-27)

AEWA²-rekommendation: A1b = ingen jagt (Danmark har taget forbehold)

International forvaltningsplan: Endnu ingen.

Bestand: faldende

Vildtudbytte: 350-850

Taffeland har været jagtbar i en lang række lande, men arten er blevet fredet i flere lande i de seneste år. Flere lande syd for Danmark har en temmelig omfattende jagt på Taffeland. Jagt på arten i Danmark (især i vigtige IBA'er) kan medvirke til, at arten presses til at trække længere mod syd og sydvest, hvor den jages hårdere end i Danmark.

Fredet i bl.a.: Sverige, Norge, Finland

Bjergand

Rødliste: LC (Global) VU (Europa) VU (EU-27)

AEWA-rekommendation: B2c = relativt stor bestand med behov for opmærksomhed grundet landsigtet tilbagegang. Jages reelt kun i Danmark og ganske lidt i et par andre EU-lande.

International forvaltningsplan: EU-forvaltningsplan 2009-2011: Opfordrer landene til totalfredning.

Bestand: faldende

Vildtudbytte: 300-700

Danmark, Frankrig og Irland er reelt de eneste lande i Europa, der nedlægger bjergænder i væsentligt omfang.

Ifølge seneste oplysninger nedlægger Danmark flere bjergænder end alle andre europæiske lande tilsammen (Rusland dog ukendt).

Fredet i bl.a.: Sverige, Norge, Finland

¹ <https://dce2.au.dk/pub/TR54.pdf>

² Agreement on the Conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds

Havlit

Rødliste: VU (Global) VU (Europa) VU (EU-27)

AEWA-rekommandation: A1b = ingen jagt (Danmark har taget forbehold).

International forvaltningsplan: AEWA-forvaltningsplan anbefaler ingen jagt.

Bestand: faldende

Vildtudbytte: 850-1500 (nu kun hanner)

Danmark, Finland og Letland er de lande i Europa, der nedlægger flest havlitter. Danmark noget færre end de to andre.

Fredet i bl.a.: Norge, og ingen motorbådsjagt i resten af Europa.

Fløjsand

Rødliste: VU (Global) VU (Europa) VU (EU-27)

AEWA-rekommandation: A1b = ingen jagt (Danmark har taget forbehold).

International forvaltningsplan: AEWA-forvaltningsplan anbefaler ingen jagt. EU-forvaltningsplan 2007-2009: Behov for yderligere fredning i IBA'er for arten.

Bestand: faldende?

Vildtudbytte: 2500-4200 (nu kun hanner).

Danmark nedlægger flere fløjsænder end alle andre EU-lande tilsammen!

Fredet i bl.a.: Sverige, Norge, Finland

Ederfugl

Rødliste: NT (Global) VU (Europa) EN (EU-27)

AEWA-rekommandation: A4 = ingen jagt uden international handlingsplan (Danmark har taget forbehold).

International forvaltningsplan: Endnu ingen!

Bestand: faldende

Vildtudbytte: 25.000-43.000 (nu kun hanner).

Danmark nedlægger flere ederfugle end alle andre EU-lande tilsammen!

Knud Flensted, DOF

25. november 2019

Miljø- og
Fødevareministeriet

Folketingets Miljø- og Fødevareudvalg
Christiansborg
1240 København K

Den 27. november 2019

Miljøministerens besvarelse af spørgsmål nr. 90 (MOF alm. del) stillet den 29. oktober 2019 efter ønske fra Anne Valentina Berthelsen (SF).

Spørgsmål nr. 90

"Vil ministeren fremsende et notat, der redegør for regeringens holdning til jagt på rødlistede arter og arter i yngletiden og besvarer følgende spørgsmål:

- For hvilke rødlistede arter er der i Danmark fastlagt jagttid?
- Hvordan kan det med henvisning til §§ 1 og 3 i lov om jagt og vildtforvaltning konkret begrundes at fastlægge jagttid for rødlistede arter?
- Hvordan kan det med udgangspunkt i EU Kommissionens vejledning om jagt i forhold til fuglebeskyttelsesdirektivets bestemmelser konkret begrundes, at fastlægge jagttid for rødlistede arter?
- Hvordan sikres det gennem EU's vejledning om jagt, at en given art ikke er jagtfredet i en medlemsstat, mens den jages i en anden?
- Lov om jagt og vildtforvaltning har blandt til formål at "beskytte vildtet, særlig i yngletiden". Lovens § 3, stk. 2, nr. 3, fastsætter, at der ikke må drives jagt på fugle i yngletiden.

Loven rummer imidlertid ikke tilsvarende bestemmelser for pattedyr. Hvorfor har loven ikke samme bestemmelser for pattedyr som for fugle om forbud mod jagt i yngletiden? Vil ministeren tage initiativ til en lovændring så de samme bestemmelser er gældende for både pattedyr og fugle?

Der henvises til "Udtalelse om jagt", Dyreetisk Råd, oktober 2010

(<https://detdyreetiskeraad.dk/udtalelser/udtalelse/pub/hent-fil/publication/udtalelse-om-jagt-2010/>), Det Dyreetiske Råds medlemmer bl.a. finder "det principielt uacceptabelt at skyde dyr i

perioder, hvor der er risiko for, at afkom efterlades til at dø af sult og tørst. Dette princip gælder naturligvis også for de dyr, der skydes i forbindelse med almindelig jagt" (side 7) og "Efter Rådets opfattelse bør tidsperioderne fastsættes, så der er fokus på i tilstrækkeligt omfang at tilgodese hensyn til dyrevelfærd og således, at usikkerheder kommer dyrebestandene til gode" (side 30). Aarhus Universitet har i marts 2019 for Vildtforvaltningsrådet udarbejdet et notat "Jagttidsrevision for udvalgte arter 2020"

(http://dce.au.dk/fileadmin/dce.au.dk/Udgivelser/Notater_2019/JTR2020_Kriterier_raev_hare_og_vildkanin.pdf), hvoraf fremgår at en relativt stor andel af både hare og vildkanin fortsat giver die til deres ungel, når de aktuelt gældende respektive jagttider på arterne indledes."

Svar

For så vidt angår det sidste spørgsmål om jagt i yngletiden er jeg enig i, at der som udgangspunkt ikke bør være jagttid på pattedyr i dyrenes yngleperiode.

Ud over de direktivmæssige forskelle på pattedyr og fugle er der også nogle væsentlige biologiske forskelle, som betyder, at det ikke nødvendigvis er hensigtsmæssigt at regulere fugle og pattedyr fuldstændigt ens. Som det fremgår af udtalelsen fra Det Dyreetiske Råd, er det væsentlige hensyn, at der ikke bortskydes moderdyr fra afhængigt afkom, og dette indgår allerede i dag i fastsættelse og

vurdering af pattedyrs jagttider. Når det gælder fastsættelse af jagttider, vil jeg som hidtil rådføre mig med Vildtforvaltningsrådet. Vildtforvaltningsrådet vurderer, hvilke jagttider der er hensigtsmæssige, og tager blandt andet hensyn til dyrenes yngleperioder. Dernæst kommer rådet med sine anbefalinger som udgangspunkt for en politisk beslutning, herunder som kan indgå i en strategi for, hvordan vi tager vare på de rødlistede arter i Danmark, som foreslået af SF og Socialdemokratiet i fællesskab tidligere i år.

./. Jeg henviser herudover til det vedlagte notat, hvor de øvrige spørgsmål er besvaret.

Lea Wermelin

/

Katrine Barnkob Lindgreen

NOTAT

Miljø- og
Fødevareministeriet
Departementet

Den 15. november 2019

Notat om jagt på rødlistede arter og arter i yngletiden

Bilag til miljøministerens besvarelse af spørgsmål nr. 90 (MOF alm. del) stillet den 29. oktober 2019 efter ønske fra Anne Valentina Berthelsen (SF).

"Vil ministeren fremsende et notat, der redegør for regeringens holdning til jagt på rødlistede arter og arter i yngletiden og besvarer følgende spørgsmål:"

Spørgsmål:

"For hvilke rødlistede arter er der i Danmark fastlagt jagttid?"

Svar:

De arter, der er fastsat generelle jagttider for i Danmark, fremgår af bilag 1 til bekendtgørelse nr. 1074 af 27. august 2018 om jagttider.

At rødlistevurdere vil sige at foretage en vurdering af plante- og dyrearternes risiko for at uddø. En art kan være rødlistet på den globale rødliste (IUCN's rødliste), EU-rødlisten eller den danske rødliste. Der foretages rødlistevurdering af henholdsvis globale, europæiske og danske plante- og dyrearter efter retningslinjer udarbejdet af den internationale naturbeskyttelsesorganisation ([IUCN](#)).

Af de rødlistevurderede arter betegnes en art som rødlistet, hvis den er henført til kategorierne "Forsvundet" (regionally extinct RE), "Kritisk truet" (critically endangered CR), "Moderat truet" (Endangered EN), "Sårbar" (vulnerable VU) og "Næsten truet" (near threatened NT).

Af de rødlistede arter anses en art som truet, hvis den er rødlistet som "Kritisk truet", "Moderat truet" og "Sårbar".

I forhold til trækfugle lægges der normalt stor vægt på den globale rødliste, som ligger til grund for The African-Eurasian Migratory Waterbird Agreement (AEWA)s vurdering af, om arter skal være jagtbare. Danmark følger normalt AEWA's anbefalinger og tilhørende forvaltningsplaner.

Tabel: Jagtbare arter i Danmark med rødlistevurdering som "Kritisk truet", "Moderat truet" og "Sårbar" på mindst en af de tre rødlistes (den globale IUCN rødliste, EU-rødlisten og den danske rødliste):

Art	Rødlistestatus		
	IUCN	EU	DK
Havlit (hanner)	Sårbar	Sårbar	Ikke vurderet
Fløjlsand (hanner)	Sårbar	Sårbar	Ikke vurderet
Edderfugl (hanner)	Næsten truet	Moderat truet	Ikke truet
Taffeland	Sårbar	Sårbar	Næsten truet
Bjergand	Ikke truet	Sårbar	Ikke vurderet

<i>Atlingand</i>	<i>Ikke truet</i>	<i>Sårbar</i>	<i>Næsten truet</i>
<i>Spidsand</i>	<i>Ikke truet</i>	<i>Sårbar</i>	<i>Sårbar</i>
<i>Pibeand</i>	<i>Ikke truet</i>	<i>Sårbar</i>	<i>Sårbar</i>
<i>Sølvmåge</i>	<i>Ikke truet</i>	<i>Sårbar</i>	<i>Ikke truet</i>
<i>Hare</i>	<i>Ikke truet</i>	<i>Ikke truet</i>	<i>Sårbar</i>

Spørgsmål:

”Hvordan kan det med henvisning til §§ 1 og 3 i lov om jagt og vildtforvaltning konkret begrundes at fastlægge jagttid for rødlistede arter?”

Svar:

Fastsættelse af jagttider sker på baggrund af lovens formål i § 1, herunder at jagten skal reguleres således, at den sker efter økologiske og etiske principper og under varetagelse af hensynet til beskyttelse af vildtet, især afsjældne og truede arter.

Det følger af lovens § 3, stk. 2, bl.a., at der ikke bør fastsættes jagttid på sjældne eller truede arter, og at arter der generelt eller lokalt har et utilfredsstillende lavt bestandsniveau, bør beskyttes.

Der fastsættes kun jagttid for en art, hvis det vurderes, at jagt på den pågældende art vil være bæredygtig og ikke vil skade den samlede bestandsudvikling for arten. Der foretages således en konkret vurdering af bæredygtigheden og jagtens betydning for den enkelte arts bestandsudvikling, herunder for arter vurderet på rødlisten.

De faglige vurderinger, der lægges til grund for fastsættelse af jagttiderne, foretages af Aarhus Universitet (DCE).

Jagttiderne revideres som udgangspunkt hvert fjerde år (senest pr. 1. juli 2018) i overensstemmelse med de beskrevne principper på baggrund af indstillinger fra Vildtforvaltningsrådet.

Vildtforvaltningsrådet er p.t. ved at evaluere de nuværende jagttider for bl.a. havlit (hanner), fløjlsand (hanner) og taffeland, og der forventes en indstilling fra Vildtforvaltningsrådet, der kan danne baggrund for en evt. justering af jagttiderne i 2020.

Spørgsmål:

”Hvordan kan det med udgangspunkt i EU Kommissionens vejledning om jagt i forhold til fuglebeskyttelsesdirektivets bestemmelser konkret begrundes, at fastlægge jagttid for rødlistede arter?”

Svar:

Rødlisten har ikke i sig selv nogen juridisk betydning, men den globale rødliste ligger til grund for arternes status under vandfugleaftalen (The African-Eurasian Migratory Waterbird Agreement (AEWA)), som Danmark er forpligtet af, i det omfang der ikke er taget forbehold fra enten EU's eller dansk side. En art kan dog godt blive vurderet som truet på rødlisten, selvom bestanden fortsat er stor, men store ændringer i bestandens størrelse eller stor nedgang i levesteder kan udløse, at en art vurderes som truet.

I EU-Kommissionens Vejledning fra 2008 om jagt i medfør af Rådets direktiv 79/409/EØF om beskyttelse af vilde fugle præciseres fuglebeskyttelsesdirektivets vilkår for jagt ”med klart afsæt i videnskabelige principper og oplysninger samt direktivets overordnede beskyttelsesøjemed”. Af vejledningen fremgår i afsnit 2.4.24, at ”Det er naturligvis generelt ikke tilrådeligt at drive jagt på sådanne arter eller bestande, selv når jagten ikke er skyld i eller medvirkende årsag til deres

ugunstige bevaringsstatus. Men hvis man tillader jagt på en art, kan det give et stærkt incitament til at forvalte levestederne og tage hånd om andre faktorer, som medvirker til en bestandsnedgang, og dermed være med til at virkeliggøre målsætningen om at genoprette en gunstig bevaringsstatus for bestandene.”

Der udarbejdes forvaltningsplaner både i EU og i regi af AEWA for forskellige arter på fuglebeskyttelsesdirektivets bilag II, som man har konstateret har en ugunstig bevaringsstatus. Disse kan være med til at sikre en forvaltning på bestandsniveau, som gør det bæredygtigt at drive jagt på disse arter. I direktivets artikel 7, stk. 4, fastsættes i øvrigt en række grundprincipper for fastlæggelse af jagtsæsoner, som skal sikre, at jagtbare arter ikke jages i de perioder af året, hvor de er mest sårbare.

Spørgsmål:

”Hvordan sikres det gennem EU’s vejledning om jagt, at en given art ikke er jagtfredet i en medlemsstat, mens den jages i en anden?”

Svar:

Allerede med udgangspunkt i fuglebeskyttelsesdirektivet er der forskel på, hvilke arter der kan drives jagt på i de forskellige EU-lande. Alle EU’s medlemslande er forpligtet til at overholde EU’s fuglebeskyttelsesdirektiv og implementere direktivets bestemmelser i national ret. Vejledningen bidrager til fortolkningen af direktivets indhold, således at medlemslandene kan leve op til direktivet. Imidlertid kan de særlige forhold i de enkelte medlemslande med hensyn til arternes bevaringsstatus og kulturelle forskelle i holdningen til jagt i praksis betyde, at der kan være forskel på, hvilke arter der kan jages, uanset at direktivets regler er de samme.

Spørgsmål:

”Lov om jagt og vildtforvaltning har blandt til formål at ”beskytte vildtet, særlig i yngletiden”. Lovens § 3, stk. 2, nr. 3, fastsætter, at der ikke må drives jagt på fugle i yngletiden. Loven rummer imidlertid ikke tilsvarende bestemmelser for pattedyr. Hvorfor har loven ikke samme bestemmelser for pattedyr som for fugle om forbud mod jagt i yngletiden?”

Svar:

Baggrunden for, at lovens § 3, stk. 2, nr. 3, alene omfatter fugle, er, at kravet følger af art. 7 i EU’s fuglebeskyttelsesdirektiv, jf. direktiv 2009/147/EF. Der gælder ikke samme formelle direktivforpligtelse ift. pattedyr.

Som det fremgår af spørgsmålet, følger det af jagt- og vildtforvaltningslovens formål, at vildtet skal beskyttes, særligt i yngletiden. Fastsættelsen af de konkrete jagttider for de enkelte arter skal ske inden for rammerne af lovens formål, og udgangspunktet er også for pattedyr, at der ikke er jagttid i yngletiden.

Formålet med ikke at drive jagt i yngletiden er at undgå, at moderdyr bortskydes fra afhængigt afkom. Dette er derfor i fokus ved fastsættelsen af jagttider. For en del af pattedyrenes vedkommende kan der let skelnes mellem køn, ungdyr og voksne individer, og det giver nogle andre muligheder for fastsættelse af jagttid, også i det der reelt kaldes yngletid. Der er således aktuelt jagttid på kronkalv i februar og jagttid på råbuk fra 16. maj til 15. juli, men dette har ikke betydning i forhold til problemstillingen om efterladte afhængige unger. Endvidere kan der også være tilfælde, hvor ungerne kan klare sig selv, selvom de som udgangspunkt følger moderen i en længere periode. Dette gælder fx krondyr.

Indstilling: Til drøftelse

Resume:

En ældre undersøgelse fra DMU giver indtryk af, at der er en vis risiko for rikochetter i forbindelse med riffelskud. VFR tager en indledende drøftelse af, hvilke tiltag man kan bringe i anvendelse for at minimere risikoen i forbindelse med jagtudøvelse, ikke mindst under iagttagelse af den stigende interesse for riffeljagt på stigende bestande af det større hjortevildt.

Bilag: 2019-04-06 Notat om risikoen for rikochetter ved riffelskud og sikkerhed under udøvelse af riffeljagt-1

Notat om risikoen for rikochetter ved riffelskud og sikkerhed under udøvelse af riffeljagt

Et stigende antal riffeljægere sammenholdt med stigende bestande af hjortevildt har medført, at riffeljagt i dag udøves i højere grad end tidligere. Jagtloven fastsætter de overordnede regler for riffeljagt. Man må således ikke udøve jagt på en sådan måde, at man udsætter personer for nærliggende fare for at blive skadet. I forlængelse heraf, har Vildtforvaltningsrådet i samarbejde med Danmarks Jægerforbund og Naturstyrelsen udarbejdet de jagtetsiske regler. Her er det anført, at man ved riffeljagt kun skal skyde, hvis der er frit skudfelt, at man aldrig skal afgive skud uden et sikkert kuglefang, aldrig skyde lavt mod en uoverskuelig baggrund, overholde en sikkerhedsvinkel på mindst 40 grader og ved fare for rikochetter, skal man udvise særlig forsigtighed. Ligeledes er området pensum for jagtprøven, hvor aspiranten skal kende sikkerhedsprincipperne for jagtvåben, herunder; hvordan man færdes med et jagtvåben (riffel og haglbøsse) før, under og efter jagt, vide hvad forsvarligt kuglefang er, og hvordan man bedømmer kvaliteten af kuglefanget, kende risikoen for rikochetter, f.eks. ved skydning mod hårde overflader eller mod vand, og hvad et sikkert underlag er, og hvordan man let kan finde sikkerhedsvinklen på 40 grader.

Tidligere undersøgelser udført af DMU og Hærens Kampskole (2003) har i begrænset omfang belyst, at riffelprojektiler ved skud med lave anslagsvinkler (op til 10 grader) kan medføre rikochetter, og at projektilet i sådanne situationer overvejende forbliver intakt og dermed kan være skadevoldende. Fareområdet for riffelammunition vurderes derudover at aftage ved faldende riffelkaliber. De nævnte undersøgelser fastlægger at yderligere forsøg er påkrævet for at kunne fastsætte fareområder for rikochetter, såvel som hvilke sikkerhedsvinkler som ikke medfører rikochetter.

Idet jagtriflen er et kraftigt våben med lange sikkerhedsafstande vurderer Miljøstyrelsen, at det kan være hensigtsmæssigt at fokusere på initiativer, som fortsat sikrer en sikker udøvelse af riffeljagt. Følgende initiativer vurderes i den forbindelse relevante:

1. Revidering af regler for skydetårne og skydestiger

Placering af skydestiger/-tårne kan ikke udføres nærmere end 130 meter fra anden ejendom, medmindre der er en naboaftale herom. Reglen medfører, at små ejendomme umiddelbart ikke kan opstille skydestiger/-tårne eller at ejendomme ikke kan placere skydestiger/-tårne optimalt, hvad angår skudchance såvel som sikkerhed (kuglefang). I stedet for opsættes skydestiger og -tårne, hvor det er lovmæssigt muligt, således at skudafgivning sker mod naboejendommen.

Ved fjernelse af afstandskravet på 130 meter sikres i flere tilfælde en mere hensigtsmæssig placering hvad angår sikkerhed.

De øvrige regler om placering kan ligeledes udgøre en begrænsning ift. skydetårne og skydestiger. Hvis man lemper kravene til placering af skydetårne og skydestiger, vil det ligeledes forbedre mulighederne for at sikre optimalt overblik fra tårnet/stigen herunder fremme muligheden for at optimere placeingen ift. sikker skudafgivelse.

2. Skærpe kravene til riffelprøven

En sikker og kontrolleret skudafgivelse er af stor betydning for et sikkert skud. I 2020 forventes implementering af krav om et skydeforløb forud for aflæggelse af en riffelprøve. Skydeforløbet skal sikre, at kommende riffeljægere introduceres til jagtrelevante skydestillinger og derigennem får en fornemmelse for egne begrænsninger.

Med de nuværende forslag til regler stilles hverken krav om fornyet aflæggelse af riffelprøve eller skydeforløb når riffelprøven er bestået, begge dele kan overvejes, men kan medføre kapacitetsproblemer på skydebanerne.

3. Udarbejde interaktivt informationsmateriale vedrørende sikker riffeljagt

Et informationsmateriale til sikker riffeljagt skal fokusere på en bred målgruppe bestående af riffeljægere. Et interaktivt informations/undervisningsmateriale vurderes at kunne sikre en let tilgængelighed af relevant information. Et eksempel kan være, at der udarbejdes grafik/film af forskellige jagtsituationer set fra en riffeljægers perspektiv. Disse situationer kan vise forskellige jagtsituationer, hvor jægeren foretager skudafgivelse til en stykke vildt, og hvor målgruppen skal forholde sig til opstillede sikkerhedselementer, og på den baggrund vurdere om der udøves sikker riffeljagt.

4. Udarbejde sikkerhedsprincipper for riffeljagt

For nuværende er sikkerhed under riffeljagt nævnt i det jagtetiske regler. En mere detaljeret udarbejdelse af sikkerhed under riffeljagt kan eksemplificere konkrete situationer med tilhørende vejledninger/anvisninger. Eksempelvis hvordan man forud for riffeljagt kan planlægge og forberede sikker riffeljagt.

Vildtforvaltningsrådet

Møde den 3. december 2019

Bilag 2019-04-07, 2019-04-08, 2019-04-08b

Emne: Jagt på spættet sæl

Indstilling: Til drøftelse

Resume:

Af udkast til forvaltningsplan for sæler, som forud for dette møde har været i skriftlig høring hos VFR fremgår, at Miljø- og Fødevareministeriet på baggrund af DCE's vurdering, der viser, at spættet sæl er i gunstig bevaringsstatus, i 2020 vil igangsætte drøftelser i Vildtforvaltningsrådet af muligheden for at indføre jagttid på spættet sæl i hele eller dele af Danmark. Drøftelsen skal blandt andet afklare, om der er interesse for sæljagt blandt jægere i Danmark, og hvilken effekt jagt vil have i forhold til konflikterne med fiskeriet og sælbestanden. På mødet ønskes en indledende drøftelse af en proces i forhold til at nå frem til en anbefaling fra Vildtforvaltningsrådet om muligheden for jagttid på spættet sæl samt, hvilke forhold, der bør undersøges nærmere.

Bilag:

2019-04-07 Notits om jagttid på spættet sæl

2019-04-08 Notat fra DCE: Vurdering af muligheder for jagt på/regulering af sæler i Danmark.

2019-04-08b Vedr. mulig jagt på spættet sæl - fra kystfiskerne

Kick-off: Drøftelse af muligheden for at indføre jagttid på spættet sæl

Af udkast til forvaltningsplan for sæler, som har været i skriftlig høring hos VFR og som forventes forelagt ministeren i december mhp udsendelse i offentlig høring fremgår:

”Miljø- og fødevareministeriet har bedt DCE om, at vurdere muligheden for jagt på/regulering af sæl i Danmark. På baggrund af DCE’s vurdering, der viser, at spættet sæl er i gunstig bevaringsstatus, vil ministeriet i 2020 igangsætte drøftelser af muligheden for at indføre jagttid på spættet sæl i hele eller dele af Danmark. Drøftelsen skal ske i Vildtforvaltningsrådet og skal blandt andet afklare, om der er interesse for sæljagt blandt jægere i Danmark, og hvilken effekt jagt vil have i forhold til konflikterne med fiskeriet og sælbestanden”.

På mødet d. 3. december ønskes en indledende drøftelse af en proces i forhold til at nå frem til en anbefaling fra Vildtforvaltningsrådet om muligheden for jagttid på spættet sæl samt, hvilke forhold, der bør undersøges nærmere, herunder

- Jagtetiske og jagtfaglige overvejelser.
- Egnetheden af jagttid til løsning af konflikter med fiskeriet
- Forskelle mellem delbestandene – er jagttid relevant i hele landet?
- Effekten af jagttid i forhold til sælernes brug af hvilepladser
- Effekten af jagttid på sælernes rekreative værdi
- Hvilke betingelser skal være til stede i form af overvågning mm og sikring af en bæredygtig afskydning (antal, demografi etc)

Faglig baggrund

Spættet sæl blev ved den seneste afrapportering i henhold til Habitatdirektivets artikel 17 i 2019, vurderet til at være i gunstig bevaringsstatus i begge biogeografiske marine regioner, som det danske havområde indgår i. Arten er i Danmark opdelt i fire populationer: Vadehavet, Limfjorden, Kattegat og Østersøen. Bestandene i Vadehavet og Kattegat (delt med hhv. Holland/Tyskland og Sverige) er store og langsigtet levedygtige, mens bestandene i Limfjorden og Østersøen er mindre. Arten er i fremgang i alle områder undtagen i Limfjorden, hvor bestanden har været relativt konstant siden 1990erne og muligvis er tæt på fjordens bæreevne.

Spættet sæl er omfattet af habitatdirektivets bilag II og V, hvilket betyder at udnyttelse af arten skal være forenelig med det overordnede mål om opnåelse af gunstig bevaringsstatus. Det fremgår af konklusionen fra DCE, at jagt på spættet sæl vil kunne foregå uden at bevaringsstatus kompromitteres forudsat, at en række betingelser er opfyldt, herunder, at jagten nøje overvåges mht. antal skud afgivet mod spættet sæl, anskudte og dræbte dyr, samt at alle nedlagte dyr undersøges og at den indsamlede information indgår i en løbende vurdering (inkl. optællingerne) og løbende justering af jagttrykket. Dette stiller krav til det administrative setup, da det ikke oplysninger, som ministeriet indsamler i anden sammenhæng. DCE konkluderer videre, at det ikke kan anbefales at indføre jagttid på hvilepladserne. For spættet sæl bør yngle- og fældeperioden mellem april og september desuden friholdes. Endelig peger DCE på, at der kan være en forvekslingsrisiko mellem spættet sæl og en gråsæl.

Der kan ikke indføres jagt i Vadehavet som følge af det Trilaterale Vadehavs samarbejde.

Vurdering af muligheder for jagt på/regulering af sæler i Danmark

Notat fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi

Dato: 3. oktober 2019

Anders Galatius, Rune Dietz, Signe Sveegaard & Jonas Teilmann

Institut for Bioscience

Rekvirent:
Miljøstyrelsen
Antal sider: 20

Faglig kommentering:
Line Kyhn
Kvalitetssikring, centret:
Jesper Fredshavn

AARHUS
UNIVERSITET

DCE - NATIONALT CENTER FOR MILJØ OG ENERGI

Tel.: +45 8715 0000
E-mail: dce@au.dk
<http://dce.au.dk>

Indhold

Formål med notatet	3
Gennemgang af sælpopulationer i Danmark og deres udvikling siden fredningen af gråsæl i 1967 og spættet sæl i 1976/77	4
Udvikling i de enkelte bestande siden 2002	6
Gråsæl - hele Danmark	8
Vurdering af 'gunstig bevaringsstatus' jævnfør EU's Habitat-direktiv	11
Begrænsninger i jagten ift. opretholdelse af gunstig bevaringsstatus	12
Begrænsninger i jagten ift. andre direktiver og internationale aftaler	14
Konklusion	16

Formål med notatet

"Miljøstyrelsen ønsker en opdatering af notat af 17. december 2015 "Vurdering af mulighed for jagt på / regulering af sæler i Danmark". Notatet ajourføres med ny viden i det omfang dette er erhvervet siden."

Ved bestillingen af "Vurdering af mulighed for jagt på / regulering af sæler i Danmark", blev det specificeret at notatet skulle redegøre for følgende:

"Er indførsel af jagt jf. habitatdirektivets art. 14 på hhv. spættet sæl og gråsæl i Danmark foreneligt med opretholdelse af en tilfredsstillende bevaringsstatus for hhv. spættet sæl og gråsæl?"

"- på hvilket grundlag bør bestandene betragtes i forhold til bevaringsstatus; som en dansk bestand, som mindre bestande eller som en større bestand, f.eks. i Østersøen eller andre områder?"

"- Hvad er den faglige baggrund for at betragte bestanden som angivet?"

"- Hvordan defineres videnskabeligt, hvad der er en tilfredsstillende bevaringsstatus for spættet sæl og gråsæl i Danmark eller for en population, der er udbredt på tværs af landegrænser (der henvises til DCE's vurdering af bramgås, som bliver betragtet som en samlet bestand på tværs af flere lande og situationen med ulv, hvor den danske population vurderes som del af den centraleuropæiske bestand)?"

"- I det omfang det vurderes foreneligt med opretholdelse af en tilfredsstillende bevaringsstatus at indføre jagt på en af eller begge sælarter, bedes angivet om denne forenelighed forudsætter begrænsninger i jagten, f.eks. i form af antal individer, der kan skydes, tidsmæssige begrænsninger o.lign."

"Desuden ønskes belyst i hvilket omfang regulering af hhv. spættet sæl og gråsæl efter habitatdirektivets art. 16 vil kunne ske uden, at reguleringen hindrer opretholdelse eller opnåelse af den pågældende bestands gunstige bevaringsstatus? I vurderingen ønskes følgende inddraget og redegjort for:

Hvad er den faglige begrundelse for det geografiske omfang af hhv. spættet og gråsæls "naturlige udbredelsesområde" ?

Hvor mange individer for begge arter vil kunne reguleres (dvs. skydes) indenfor rammerne af en bæredygtig bestand dvs. at der fortsat kan opretholdes en tilfredsstillende eller gunstig bevaringsstatus i det naturlige udbredelsesområde. Der henvises til Hel-singforskommissionens anbefaling af, at den laveste referenceværdi for gråsæl i Østersøen bør ligge på mindst 10.000 (jf. HELCOM SE- ALs anbefaling 27-28/2)? (Der henvises til DCE's tidligere svar på tilsvarende spørgsmål om en anden grænseoverskridende art, bramgås, vedlagt)"

"Hvordan vurderes en evt. indførelse af jagt eller udvidet regulering i Danmark at påvirke bevaringsstatus set i forhold til effekter af jagt og regulering i nabolande, vi deler sælbestande med?"

Endelig ønskes følgende belyst:

"Hvor har sælerne ynglepladser i Danmark og i hvilket omfang vurderes sælerne i de danske farvande at stamme fra ynglepladser udenfor Danmark?"

Er der kendte områder, der i særlig grad fungerer som haul-out pladser og/eller ynglepladser for sælerne, dvs. hvor de ligger på sandbanker, rev og sten eller lignende? I hvilket omfang er sådanne lokaliteter beskyttede eller ikke beskyttede? Og hvordan kan jagt/regulering forvaltes i forhold til sådanne områder på en måde, så det er foreneligt med opretholdelse af en tilfredsstillende bevaringsstatus?"

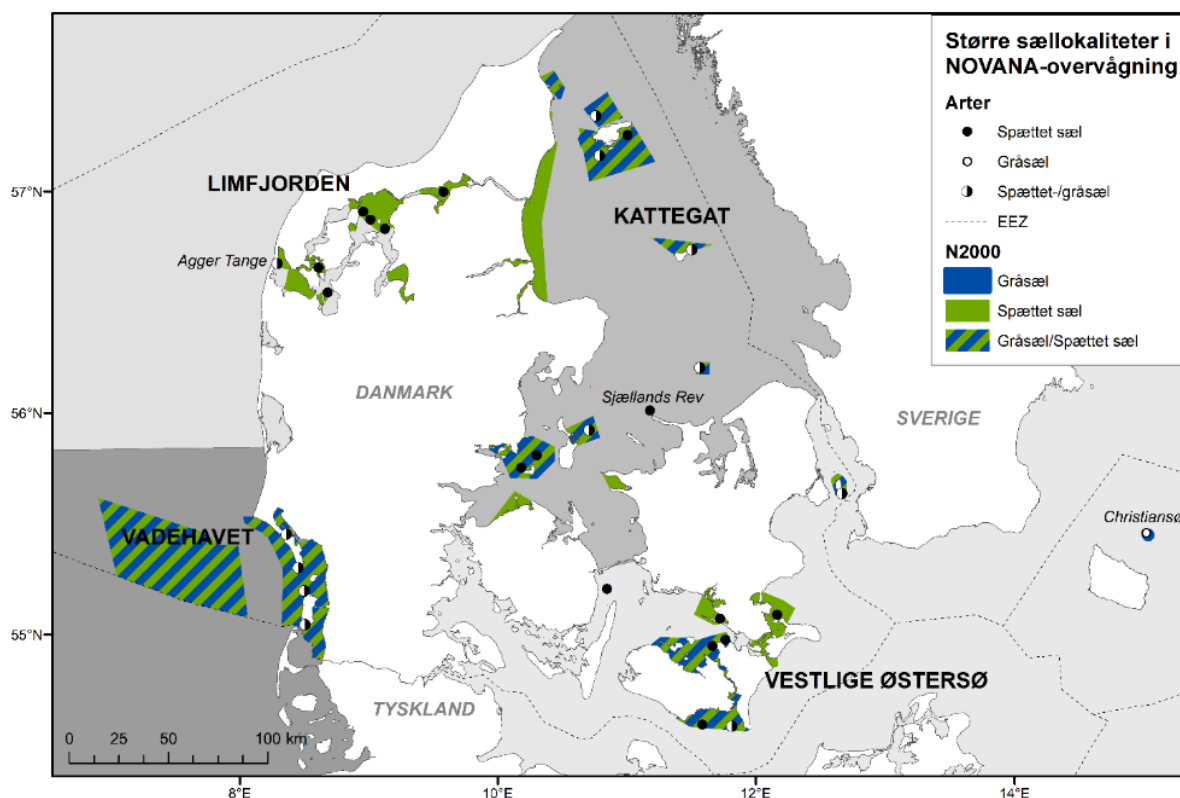
Gennemgang af sælpopulationer i Danmark og deres udvikling siden fredningen af gråsæl i 1967 og spættet sæl i 1976/77

Spættet sæl - hele Danmark

De spættede sæler i Danmark kan på baggrund af genetiske studier og satellitmærkning deles op i mindst 4 bestande med begrænset genetisk udveksling: Vadehavet, Limfjorden, Kattegat og den vestlige Østersø (Tougaard m.fl. 2008, Dietz m.fl. 2013, Olsen m.fl. 2014, Dietz m.fl. 2015). Bortset fra Limfjords-bestanden, deles disse alle med nabolande og bør således forvaltes hver for sig og i samarbejde med de relevante nabolande.

Overvågning af populationsudviklingen hos den spættede sæl påbegyndtes i 1976, samme år som arten blev fredet i Vadehavet, året efter blev arten fredet i resten af landet. Optællingerne i de første år indikerede et samlet antal spættede sæler i Danmark på ca. 2000 dyr. Dette må betragtes som et historisk set meget lavt niveau, idet ekstrapolationer af jagtstatistikker antyder samlede antal af spættede i Danmark i det 18. og 19. århundrede på 15.000-20.000 (Heide-Jørgensen og Härkönen 1988, Härkönen et al. 2007b, Olsen et al. 2010, Olsen et al. 2018). Selvom antallet af nedlagte sæler var lavt i 1940'erne og 1950'erne, blev der i årene op til fredningen (1960'erne og 1970'erne) nedlagt spættede sæler i antal, der var meget betydelige i forhold til den samlede bestandstørrelse, gerne over 300-500 dyr pr år i 1960'erne og 175-300 i 1970'erne (Joensen m.fl. 1976). Med en teoretisk maksimal årlig tilvækst på 13% om året for populationer af spættet sæl med ligevægt i aldersstrukturen (Härkönen m.fl. 2002) har dette jagttryk været afgørende i forhold til bestandenes manglende evne til at vokse fra det meget lave niveau omkring fredningen. Oprettelsen af reservater hvor sælerne har kunnet yngle, fælde og hvile uforstyrret har bidraget til sælernes fremgang siden fredningen, men det er vanskeligt at isolere effekten af disse fra jagtfredningen. Det første reservat blev oprettet ved Hesselø i Kattegat i 1951, yderligere 7 reservater spredt over hele landet blev oprettet i årene 1979-1983. I dag er der udpeget 25 Natura 2000-områder med spættet sæl på udpegningsgrundlaget under habitatdirektivet (Figur 1). Fra fredningen steg det samlede antal spættede sæler i Danmark fra anslået ca. 2.000 i 1976 til ca. 8.800 i 1987 (Figur 2), en vækstrate der ligger omkring de førnævnte maksimale 13%. Man kan således udlede at bestandene i denne periode ikke var begrænset af intern konkurrence, og at den ikke-naturlige dødelighed var minimal.

I 1988 ramte den første af to store epidemier med den mæslingelignende virus Phocine Distemper Virus (PDV), også kaldet sælpest, de spættede sæler og slog op mod 50% af bestandene ihjel (Figur 2; Dietz m.fl. 1989a; Härkönen m.fl. 2006). Efter 1988 og indtil 2002 steg bestandene i gennemsnit med 11% hvert år, noget mindre end før 1988. I denne periode var vækstraten lavere i Kattegat (7%) og Vadehavet (9%) og højere i de mindre populationer i Limfjorden (14%) og Østersøen (15%), hvor den høje vækst formentlig skyldes en højere overlevelseshastighed blandt voksne hunner i 1988-epidemien, som fødte mange unger i årene efter epidemien Härkönen m.fl. 2002). I 2002 ramte en ny PDV-epidemi, der i Danmark havde noget lavere dødsrater i Kattegat, Østersøen og Limfjorden end epidemien i 1988, mens dødsraten i Vadehavet var nogenlunde den samme som i 1988 (Härkönen m.fl. 2006).

Figur 1. Kort over Natura 2000-områder for spættet sæl og gråsæl i danske farvande. Større kolonier med spættet sæl og lokaliteter, hvor der fast observeres gråsæler, er vist med henholdsvis hvide og sorte cirkler, eller en hvid/sort kombination hvis både spættet sæl og gråsæl findes på samme lokalitet. De grå nuancer indikerer de fire forvaltningsområder for spættet sæl i Danmark. Bemærk at spættet sæl har en koloni på Sjællands Rev uden for habitatområderne, og at gråsælen jævnligt observeres ved Agger Tange i den vestlige Limfjord, hvor den ikke er på udpegningsgrundlaget. Eneste område, hvor der kun findes gråsæler, er ved Christiansø nordøst for Bornholm.

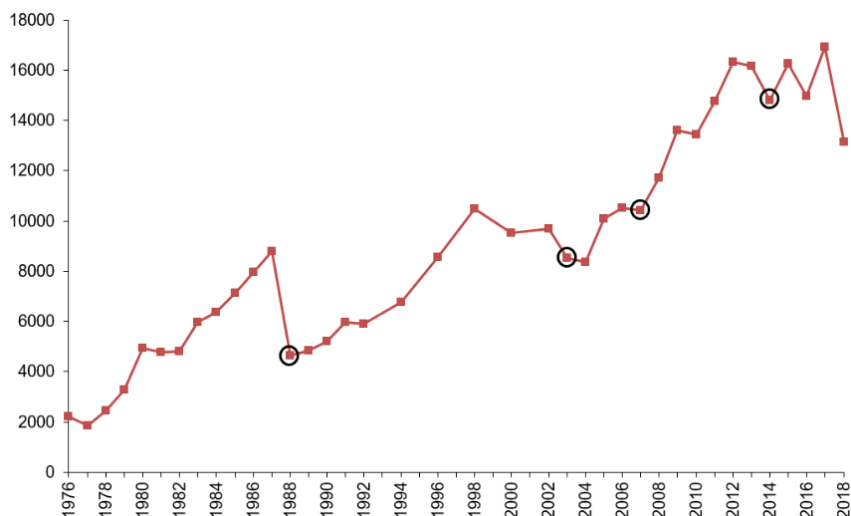
I 2002 ramte epidemien flere lokaliteter efter de årlige optællinger i august, således at den samlede nedgang i bestanden af spættet sæl først sås i 2003. Fra 2002-epidemien frem til 2014 var den gennemsnitlige årlige bestandsstigning kun 6%. En mindre epidemi af ukendt oprindelse blev registreret på Anholt og den svenske vestkyst i 2007 (Härkönen m.fl. 2008). Kun nogle hundrede spættede sæler døde i sommeren 2007, og effekten på den samlede danske bestand var ikke synlig i overvågningsresultaterne. I sommeren/efteråret 2014 blev de spættede sæler i Kattegat, Limfjorden og Vadehavet ramt af en ny epidemi, som denne gang skyldtes influenza-A, som menes at stamme fra fugle. Mange hundrede spættede sæler døde i Kattegat, Limfjorden og Vadehavet (Bodewes m.fl. 2015, Krog m.fl. 2015). I perioden 2014-17 har det samlede antal spættede sæler talt fra fly i Danmark fluktueret omkring 15.000-17.000. I 2018 blev det laveste antal spættede sæler observeret siden 2008 med 13.200 spættede sæler i Danmark (Sveegaard m.fl. i trykken; Figur 2).

Potentielt kan de store PDV-epidemier vende tilbage med > 10 års intervaller, når andelen af sæler uden immunitet (dvs. født efter seneste epidemi, 2002) når en vis størrelse, og smitten er til stede (Ludes-Wehrmeister m.fl. 2015). Smitten formodes at komme fra de store arktiske sælbestande af eksempelvis grønlands-sæl, hvor virusset cirkulerer, uden at sælerne ser ud til at dø af det og i vinteren og foråret 1987-1988 blev der også observeret en invasion af grønlandssæler til Nordsøen, som formentlig bragte smitten med sig (Dietz m.fl. 1989a; 1989b; Stokholm m.fl. 2019). En anden teori er, at gråsæler, der bevæger sig meget mere omkring end spættet sæl, muligvis smittes længere nordpå og bringer smitten

sydpå, hvor de spættede sæler lever. Ingen af de ovenstående epidemier ser ud til at have været dødelig for gråsælerne, selvom det er påvist, at de blev smittet af PDV i både 1988 og 2002 (Härkönen m.fl. 2006). Effekten af epidemierne på antallet af spættede sæler forventes at være 5-10 år fra smittetidspunktet afhængig af den enkelte bestands størrelse og den årlige bestandstilvækst.

Siden 2010 er antallet af gråsæler, især i den vestlige Østersø, steget (se omtale i gråsælafsnit). Det er uvist, hvordan det vil påvirke den spættede sæl, men da gråsælen er større og mere aggressiv, samtidig med at der er et stort overlap mellem arternes fødepræferencer og landgangspladser, er en negativ påvirkning af antallet af spættede sæler sandsynlig som følge af gråsælens fremgang. Der er tilmed beviser for at nogle gråsæler i Nordsøen dræber og spiser spættede sæler (van Neer m.fl. 2015).

Figur 2. Det totale antal af spættet sæl i Danmark i perioden 1976-2018 – opgjort ud fra tællinger på landgangspladser samt den gennemsnitlige andel af sæler i vandet (32 % i Vadehavet - Ries m.fl. 1998, 43 % i øvrige farvande - Härkönen m.fl. 1999). Fra 1976-1978 er antallet estimeret ud fra forskellige typer tællinger, som ikke er standardiserede, mens tællingerne efter 1979 følger en standardiseret optælling fra fly i august hvor sælerne fælder. De fire epidemier i 1988, 2002, 2007 og 2014 er vist med cirkler.

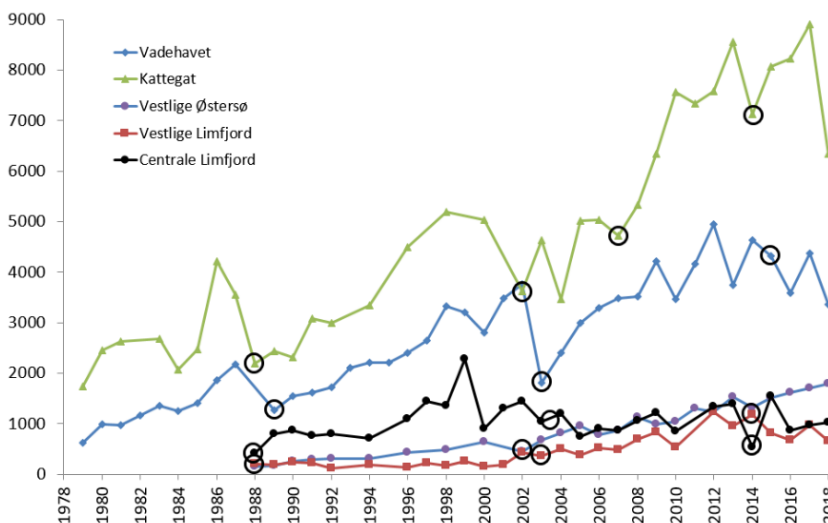

Udvikling i de enkelte bestande siden 2002

Spættet sæl i Vadehavet

Bestanden i Vadehavet er spredt over hele Vadehavets kystlinje og deles således med Tyskland og Holland. I forbindelse med fældningen i august 2018 estimeredes bestanden i den danske del af Vadehavet til at være 3.400 spættede sæler (Figur 3). Vadehavssælerne blev hårdt ramt af begge PDV-epidemier, eftersom omkring halvdelen af sælerne i området døde i både 1988 og 2002. Fra epidemien i 2002 til 2012 voksede bestanden i den danske del af Vadehavet med 13% om året i gennemsnit, svarende til den teoretisk maksimale vækstrate for populationer af spættet sæl (Härkönen m.fl. 2002). Siden 2013 er bestanden i Danmark imidlertid gået tilbage med gennemsnitligt 3% pr år delvis påvirket af influenzaepidemien i 2014, hvor den danske del af Vadehavet blev hårdt ramt (Bodewes m.fl. 2015; Krog m.fl. 2015). Selv medregnet denne påvirkning tyder udviklingen på, at populationen i Vadehavet har nået miljøets bæreevne, og at populationen vil stabilisere sig inden for de bestandsstørrelser, der er observeret siden 2012 (gennemsnit: ca. 4.100, range: ca. 3.400-5.000), hvis forholdene omkring bestanden ikke ændrer sig.

Figur 3. Antal af spættet sæl i Danmark delt op på bestandene i Vadehavet, Limfjorden, Kattegat og den vestlige Østersø i perioden 1979-2018 – opgjort ud fra tællinger på landgangspladser samt den gennemsnitlige andel af sæler i vandet (32% i Vadehavet - Ries m.fl. 1998, 43% i øvrige farvande - Härkönen m.fl. 1999). De fire epidemier i 1988, 2002, 2007 og 2014 er vist med cirkler.

Spættet sæl i Limfjorden

Spættet sæl i Limfjorden består af to forskellige populationer (Olsen m.fl. 2014). Det er sandsynligt, at den selvstændige population i de centrale bredninger består af sæler, der har været i Limfjorden før forbindelsen til Nordsøen sandede til omkring år 1100. Der opstod igen forbindelse mellem Limfjorden og Nordsøen ved Agger Tange under stormfloden i 1825, hvorved de spættede sæler i den vestligste del af Limfjorden, Nissum Bredning, i dag er en blanding af sæler fra de centrale bredninger i Limfjorden og indvandrede sæler fra Vadehavet. Der har været store udsving i antallet af spættede sæler i Limfjorden, og overordnet er der ikke, som i de andre områder, set en entydig vækst i bestanden siden epidemien i 2002 (Figur 3). Dette skyldes formentlig, at antallet af sæler har nået bæreevnen for området, så sælerne er begrænset af føde og plads, eller at økosystemet er ustabil, og sælerne derfor forlader Limfjorden i kortere eller længere perioder. I 2018 blev antallet af sæler i de centrale bredninger estimeret til 1.700, mens antallet i Nissum Bredning blev estimeret til 650.

Spættet sæl i Kattegat

Populationen af spættet sæl i Kattegat deles med Sverige. I den danske del af Kattegat estimeredes antallet i forbindelse med optællingen under fældningen i august 2018 til at være 6.300 spættede sæler, hvilket er det laveste siden 2008. Fra epidemien i 2002 til 2011 har den gennemsnitlige årlige vækstrate i den danske del været 11%. Siden da er væksten aftaget og i de seneste fem år har vækstraten været negativ (-2%), hvilket tyder på, at populationen har nået miljøets bæreevne. Man kan således forvente en stabilisering af populationen i Kattegat omkring det nuværende niveau, hvis forholdene for sælerne ikke ændrer sig.

Spættet sæl i den vestlige Østersø

I den vestlige Østersø forekommer mange mindre kolonier spredt over et stort område. Det betyder, at de enkelte kolonier kan være sårbare over for forandringer såsom forstyrrelser og epidemier, specielt hvis der ikke er nogen fast udveksling af sæler mellem kolonierne. I 2018 blev bestanden i den danske del af Østersøen estimeret til ca. 1.600 individer. Efter epidemien i 2002 var estimeret 350 individer; frem til 2011 var den gennemsnitlige årlige vækstrate 13%. I de

seneste fem år er denne rate reduceret til 5%, hvilket indikerer, at populationen nærmer sig miljøets bæreevne eller at det stigende antal af gråsæler i dette område påvirker bestanden af spættede sæler negativt. I begge tilfælde, kan vi forvente en stabilisering eller evt. nedgang i antallet af spættede sæler i området i de kommende år.

Unger af spættet sæl – hele Danmark

Spættet sæl bevæger sig generelt ikke så meget omkring og ungerne bliver født i 'voksenpels' og kan svømme lige fra fødslen. Derfor er de ikke i samme grad som gråsæl tvunget til at bruge lokaliteter, hvor der ikke forekommer oversvømmelse. På grund af de begrænsede bevægelser er der yngleaktivitet på alle betydelige hvilepladser, men hvor flere hvilepladser ligger tæt på hinanden er der oftest en af pladserne hvor yngleaktiviteten er meget højere end på nabopladserne. Der foretages ikke overvågning af yngleaktivitet i den vestlige Østersø. I Kattegat er de vigtigste ynglepladser i Danmark Svanegrunden ved Endelave, Hesselø, Totten på Anholt og Knobgrundene og Sønder Rønner ved Læsø. I Limfjorden er de vigtigste ynglepladser Ejerslev Røn og Blinderøn i Løgstør Bredning. I Vadehavet er yngleaktiviteten jævnt spredt ud over alle fire dyb, med størst koncentration langs de største tidevandskanaler. Fordelingen af unger på ynglepladser for årene 2016-2018 er angivet i Figur 5. Alle betydelige ynglepladser for spættet sæl er udlagt som Natura 2000-områder med denne art på udpegningsgrundlaget.

Gråsæl - hele Danmark

Gråsælen blev udryddet som ynglende art i Danmark under dusørkampagnerne 1889-1927 (Olsen m.fl. 2018). Den er siden da og indtil omkring årtusindskiftet kun forekommet sporadisk på danske hvilepladser.

Gråsælen bevæger sig over meget større afstande end den spættede sæl, og forekomst af gråsæl på en lokalitet betyder derfor ikke, på samme måde som med spættet sæl, at individet er knyttet til det område hvor det observeres. I danske farvande forekommer gråsæler fra to adskilte populationer, en fra Nordsøområdet, med udbredelse først og fremmest i Storbritannien og Vadehavet, og en i Østersøen, hvor den største tæthed findes i svenske, finske og estiske dele af den centrale Østersø (Härkönen m.fl. 2007b). Satellitsporing såvel som genetik har vist at gråsælerne i den danske del af Østersøen er en del af østersøbestanden, der deles med Finland, Estland og Sverige (Dietz m.fl. 2003; 2015, Fietz m.fl. 2016). Sælerne i Kattegat kommer overvejende fra nordsøpopulationen, men der findes også gråsæler fra Østersøen i Kattegat (Fietz m.fl. 2016).

Formaliseret overvågning af gråsælen begyndte i 2011. Indtil da blev arten talt i forbindelse med overvågning af spættet sæl i denne arts yngle- og fældeperioder. Gråsælen blev fredet i 1967, men har fra fredningen og frem til omkring årtusindskiftet kun forekommet sporadisk i mindre antal (under 10 dyr) på enkelte danske lokaliteter såsom Rødsand, Anholt, Læsø og i Vadehavet. Siden da er antallene af observerede gråsæler steget og arten forekommer nu regelmæssigt på lokaliteter i Kattegat, Østersøen, den vestlige del af Limfjorden og Vadehavet.

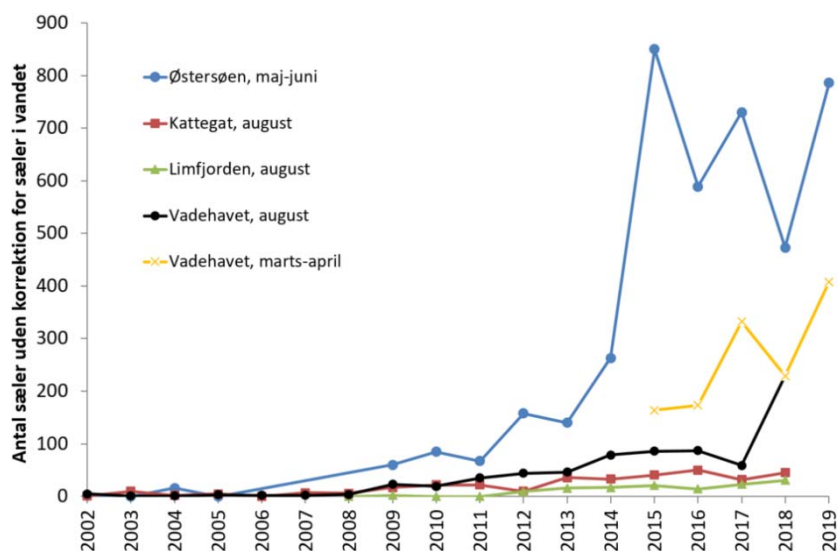
På Rødsand ved Gedser er der siden 2003 næsten hvert år observeret gråsælunger, og i de senere år er der også registreret enkelte unger på lokaliteter i Kattegat og i det danske Vadehav.

Gråsæl i Østersøen

Der er i den vestlige Østersø udført forsøgsvisse optællinger i gråsælernes fældeperiode fra slutningen af maj til begyndelsen af juni i 2002-2005, her blev talt fra 0 til 12 individer (Figur 4). Ved flyovervågning i 2009 og 2010 blev der talt hhv. 67 og 41 gråsæler. Christiansø har de største forekomster af gråsæl i Danmark, og i 2014-2019 blev mellem 63 og 87% af gråsælerne i de indre danske farvande registreret her med mellem 261 og 734 dyr. Det er dog usandsynligt at Christiansø vil blive en ynglelokalitet, da skærene hvor de ligger ofte overskyldes om vinteren og ungerne ville derfor gå til hvis gråsælerne forsøgte at yngle her. Historisk er Christiansø heller ikke dokumenteret som en ynglelokalitet. Udover at være den vigtigste ynglelokalitet for gråsæler i Danmark er Rødsand også en vigtig lokalitet for fældende gråsæler i den danske Østersø, her er registreret op til 280 gråsæler i et år (Fig. 4).

I den samlede Østersø blev der i 2017 talt 29.000 gråsæler, et tal der ikke er korrigeret for sæler der måtte være til havs under optællingen (da dette tal ikke kendes) og derfor udgør et minimumsestimat. Antallet af gråsæler talt i Østersøen har fluktueret mellem 27.500 og 32.000 siden 2012 (HELCOM grey seal abundance database), så det tyder på at bestanden har fundet et stabilt leje, selvom den ikke har udbredt sig fuldstændigt til sit tidligere udbredelsesområde, der inkluderer alle indre danske farvande (Fietz et al. 2016).

Figur 4. Antal talt gråsæler på land i delområder i Danmark i perioden 2002-2019 – opgjort ud fra tællinger fra fly på hvilepladserne i gråsælernes fældeperiode i det pågældende område (i Østersøen maj-juni, i Nordsøen marts-april) eller i den spættede sæls fældeperiode i august, hvis der ikke tælles i gråsælernes fældeperiode i pågældende område. Tal angiver faktiske tællinger, da man ikke kender andelen af sæler i vandet.

Gråsæl i Kattegat

I Kattegat blev der fra 1979 til 2006 samlet for perioden observeret færre end 10 gråsæler i forbindelse med overvågning af spættede sæler i august. I august 2007 og 2008 blev der for første gang registreret et større antal gråsæler, henholdsvis 32 (Læsø) og 68 (Anholt). Fra 2010 er der hvert år foretaget flyvninger i perioden omkring 1. marts, hvor der på Borfeld nord for Læsø blev talt mellem 21 og 127 gråsæler i perioden 2010-2017. I marts 2018 blev der talt 79 gråsæler i den danske del af Kattegat.

Gråsæl i Limfjorden

I Nissum Bredning i den vestlige Limfjord er der enkelte observationer af gråsæl under optællingerne af spættet sæl i august op til 2012. Siden 2012 er der hvert år observeret 10-30 gråsæler her i august.

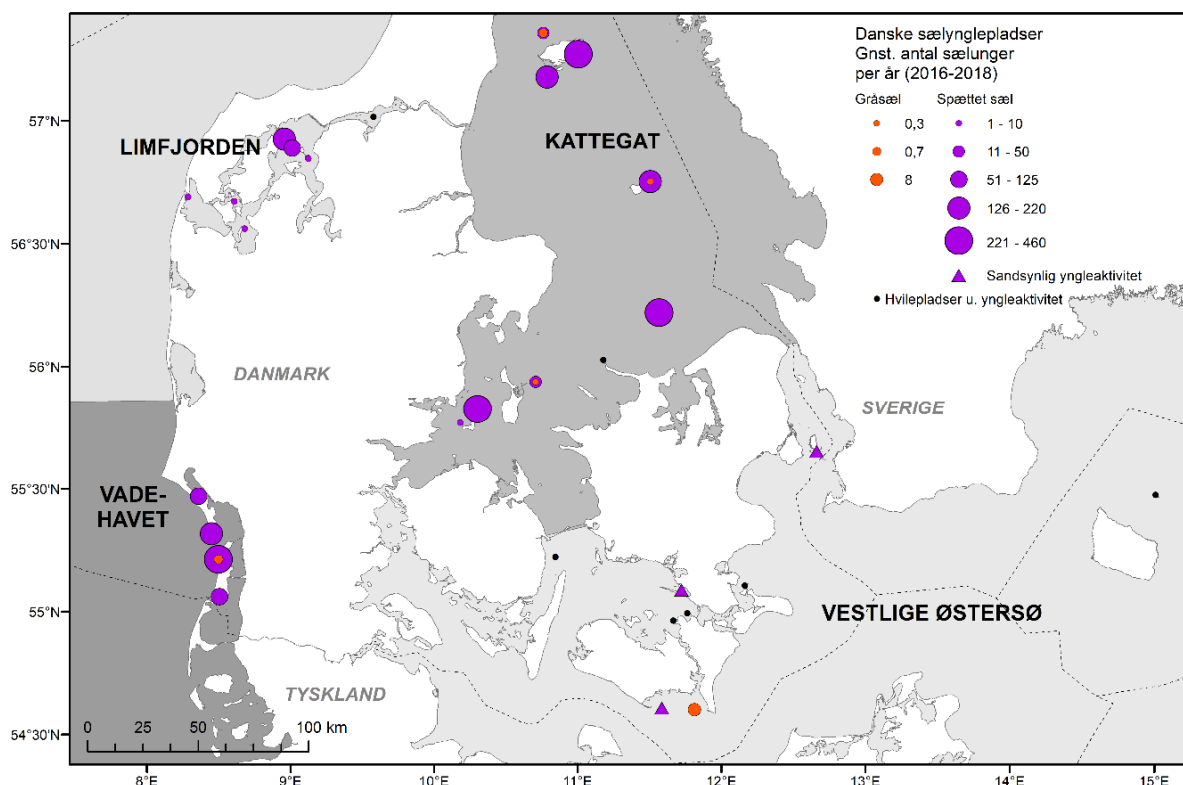
Gråsæl i Vadehavet

Optællinger af fældende gråsæler i det danske Vadehav indledtes i 2015, hvor der i april blev talt 164 individer i Vadehavet, 173 i 2016, 332 i 2017 og 229 i 2018. I hele Vadehavet, inkl. Tyskland og Holland, taltes i fældesæsonen i 2019 6.500 gråsæler, et tal der ikke er korrigeret for sæler der måtte være til havs under optællingen og derfor udgør et minimumsestimat (Cremer m.fl. 2019). Antallet af gråsæler i Vadehavet er steget konstant siden 2008 hvor de koordinerede optællinger begyndte, her talte man 2.000 dyr.

Gråsælunger - hele Danmark

Fra og med 2003 er der næsten hvert år observeret levende gråsælunger i februar-marts på Rødsand ved Falster. Ungeantallet her er foreløbigt toppet med 10 unger i 2017. I 2018-19 var der dog et fald i antallet af unger, med hhv. 6 i 2018 og 5 i 2019. I de senere år er der også observeret enkelte unger på Borfeld ved Læsø, Totten på Anholt, Bosserne ved Samsø og ved Rømhø i Vadehavet (Figur 1), men ingen af disse lokaliteter har haft fast årlig yngleaktivitet (Jensen m.fl. 2015, Galatius m.fl. 2019). Alle hvilepladser med registreret yngleaktivitet af gråsæl er udlagt som Natura 2000-område med denne art på udpegningsgrundlaget. Disse observationer viser, at gråsælen nu igen yngler regelmæssigt i Danmark efter ca. hundrede års pause, men på et begrænset niveau. Udviklingen de sidste par år har dog været negativ, og antallet af unger er steget langsommere end i andre områder, der er blevet genkoloniseret af gråsælen (Galatius m.fl. in prep). Der bliver desuden hvert år set enkelte små gråsæler langs den jyske vestkyst, som må antages at være strejfer, der er født i Vadehavet eller ved de Britiske Øer.

Ud fra den meget beskedne danske ungeproduktion står det klart at stigningen i antallet af gråsæler over hele landet i de senere år skyldes et skift i udbredelsen af gråsæler fra den centrale del af Østersøen til den sydvestlige del og et skift nordpå fra Holland og Tyskland til den danske del af Vadehavet. Årsagen til ændringen i udbredelsen er muligvis plads- og fødemangel ved deres foretrukne lokaliteter i andre lande. De få observerede unger på danske lokaliteter understreger, at langt de fleste gråsæler i danske farvande kun er på visit, formentlig primært unge hanner og de hunner der måtte gæste Danmark formodes at returnere til deres oprindelige fødested, når de selv skal yngle. Bestanden af ynglende danske hungråsæler er derfor formentlig, på trods af lejlighedsvis forekomster af mange hundrede dyr, maksimalt på 20-30 individer. Fordelingen af unger på ynglepladser for årene 2016-2018 er angivet i Figur 5.

Figur 5. Kort over ynglepladser for spættet sæl og gråsæl i danske farvande. Antallet af unger (gennemsnit over årene 2016-2018 år) er vist med cirkler. Hvilepladser uden yngleaktivitet for nogen af arterne er markeret med sorte cirkler. I den vestlige Østersø er der ikke overvågning af spættet sæls yngleaktivitet, og her er sandsynlige betydelige ynglepladser markeret med trekanter. De grå nuancer indikerer de fire forvaltningsområder for spættet sæl i Danmark.

Vurdering af 'gunstig bevaringsstatus' jævnfør EU's Habitat-direktiv

Bevaringsstatus for arter defineres som summen af påvirkninger, der kan påvirke udbredelse og antal på længere sigt. Bevaringsstatus vurderes som 'gunstig' hvis populationstrends indikerer at arten fastholdes på lang sigt som en levedygtig komponent i sine naturlige habitater, og udbredelsen af arten ikke reduceres inden for overskuelig tid, samt at der er og sandsynligvis i fremtiden vil være tilstrækkeligt habitat, til at artens bestande kan fastholdes på langt sigt.

Vurderingen hviler således på to komponenter, (1) bestandstal, der indikerer en levedygtig population og (2) udbredelse i naturlige habitater. Den første del af vurderingen bør derfor foregå ud fra størrelse og trends af forekomster med inklusion af koordineret, international overvågning, der sikrer at bestandene er levedygtige på langt sigt. Udbredelse til artens naturlige habitater kan foretages i en rent national vurdering af artens forekomst i egnede habitater.

Ad (1) Vurderingen af bevaringsstatus foretages på baggrund af data fra nationale overvågningsprogrammer. I alle bestandene bortset fra spættede sæler i Limfjorden og den vestlige Østersø udføres den danske overvågning koordineret med tilsvarende programmer fra relevante nabolande, således at bestandene/populationerne bliver vurderet i hele deres udbredelse. For at opnå gunstig bevaringsstatus skal arten have en levedygtig bestandsstørrelse og dette vurderes, at være tilfældet for de fleste bestande af både spættet sæl og gråsæl,

der forekommer i Danmark (i Danmark er gråsæl vurderet til at være i ugunstig bevaringsstatus på grund af begrænset yngleudbredelse og en forekomst langt under historiske niveauer (Fredshavn m.fl. 2014)).

Særlige hensyn:

Spættet sæl - Bestandene af spættet sæl i Limfjorden og den vestlige Østersø har en størrelse, så de er sårbare overfor miljømæssige fluktuationer og sygdom. I Limfjorden har antallet af spættet sæl i den indre fjord ikke vist entydig vækst siden en stor del af bestanden døde under epidemien i 2002. Dette beror sandsynligvis på den generelle dårlige tilstand af miljøet i Limfjorden.

Gråsæl - Hvis man kun ser på den danske andel af gråsælpopulationerne i Nordsøen og Østersøen er antallet langt fra hvad det var i tidligere tider og antallet af ynglende sæler ligger på maksimalt 20-30 individer i hele landet.

Ad. (2) Mht. udbredelse af gråsælen vurderes det ud fra historisk udbredelse at alle danske farvande er naturligt habitat for gråsælen, mens det for spættet sæl gælder alle farvande bortset fra området omkring Bornholm.

Spættet sæl - udbredelsen vurderes til at være i overensstemmelse med gunstig bevaringsstatus.

Gråsæl - forudsættes det at artens yngleudbredelse er i stigning vil den med tiden kunne udbredes til de historisk naturlige habitater ud over de få lokaliteter hvor arten nu yngler i meget begrænset omfang, men den har lige nu ikke gunstig bevaringsstatus i Danmark.

Begrænsninger i jagten ift. opretholdelse af gunstig bevaringsstatus

Spættet sæl - Bestanden nuværende størrelse og udvikling indebærer, at den spættede sæl må vurderes at kunne bære en vis afskydning. I Limfjorden er bestanden dog lille og viser ikke konsistent fremgang, hvorfor bortskydning i dette område kan bevirke en nedgang i bestanden. En nærmere vurdering af hvilket jagttryk de enkelte bestande kan klare kan foretages ud fra f.eks. *Potential Biological Removal* (PBR)-princippet (e.g., Fisheries and Oceans Canada 2010), en sådan vurdering vil kræve et større arbejde.

Som nævnt er spættet sæl opført på Habitatdirektivets Bilag II. Det indebærer ikke nødvendigvis, at arten ikke kan udnyttes til jagt. Men det indebærer, at Danmark er forpligtet til at udpege Natura 2000-områder for spættet sæl og til at sikre, at arten har gunstig bevaringsstatus i disse områder og i hele Danmark.

Aktuelt drives der, så vidt vides, ikke jagt på spættet sæl i nogen af EU's medlemslande ud over en begrænset 'beskyttelsesjagt' i Sverige og Finland (i Finland er der ikke fast forekomst af spættet sæl, men enkelte dyr kommer til Finland gennem floder med udløb i Norge). Spættede sæler er gradvist blevet mindre sky over for mennesker siden fedningen i 1977 - og det vil sandsynligvis medføre, at mange spættede sæler kortvarigt forholdsvis nemt vil kunne nedlægges, hvis man begynder at jage dem igen. Med mindre antallet af sæler, der nedlægges er stærkt begrænset, må man forvente at jagten dels vil medføre at bestandsstørrelsen atter vil falde og dels at der vil forekomme øget skyhed hos sælerne hvorved turister og sejlfolk vil få sværere ved at observere sæler i Danmark (i 2015: 14.000 sælturister pr år. (Riisager-Pedersen,

2017)). Det skal også anføres at tæthedsmaessige parametre vil betyde, at bestandens størrelse vil regulere sig selv også uden jagt, hvilket der er tegn på i alle de danske bestande af spættet sæl. Sæler har en høj alder ved kønsmodenhed (4-7 år) og kønsmodne hunner får højst én unge om året, så reproduktionspotentialer er lavt sammenlignet med andre jagtbare arter. En evt. indførelse af jagt bør følge en fastlagt populationsmodel og anbefalinger der tager højde for antallet, lokaliteterne og den demografiske sammensætning af nedlagte sæler således at bestandsudviklingen kan overvåges nøje.

Spættet sæl og gråsæl forekommer på land på et begrænset antal hvilepladser, hvoraf alle betydelige hvilepladser er udpeget som Natura 2000 områder med sæler på udpegningsgrundlaget (Figur 1). En forøget skyhed kan forringe sælernes muligheder for at udnytte deres hvilepladser. Deres flugtafstand ift. menneskelig færdsel omkring hvilepladserne må antages at øges betydeligt ved indførelse af jagt. Den rekreative værdi af sælerne vil således begrænses ved indførelse af jagt. Hvilepladserne er afgørende for sælernes hvile, reproduktion og pelsskifte, og tilladelse til jagt inden for disse områder vil medføre en forringelse af levevilkårene i de udpegede områder. Det må derfor nøje vurderes om Natura 2000-områder, der er udpeget for spættet sæl, skal friholdes for jagt og afhængigt af deres størrelse kan en etablering af bufferzoner omkring dem være påkrævet. Størrelsen af sådanne bufferzoner kan ikke vurderes på forhånd, men de skal efter al sandsynlighed være af en betydelig størrelse (flere km). Jagt på selve hvilepladserne må antages at have en særdeles kraftig effekt på sælernes udbredelse i og benyttelse af disse områder, alt efter intensiteten og perioden, men de præcise effekter af sådan jagt er ikke undersøgt under forhold, der minder om de danske.

Gråsælen er efter at have været udryddet i Danmark i første halvdel af det 20. århundrede atter begyndt at yngle nogle få steder i landet i meget begrænset antal. Der forekommer besøgende, ikke-ynglende gråsæler i større antal. I den danske del af Østersøen, hvor langt den største danske forekomst findes, blev ca. 800 dyr registreret i fældeperioden i 2019. Gråsæler kan principielt ikke skydes på samme måde som spættede sæler, da man ikke kan sikre, at de i Danmark reproducerende individer friholdes. De få gråsæler (ca. 5-15 unger/år) der yngler i Danmark har et ukendt bevægelsesmønster. Vi ved fra satellitmærkninger af gråsæler (uvist om nogle af disse yngler i Danmark) ved Rødsand (Gedser), at de jævnlige besøger Bornholm, ligesom de også bevæger sig rundt i Østersøen og langs kysterne af Polen, Estland og Sverige (Dietz m.fl. 2003; McConnell m.fl. 2012, Dietz m.fl. 2015). Bortskydning af gråsæler i den danske del af Østersøen vil derfor næppe have stor effekt da nye individer konstant vil dukke op fra andre dele af den betydelige østersøbestand. Omvendt vil bortskydning af et stort antal sæler få påvirkning af vores nabolandes sælbestande. Det er desuden sandsynligt at også de gråsæler, der yngler i Danmark, eller unger af disse, befinder sig omkring Bornholm på visse tider af året. Da den danske bevaringsstatus for gråsæl er ugunstig og man ikke ved om de ynglende gråsæler opholder sig omkring Bornholm, kan der som udgangspunkt ikke skydes gråsæler her uden at dette potentielt forværrer den danske bevaringsstatus.

Risiko for at tage fejl af de to sælarter

Det er vanskeligt at se forskel på spættet sæl og unge individer af gråsæl, ikke mindst i vandet. Jagt på spættet sæl bør derfor også vurderes nærmere i områder, hvor begge arter lever og specielt der hvor gråsælen yngler, for at undgå at skyde disse. Det skal også anføres, at de fleste gråsæler mærket i Danmark har forladt dansk farvand i kortere eller længere tid (Dietz m.fl.

2003, McConnell m.fl. 2012, Dietz m.fl. 2015) og at gråsælens store vandringsområder bevirker, at de sæler, der forekommer i Danmark, er en dynamisk gruppe med konstant udskiftning. Derfor vil jagt på gråsæler formentlig kun have en midlertidig og begrænset effekt på forekomsten af gråsæler i Danmark.

Anskydning

Erfaringer fra bl.a. Grønland viser, at der er en ganske stor risiko for anskydning ved jagt på sæler til havs, da det er svært at skyde bevægelige mål fra en ustabil platform som et fartøj. Desuden mistes en del nedlagte dyr, fordi de synker. Såfremt man vil overveje en genindførelse af jagt på spættet sæl må det overvejes, hvordan jagten kan tilrettelægges og udøves på et etisk forsvarligt grundlag, og således at de skudte dyr kan sikres til dissektion under Beredskabet for Havpattedyr.

Indhold af giftstoffer i sælkød

Det skal også anføres at spættede sæler fra indre danske farvande kun i meget små portioner (< ca. 70 g/uge for voksne mænd) bør indtages som human føde på grund af højt indhold af kviksølv og perfluorerede stoffer (Sonne m.fl. 2019). Det må antages at kød fra gråsæler har endnu højere niveauer, da de æder større fisk end spættet sæl og således har en højere miljøbelastning.

Begrænsninger i jagten ift. andre direktiver og internationale aftaler

EU's Havstrategidirektiv (MSFD)

Havstrategidirektivet forhindrer ikke jagt eller regulering af sæler i Danmark. Begge sælarter er opført på Habitatdirektivets bilag II, og skal som sådan vurderes ift. 'god miljøtilstand' under Havstrategidirektivet. For danske populationer af sæler varetages denne evaluering under henholdsvis HELCOMs (Østersøen, Kattegat og Limfjorden) og OSPARs (Kattegat, Limfjorden og Nordsøen) indikatorer. I sammenhæng med jagt og regulering er det primært indikatorerne for sælers populationsstørrelse og -trends (HELCOM 2018a), samt udbredelse (HELCOM 2018b), der er relevante.

I HELCOM-regi indebærer god miljøtilstand for populationsstørrelse at en population som minimum er over HELCOMs 'limit reference level' (LRL), som er fastsat til 10.000 individer. I denne sammenhæng betragtes bestandene i den vestlige Østersø og Kattegat som én samlet population (på trods af indikationer for at de er adskilte og forvaltes adskilt i alle andre sammenhænge), hvor man summerer bestandsestimaterne i forhold til denne tærskelværdi. Der er ikke god evidens for at de spættede sæler fra disse to områder har stor udveksling. Institut for Bioscience har foretaget talrige mærkninger af spættede sæler i de to områder, der tyder på minimal udveksling. Influenza-A-epidemien i 2014, som begyndte i Kattegat og spredte sig til Skagerrak, Limfjorden og Vadehavet spredte sig ikke til vestlige Østersø, så der er argumenter for at disse to områder (vestlige Østersø og Kattegat) ikke hænger sammen som det ellers er foreslået i bestandsvurderingen.

For at opnå 'god miljøtilstand' skal en population desuden opfylde et kriterie i forhold til trend for populationsstørrelse. For populationer under bæredygtighedsniveauet kræves, at de vokser med en rate, der ikke er for langt under

den maksimale vækst, her er tærskelværdien for GES 7% for gråsæler og 9% for spættede sæler.

Gråsæler vurderes i HELCOM-regi (den samlede Østersø) at være i nærheden af bæredygtighedsniveauet, og for bestande i den kategori gælder, at der ikke må være en tilbagegang i populationen over 10% over 10 år. Jagt eller regulering i danske farvande på gråsæler kan næppe alene yde så stor påvirkning på den samlede østersøbestand.

For **spættet sæl** antages populationen i Kattegat at være i nærheden af bæredygtighedsniveauet, mens dette endnu ikke er tilfældet i den sydvestlige Østersø. Populationen i Kattegat vurderes således at være i 'god miljøtilstand'. Med hensyn til populationstrends vurderes de to områder separat, og dette betyder at den sydvestlige Østersø ikke opnår 'god miljøtilstand' på grund af for lav vækstrate. Jagt/regulering af spættet sæl i Kattegat, der forårsager et fald i bestanden på mere end 10% over 10 år vil således bringe dette område ud af god miljøtilstand, mens jagt/regulering i den sydvestlige Østersø, der forhindrer en højere vækst i populationen vil forhindre opnåelse af god miljøtilstand i området. I Limfjorden mangler der viden om sælernes bevægelser og genetiske forbindelse til andre områder for at foretage en vurdering af 'god miljøtilstand'.

I forhold til udbredelse skal sælerne for at opnå 'god miljøtilstand' under HELCOMs indikator være udbredt til alle egnede hvilepladser. Dette vurderes ikke at være tilfældet for **gråsæl** i den sydvestlige Østersø, mens denne indikator ikke benyttes for gråsæl i Kattegat, hvor gråsælerne primært stammer fra Nordsøen.

For **spættet sæl** vurderes at nogle områder i den sydvestlige Østersø, blandt andet i Tyskland ikke er benyttet og dermed opnås ikke 'god miljøtilstand', mens Kattegat og Limfjorden er i 'god miljøtilstand' med hensyn til udbredelse. Hvis 'god miljøtilstand' skal opnås/fastholdes er det således nødvendigt at jagt/regulering ikke fører til at eksisterende hvilepladser forlades, eller at der ikke er noget der forhindrer at potentielle hvilepladser benyttes i fremtiden.

I **OSPAR**-regi vurderes populationstørrelserne dels i forhold til en moderne baseline som er vedtaget som bestandsstørrelsen i 1992, fra hvilket år der er data for stort set hele OSPAR-området, og som bruges af flere lande som udgangspunkt for evalueringer under Habitatdirektivet. For at opnå 'god miljøtilstand' må en bestand ikke være reduceret med mere end 25 % siden 1992. Alle relevante populationer med udbredelse i Danmark (gråsæl i Nordsøen, spættet sæl i Kattegat og Vadehavet) vil kunne tåle en betydelig reduktion i forhold til denne værdi. Hvad angår udbredelse gives under OSPARs 'intermediate assessment' en beskrivelse af ændringer i benyttede hvilepladser, uden en egentlig vurdering i forhold til en tærskelværdi. Dette ændrer sig sandsynligvis i den kommende vurdering, der foretages i 2020, men fremgangsmåde og tærskelværdi kendes ikke på nuværende tidspunkt.

Baltic Sea Action Plan (BSAP)

Baltic Sea Action Plan er HELCOM-landenes (alle lande omkring Østersøen) plan for at bringe Østersøen i 'god miljøtilstand' i 2021. BSAPs mål for sælbestandene er specificeret i HELCOMs Recommendation 27/28-2. Her sættes langsigtede mål for sælbestandenes populationsstørrelse og udbredelse. På langt sigt er målet for bestandsstørrelse, at den for alle populationer skal vokse til bæredygtighedsniveauet og for udbredelse at den skal udvides til

alle egnede ynglehabitater. Derudover anbefales det, at der ikke udstedes tilladelser til nedlæggelse af sæler i populationer, der er under 'limit reference level' (LRL), det vil sige under 10.000 individer, og at for populationer over LRL, at der kun udstedes tilladelser hvis en population udviser en signifikant positiv vækstrate over længere tid. Hvis tilladelser udstedes, anbefales det at tage foranstaltninger, således at en positiv udvikling i populationen over længere tid ikke bringes i fare. Under disse anbefalinger vil man kunne udstede tilladelser til regulering/jagt af **gråsæler** i alle farvande og til **spættet sæl** i Kattegat/sydvestlige Østersø, men ikke i Limfjorden. For **spættet sæl** vil der i forbindelse med nedlæggelse af et betydeligt antal dyr i forhold til populationsstørrelsen skulle foretages en overvågning, der sikrer at jagttrykket ikke kompromitterer udviklingen i populationen i forhold til målene i BSAP.

Den Trilaterale Vadehavsaftale

Sælforvaltningsplanen under den trilaterale Vadehavsaftale stipulerer at landene skal forbyde at der jages, reguleres eller fjernes sæler fra Vadehavet. Der kan gives undtagelser fra dette til videnskabelige formål, rehabilitering af syge og svage sæler eller sælunger forladt af deres mor. Sæler, der lider og ikke kan overleve må gerne aflives.

Konklusion

Spættet sæl

Ovenstående forhold indebærer sammenlagt, at genåbning af jagt på begge arter i form af en almindelig jagttid ikke er tilrådelig medmindre jagten nøje overvåges mht. antal skud afgivet mod spættet sæl, anskudte og dræbte dyr, samt at alle nedlagte dyr undersøges og at den indsamlede information indgår i en løbende vurdering (inkl. optællingerne) og løbende justering af jagttrykket. I så fald bør en jagt på spættet sæl kunne foregå uden at bevaringsstatus kompromitteres. Internationale aftaler forhindrer dog umiddelbart at dette kan ske i Vadehavet og Limfjorden. Det kan ikke anbefales at jage på hvilepladserne, hvis gunstig bevaringsstatus i disse skal opretholdes eller opnås. Hvis det alligevel skulle foregå jævnlige, vil sælerne højst sandsynligt ikke gå på land længere, hvilket vil kræve et større fødeindtag for sælerne, et øget stressniveau samt at den rekreative værdi for den almindelige befolkning vil falde. Hvis der kun jages i vandet vil der være stor risiko for anskydning og sælerne vil hurtigt holde en væsentlig længere afstand til båd fartøjer. Derfor skyder man i Grønland kun sæler fra hurtiggående både hvor sælerne følges og dermed presses til at holde vejret kortere og kortere indtil man er på skudhold (vi anbefaler ikke denne jagtform i Danmark). For spættet sæl bør yngle- og fældeperioden mellem april og september friholdes. Endelig skal det understreges, at det er svært at se forskel på en svømmende spættet sæl og en gråsæl, med undtagelse af de store gråsælhanner. Det betyder at der let kan nedlægges gråsæler selvom jægeren tror han har skudt en spættet sæl (hvilket allerede er sket i forbindelse med de dispensationer til regulering, der er udstedt i Danmark).

Gråsæl

For gråsæl er jagttid ikke tilrådelig i forhold til opnåelse af gunstig bevaringsstatus, da man ikke ved hvor de få ynglende gråsæler opholder sig uden for yngleperioden. Under alle omstændigheder bør liggepladser samt yngle- og fældetid friholdes for jagt i februar-marts og maj-juni for østersø-/kattegatpo-

pulationen, samt december-januar og marts-april for nordsø-/kattegatpopulationen. Gråsælerne fra de to populationer overlapper i Kattegat, derfor bør begge perioder tages i betragtning i Kattegat. I Bælthavene og Øresund er der kun få gråsæler, men de formodes at tilhøre østersøpopulationen. Vurderinger af antallet af sæler, der evt. kan bortskydes inden for rammerne af bæredygtige bestande, kræver en nøje udregning og beror i høj grad på sammensætningen af nedlagte individer, da den demografiske sammensætning af de nedlagte dyr er afgørende for jagtens effekt på populationens størrelse og fremtidige reproduktionspotentiale. Konsekvenserne må i givet fald følges nøje, både med hensyn til nedlagte dyr (køn, størrelse, alder og sundhedstilstand), bestandsudvikling og forstyrrelses effekter.

En betydelig nedbringelse af de enkelte sælbestandes antal vil i forhold til historisk erfaring fra århundredeskiftet påvirke udbredelsen i danske farvande, hvor gråsælen helt forsvandt fra danske farvande og indskrænkede udbredelsen til et kerneområde i den centrale Østersø længe før den var bragt ned på den nu fastsatte 'Limit Reference Level'. Den årlige vækstrate for østersøgråsælerne har ligget et godt stykke fra det teoretiske maksimum på omkring 12% (HELCOM 2018a). Dette indikerer en betydelig unaturlig dødelighed eller nedsat reproduktionsevne. Dette skyldes til dels, at over 2000 gråsæler bifanges årligt i primært rusefiskerier i Sverige, Finland og Estland (Vanhatalo m.fl. 2014), og at der reguleres og jages op til 700 gråsæler årligt i Sverige og Finland foruden et ukendt antal sæler, der skydes uden tilladelser eller registrering. Gråsælbestanden vil således ikke kunne bære samme procentvise bortskydning som bestandene af spættet sæl uden tilbagegang.

Referencer

Bodewes, R., Bestebroer, T.M., van der Vries, E., Verhagen, J.H., Herfst, S., Koopmans, M.P., m.fl. 2015. Avian influenza A (H10N7) virus-associated mass deaths among harbor seals. - *Emerging Infectious Diseases* 21E: <http://dx.doi.org/10.3201/eid2104.141675>

Brasseur S, Czeck R, Diederichs B, Galatius A, Jensen LF, Körber P, Siebert U, Teilmann J, & Klöpper S (014. Trilateral Seal Expert Group (TSEG). Grey Seal surveys in the Wadden Sea and Helgoland in 2014- 2015. http://www.waddensecretariat.org/sites/default/files/downloads/tmap/MarineMammals/GreySeals/grey_seal_report_2015.pdf

Cremer J, Brasseur S., Czeck R., Galatius A., Jeß A., Körber P., Pund R., Siebert U., Teilmann J., Bie Thøstesen C. & Busch J.A. 2019. EG-Seals grey seal surveys in the Wadden Sea and Helgoland in 2018-2019. Common Wadden Sea Secretariat, Wilhelmshaven, Germany.

Dietz, R., M.-P. Heide-Jørgensen & T. Härkönen 1989a. Mass deaths of harbor seals. *AMBIO* 18 (5): 258-264.

Dietz, R., C.T. Hansen, P. Have & M.-P. Heide-Jørgensen 1989b. Clue to seal epizootic? *Nature* 338: 627.

Dietz R, Teilmann J, Henriksen OD, & Laidre K 2003. Movements of seals from Rødsand seal sanctuary monitored by satellite telemetry. Relative importance of the Nysted Offshore Wind Farm area to the seals. NERI technical Report No. 429, pp. 44. National Environmental Research Institute, Denmark.

Dietz, R., Teilmann, J., Andersen, S.M., & Olsen, M.T. 2013. Movement patterns of harbour seals (*Phoca vitulina*) in Kattegat. ICES Journal of Marine Science 70 (1): 186–195. doi:10.1093/icesjms/fss144

Dietz, R., Galatius, A., Mikkelsen, L., Nabe-Nielsen, J., Rigét, F.F., Schack, H., Skov, H., Sveegaard, S., Teilmann, J. & Thomsen, F. 2015. Marine mammals – Investigations and preparation of environmental impact assessment for Kriegers Flak. Report commissioned by EnergiNet.dk. 184 s.

Fietz, K., Galatius, A., Frie, A.K., Teilmann, J., Dietz, R., Jensen, L.F., Graves, J.A., Hall, A., McConnell, B., Gilbert, M.T.P. & Olsen, M.T. (under udarbejdelse). Fall and rise of grey seal (*Halichoerus grypus*) populations in northern Europe: genetic and demographic consequences of local extinctions and re-colonizations.

Fisheries and Oceans Canada. 2010. 2011-2015 Integrated Fisheries Management Plan for Atlantic Seals. Fisheries and Oceans Canada, <http://www.dfo-mpo.gc.ca/fisheries-peches/seals-phoques/reports-rapports/mgtplan-planges20112015/mgtplan-planges20112015-eng.html#c1>

Fredshavn, J. m.fl. 2014. Bevaringsstatus for naturtyper og arter. Habitatdirektivets Artikel 17 rapportering. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 54 s. Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 98. <http://dce2.au.dk/pub/SR98.pdf>

Galatius, A., Sveegaard, S & Teilmann, J 2019, Havpattedyr - sæler og marsvin. i JW Hansen (red.), *Marine områder 2017*. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi, Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi, nr. 308, s. 83-94.

Galatius, A., Brasseur, SMJM, Cremer, J, Czeck, R, Jess, A, Körber, P, Pund, R, Siebert, U, Teilmann, J & Klöpper, S 2018. Aerial surveys of Harbour Seals in the Wadden Sea in 2018: Another record year for pups. Common Wadden Sea Secretariat.

Heide-Jørgensen MP & Härkönen TJ 1988. Rebuilding the seal stocks in the Kattegat-Skagerrak. Mar Mamm Sci 4:231–246

HELCOM (2018a) Populations trends and abundance of Baltic seals. HELCOM core indicator report. Online <http://www.helcom.fi/Core%20Indicators/Population%20trends%20and%20abundance%20of%20seals%20HELCOM%20core%20indicator%202018.pdf>

HELCOM (2018b) Distribution of Baltic seals. HELCOM core indicator report. Online. <http://www.helcom.fi/Core%20Indicators/Distribution%20of%20Baltic%20seals%20HELCOM%20core%20indicator%202018.pdf>

Härkönen, T., Harding, K.C. & Heide-Jørgensen, M.P. 2002. Rates of increase in age-structured populations – a lesson from the European harbour seals. - Canadian Journal of Zoology 80: 1498-1510.

Härkönen, T., Dietz, R., Reijnders, P., Teilmann, J., Harding, K., Hall, A., Brasseur, S., Siebert, U., Goodman, S.J., Jepson, P.D., Rasmussen, T.D. & Thompson, P. 2006. A review of the 1988 and 2002 phocine distemper virus epidemics in European harbour seals. - Diseases of Aquatic Organisms 68:115-130.

Härkönen, T., Harding, K., Rasmussen, T.D., Teilmann, J. & Dietz, R. 2007a. Age- and Sex-specific Mortality Patterns in an Emerging Wildlife Epidemic: the Phocine Distemper in European Harbour Seals. - PLoS ONE 9: 1-4.

Härkönen, T., Brasseur, S., Teilmann, J., Vincent, C., Dietz, R., Abt, K., Reijnders, P., Thompson, P., Harding, K. & Hall, A. 2007b. Status of grey seals along mainland Europe from the Southwestern Baltic to France. - NAMMCO Scientific Publications 6: 57-68.

Härkönen, T., Bäcklin, B.M., Barrett, T., Bergman, A., Corteyn, M., Dietz, R., Harding, K.C., Malmsten, J., Roos, A. & Teilmann, J. 2008. Mass mortality in harbour seals and harbour porpoises caused by an unknown pathogen. - Veterinary Record 162: 155-156.

Härkönen T, Galatius A, Bräger S, Karlsson O & Ahola M. 2013. Population growth rate, abundance and distribution of marine mammals. HELCOM Core Indicator of Biodiversity http://www.helcom.fi/Core%20Indicators/HELCOM-CoreIndicator-Population_growth_rate_abundance_and_distribution_of_marine_mammals.pdf

Jensen, L.F., Galatius, A. & Teilmann, J. 2015. First record of a new born grey seal pup (*Halichoerus grypus*) in the Danish Wadden Sea since the 16th century. Marine Biodiversity Records.

Joensen AH, Søndergaard N-O & Hansen EB. 1976. Occurrence of seals and seal hunting in Denmark. Danish Review of Game Biology 10:1-22.

Krog, J.S., Hansen, M.S., Holm, E., Hjulsager, C.K., Chriél, M., Pedersen, K., Andresen, L.O., Abildstrøm, M., Jensen, T.H. & Larsen, L.E. 2015. Influenza A (H10N7) virus in dead harbor seals, Denmark. - Emerging Infectious Diseases 21E: <http://dx.doi.org/10.3201/eid2104.141484>

Ludes-Wehrmeistera, E, Dupkea, C, Harder, T.C. Baumgärtner, W, Haas, L, Teilmann, J, Dietz, R, Jensen, LF, Ursula Sieberta 2015. Phocine distemper virus (PDV) seroprevalence as predictor for future outbreaks in harbour seals. Veterinary Microbiology 183 (2016) 43-49.

Madsen J, Therkildsen OR & Fox T. 2015. Indspil til forvaltning af bramgås. Notat fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi.

McConnell B, Lonergan M & Dietz R 2012. Interactions between seals and offshore wind farms.' The Crown Estate, 41 pages. ISBN: 978-1-906410-34-6.

Olsen MT, Andersen SM, Teilmann J, Dietz R, Edrén SMC, Linnet A, Härkönen T 2010. Status of the harbour seal (*Phoca vitulina*) in southern Scandinavia. NAMMCO Sci Publ 8: 77-94

Olsen, M.T., Andersen, L.W., Dietz, R., Teilmann, J., Härkönen & T., Siegmund, H.R. 2014. Integrating genetic data and population viability analyses for the identification of harbour seal (*Phoca vitulina*) populations and management units. Molecular Ecology 23: 815-831.

Olsen, MT, Galatius, A & Härkönen, T 2018. 'The history and effects of seal-fishery conflicts in Denmark', *Marine Ecology Progress Series*, bind 595, s. 233-243. <https://doi.org/10.3354/meps12510>

OSPAR (2017) Seal Abundance and Distribution, Intermediate Assessment 2017. OSPAR. <https://oap.ospar.org/en/ospar-assessments/intermediate-assessment-2017/biodiversity-status/marine-mammals/seal-abundance-and-distribution/>

[Riisager-Pedersen, C. 2017. Marine mammal management in light of ecotourism. MSc Thesis, University of Copenhagen, 107 pp.](#)

Sonne, C, Vorkamp, K, Galatius, A, Kyhn, LA, Teilmann, J, Bossi, R, Søndergaard, J, Eulaers, I, Desforbes, J-P, Siebert, U & Dietz, R 2019. 'Human exposure to PFOS and mercury through meat from baltic harbour seals (*Phoca vitulina*)', *Environmental Research*, bind 175, s. 376-383. <https://doi.org/10.1016/j.envres.2019.05.026>

Stokholm, I, Härkönen, T, Harding, KC, Siebert, U, Lehnert, K, [Dietz, R, Teilmann, J, Galatius, A](#), Havmøller, LW, Carroll, E, Hall, A & Olsen, MT 2019, 'Phylogenomic insights to the origin and spread of phocine distemper virus in European harbour seals in 1988 and 2002', *Diseases of Aquatic Organisms*, bind 133, s. 47-56. <https://doi.org/10.3354/dao03328>

Tougaard, J., Teilmann, J. & Tougaard, S. 2008. Harbour seal spatial distribution estimated from Argos satellite telemetry: overcoming positioning errors. *Endangered Species Research* 4: 113-122.

Vanhatalo J, Vetemaa M, Herrero A, Aho T, Tiilikainen R. 2014. By-catch of grey seals (*Halichoerus grypus*) in Baltic fisheries – a Bayesian analysis of interview survey. *PLOS One* 9(11): e113836.

van Neer et al. 2015. *Journal of Sea Research* 97: 1–4. <http://dx.doi.org/10.1016/j.seares.2014.11.006>.

FORENINGEN FOR
SKÅNSOMT KYSTFISKERI
PRODUCENTORGANISATION

Odsherred 27. november 2019

Til Vildtforvaltningsrådet

Emne: Jagt på den spættede sæl

Jeg skriver til Jer på vegne af kystfiskerne i Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri PO. Kystfiskerne i vores forening er sammen med kystfiskere i både Danmark og i hele verden afhængige af, at der er fisk i havet. Et sundt hav, en mangfoldig natur og et hav i balance er grundstenen i kystfiskeriet. Kystfiskerne har små både, og kan ikke sejle længere væk hvis fiskene forsvinder.

Skånsomt kystfiskeri foregår på en måde, der respekterer den havnatur fiskerne og fiskerne er afhængige af. Havbunden skånes og bifangsten af småfisk er minimal. Øresund er et godt eksempel på, hvordan et havområde udvikler sig, når der udelukkende fiskes skånsomt. I Øresund har der siden 1932 kun været tilladt og fiske skånsomt. Og her stortrives naturen med store og robuste fiskebestande og en rig natur på havbunden. Også marsvin er der så mange af i sundet, at Øresundsakvariet arrangerer marsvinesafari.

Forskerne er ikke i tvivl. Grunden er at fiskeri med skånsomme redskaber og en god natur ikke er hinandens modsætninger. WWF Verdensnaturfonden [anbefaler](#) også fisk fra det skånsomme fiskeri som et godt valg, og har lavet en række mindre film om fordelene ved det skånsomme fiskeri. Se dem [her](#).

Kystfiskeriet med skånsomme redskaber er desværre i dag ikke særlig udbredt. Der bliver stadig færre fartøjer og færre kystfiskere, og kvoterne samles på større fartøjer. Dette skyldes i høj grad den førte kvotepolitik – men den voksende sælbestand er også en meget vigtig faktor i denne udvikling.

I skal på det kommende møde diskutere og tale om en evt. åbning af jagt på den spættede sæl. I Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri PO håber vi, at i vil tage det helt nødvendige og naturlige skridt til at der kan åbnes for jagt. Og vi håber i vil bidrage til åbning af den – i vores øjne – helt nødvendige forvaltning af den spættede sæl.

Kystfiskerne oplever i stadig stigende grad problemer med sæler, og det er kystfiskerne klare opfattelse, at sælerne er delvist skyld i, at man i de sidste mange år har oplevet en markant nedgang af fisk ved de danske kyster. En nedgang der også er bekræftet af DTU Aqua. Havet er en kompleks størrelse, men kystfiskerne er på havet mange hundrede dage om året, og de følger naturens svingninger. Og deres observation er, at sælerne spiller en helt central rolle i fraværet af fisk.

I vores forening arbejder vi på, at der laves den helt nødvendige underbyggende forskning på forholdet imellem kystnære fiskebestande og antallet af sæler. Det gør vi i møde med ministre, i regi af sælforvaltningsplanen og vi har sammen med Danmarks Naturfredningsforening sendt et brev til Folketingets miljø- og fødevareudvalg om behovet for mere forskning. Se brevet [her](#). Og vi fortsætter med at arbejde for, at den nødvendige forskning igangsættes, samtidig med at vi arbejder for, at sælsikre redskaber bliver et brugbart redskab.

Men der er behov for, at der sættes ind med en jagt. Både fordi det er en nødvendig og mulig forvaltning, men også for at vise kystfiskerne, at deres problemer tages alvorligt. Allerede i 1999 blev jagt på sæler [behandlet i vildtforvaltningsrådet](#), og siden har kystfiskernes problemer kun vokset sig større.

Forskerne har konkluderet at den spættede sæl i visse områder er jagtbar. Vi mener, at tiden er inde til at tage det næste skridt i vores forvaltning af sæler. At åbne for jagt.

Med venlig hilsen

Hanne Lyng Winter, politiske rådgiver og biolog

Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri Producentorganisation

Mail: hanne.lyng.winter@gmail.com, tlf.: 2810 9059

Læs mere om foreningen på: www.skaansomtkystfiskeri.dk

Vildtforvaltningsrådet

Møde den 3. december 2019

Bilag 2019-04-09, 2019-04-10, 2019-04-11

2019-04-12, 2019-04-13a, 2019-04-13b

Indstilling: Til beslutning

Resume:

Flemming Torp vil som formand for udsætningsudvalget orientere om udvalgets seneste møde d. 19. november 2019 og præsentere udvalgets indstilling om, hvorvidt projekterne, som er beskrevet i vedlagte projektforslag, skal foreslås gennemført som opfølgning på udsætningsforliget.

Bilag:

2019-04-09 (C1) DCE-Biotopplanernes effekt på naturindholdet

2019-04-10 Andeudsætning effekter MST projekt maj19

2019-04-11 (B2) DCE-Andeudsætning genetik

Eftersendes:

2019-04-12 Referat fra møde i udsætningsudvalget den 19. november 2019

2019-04-13a Udsætningsforliget og opgaver til opfølgning

2019-04-13b Oversigt for fugleudsætning 2018-2019 og Biotopplantiltag 2017-2019

Biotopplanernes effekt på naturindholdet

Notat fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi

Dato: 2. november 2018

Rasmus Ejrnæs

Institut for Bioscience

Rekvirent:
Miljøstyrelsen
Antal sider: 5

Faglig kommentering:
Bettina Nygaard
Kvalitetssikring, centret:
Jesper R. Fredshavn3

AARHUS
UNIVERSITET

DCE - NATIONALT CENTER FOR MILJØ OG ENERGI

Tel.: +45 8715 0000
E-mail: dce@au.dk
<http://dce.au.dk>

Indhold

Baggrund	3
Formål	3
Metode	3
Tidsplan	4
Budget	4
Litteratur	4

Baggrund

Biotopplanerne er en forudsætning for udsætning af opdrættede fugle til jagt på store ejendomme, beskrevet i §14 i Bekendtgørelse om udsætning af vildt, jagtmetoder og jagtredskaber. Biotopplanerne etableres efter Miljøstyrelsens vejledning. Biotopplanerne er et koncept for etablering af levesteder for vilde dyr og planter i landbrugslandet. De valgte tiltag på en ejendom skal målrettes til minimum fire artsgrupper, heraf minimum to ikke-jagtbare artsgrupper – fx padder/krybdyr, agerlandsfugle, flagermus eller bestøvende insekter. Der gives point for de konkrete valgte tiltag. Der findes en positivliste med 25 forskellige tiltag, der for flertallets vedkommende repræsenterer klassiske vildtplejetiltag på landbrugsejendomme.

EU har i en årrække haft de såkaldte agri-environmental schemes, som en bevægelse i retning af en mere miljø- og naturvenlig landbrugssektor, men flere større internationale forskningsprojekter har sat spørgsmål ved om de gør en reel forskel for naturen i agerlandet (fx Kleijn & Sutherland 2003, Scheper et al. 2013). Forskningen tyder på at effekten afhænger af naturindholdet i det aktuelle landskab samt at de kortlivede tiltag hovedsageligt gavner almindelige arter som eventuelt kan bidrage som nyttedyr i landbruget (bestøvning, skadedyrsbekæmpelse), mens tiltagene generelt ikke gavner truede arter. I 2013 blev der udarbejdet en meget overordnet midtvejsevaluering af biotopplanerne (Wind & Bertelsen, 2013). Empirien i dette studium i form af plantelister tyder på at biotopplanerne hovedsageligt bidrager med levesteder domineret af allerede succesfulde pionerplanter og konkurrenceplanter i kulturlandskabet – altså levesteder som findes i rigt mål andre steder.

Formål

Formålet med projektet bliver at beskrive effekterne af biotopplanerne på biodiversiteten i agerlandet (både almindelige og sjældne arter) ved at indsamle data til:

1. Statistisk overblik over de gennemførte tiltag: Hvor i landet udarbejdes biotopplaner, hvilke typer af tiltag anvendes mest hyppigt, og hvor store arealer ændrer anvendelse som led i biotopplanerne?
2. Vurdering af hvilken type af levesteder som tiltagene bidrager med i agerlandet
3. Vurdering af hvilke arter som har gavn af tiltagene
4. Vurdering af om vejledningen (pointtildeling, tiltagsliste, tiltagsbeskrivelse) kan optimeres for at få større biodiversitetseffekt.

Metode

Projektet analyserer og sammenstiller alle digitalt indmeldte biotopplaner for at skabe overblik over geografi, arealer, og fordeling på tiltagstyper.

Analysen baseres på en stikprøve bestående af 20 ejendomme stratificeret efter variationen i naturindholdet/naturtætheden af deres omgivende landskab.

På disse ejendomme indsamles biodiversitetsdata fra hver 10 biotoper som repræsenterer de typisk anvendte biotopiltag:

1. Data om temperatur og solindstråling
2. Vegetationshøjde og førnedække
3. Blomstertæthed

4. Planteliste
5. Bestøvere fanget i gule fangbakker
6. Overfladeaktive leddyr fanget i faldfælder
7. Flyvende insekter fanget i klækkefælder
8. Jordprøver til eDNA.

Bestøverprøver grovsorteres, og biomassen af honningbier, vilde bier og andre bestøvere vejes. Faldfældeprøver renses og grovsorteres og biomassen af leddyr og andre invertebrater vejes.

Klækkefælder grovsorteres og vejes.

Jordprøver og klækkefældedyr og øvrige leddyrprøver sekvenseres hver for sig for DNA med henblik på en vurdering af sammensætning, diversitet og unikhed af de vilde arter (Ejrnæs et al. 2018). Plantelisten bruges til bioindikation og til at beskrive levedmulighederne for dyr og svampe som lever af planter (Brunbjerg et al. 2018).

Tidsplan

Januar-marts 2019: Behandling af statistiske data om brug af biotopplantiltag i perioden 2016-2018.

Marts 2019: Udtagning af stikprøve til feltundersøgelse

Marts 2019: Opsætning af klækkefælder til dyr som overvintrer i jorden

Juli-august 2019: Indsamling af data fra stikprøve-ejendomme

September-december 2019: Grovsortering og vejning af indsamlede dyr

2020: Sekvensering af prøver af jord og dyr

2020: Analyse af indsamlede data

2020: Udgivelse af videnskabelig rapport

Budget

2019:

Løn: 2100 timer, heraf 800 timer til laborant/student

Drift: 120.000 til transport og dataloggere

2020:

Løn: 1400 timer

Drift: 340.000 til DNA-analyser

Litteratur

Brunbjerg, A. K., Bruun, H. H., Dalby, L., Fløjgaard, C., Frøslev, T. G., Høye, T. T. & Skipper, L. (2018). Vascular plant species richness and bioindication predict multi-taxon species richness. *Methods in Ecology and Evolution*. <https://doi.org/10.1111/2041-210X.13087>.

Ejrnæs, R., Frøslev, T. G., Høye, T. T., Kjølner, R., Oddershede, A., Brunbjerg, A. K. & Bruun, H. H. (2018). Uniquity: A general metric for biotic uniqueness of sites. *Biological conservation*, 225, 98-105.

Kleijn, D., & Sutherland, W. J. (2003). How effective are European agri-environment schemes in conserving and promoting biodiversity?. *Journal of applied ecology*, 40(6), 947-969.

Scheper, J., Holzschuh, A., Kuussaari, M., Potts, S. G., Rundlöf, M., Smith, H. G., & Kleijn, D. (2013). Environmental factors driving the effectiveness of European agri-environmental measures in mitigating pollinator loss—a meta-analysis. *Ecology letters*, 16(7), 912-920.

Delprojekt A1: Andeudsætnings indvirkning på søers næringsstofbelastning og tilstand

1 Indledning

Udsætning og fodring af gråænder i Danmark har fundet sted i vidt omfang gennem mange år. Noer m.fl. (2008) vurderede, at der årligt i slutningen af 1990'erne blev udsat omkring 500.000 gråandællinger i Danmark. Med udsætning af ænder følger fodring. Denne påbegyndes ved udsætningen og videreføres i princippet hele sæsonen. Der beregnes ca. 120 gram korn per udsat and per dag, og afhængig af søtype og antal udsatte ænder kan der formentlig være tale om et ganske betydeligt næringsstofbidrag til de pågældende søer. Fordring foregår også, hvor der ikke udsættes ænder, og det skønnes, at dette er meget udbredt landet over, men omfanget er ukendt.

Alle danske søer større end 5 hektar er omfattet af Vandrammedirektivets krav om mindst god økologisk tilstand, og her kan enhver næringsstofkilde bidrage til, at denne målsætning bliver vanskeligere at opfylde. Især tilførsel af fosfor og i nogle tilfælde også kvælstof påvirker søernes tilstand negativt (Søndergaard m.fl., 1999; Søndergaard m.fl. 2002). I Noer m.fl. (2008) blev det undersøgt, hvorledes udsætningen påvirker søerne, men det viste sig vanskeligt at nå til særligt klare konklusioner, fordi det var svært at adskille effekterne af andeudsætning fra påvirkninger fra andre næringsstofkilder. Der blev dog fundet en tendens til, at søer med udsætning generelt havde højere fosforindhold end søer uden udsætning, hvilket også understøttes af de få andre danske undersøgelser, der har været inden for dette område (Wiberg-Larsen m.fl., 2000).

I andre undersøgelser (Sørensen, 1997; Søndergaard m.fl., 2014) er fugles generelle effekter som næringsstofkilde vurderet, herunder også effekten af gråænder, men der findes ingen danske undersøgelser, som klart dokumenterer effekterne på vandmiljøet som helhed og set i forhold til, hvordan forskellige søtyper i forskellig grad vil være følsomme over for udsætning og fodring. Tilsvarende er det vanskeligt at fastsætte grænser for, hvilken udsætningstæthed der eventuelt kan tolereres i forskellige søtyper, uden at det giver væsentlige målbare effekter på søernes natur- og miljøtilstand.

2 Formål

Formålet med dette projekt er at give en status vedrørende udsætning og fodring af gråænder og andre arter af ænder i Danmark samt at undersøge, hvordan dette påvirker vand- og naturkvaliteten i de søer og vandhuller, ænderne udsættes i, og hvor der foregår fodring af trækkende ænder. Formålet er, at resultater fra dette projekt kan levere konkrete faglige og dokumenterede resultater.

Resultaterne fra projektet vil løbende afrapporteres, og delresultater kan undervejs anvendes som beslutningsgrundlag. I appendiks B er det skitseret hvordan et supplerende fuldskalaforsøg kunne gennemføres.

3 Metoder

Projektet anvender fire delelementer af undersøgelser og analyser, omfattende både anvendelse og indsamling af eksisterende data såvel som generering af nye data:

1. Kortlægning/opdatering vedr. omfang af udsætning og fodring.
2. Beskrivelse og beregning af flowet af næringsstoffer fra foder til recipient samt vurdering af recipientens sårbarhed.
3. Opfølgning af tidligere undersøgelser i søer med og uden andeudsætning.
4. Feltforsøg til at belyse og kvantificere effekter af fodring og udsætning af gråænder under kontrollerede og standardiserede forhold.

Delelement 1 og 2 er desktop-studier, som gennemføres i løbet af det første projektår. Delelement 3 omfatter lodsejerkontakt og fornyet prøvetagning i et større antal søer fordelt over hele landet, hvori der tidligere er foretaget undersøgelser. Indsamling og analyser gennemføres sommeren i det første eller andet projektår. Delelement 4 er regulære feltforsøg, gennemført under standardiserede og kontrollerede forhold. Forsøgsanlægget etableres det første projektår, og forsøg gennemføres i det andet og tredje projektår. I appendiks B er der beskrevet et fuldskalaforsøg (delprojekt A2), hvor der i naturtro skala kan gennemføres feltforsøg.

4 Projektbeskrivelse

Projektet omfatter en række undersøgelsestyper, som hver især vil bidrage til at give en samlet øget forståelse af de natur- og miljømæssige effekter, der kan ses i forbindelse med udsætning og fodring af gråænder og andre arter af svømmeænder i forskellige søtyper. De enkelte aktiviteter gennemgås i det følgende (afsnit 4.1-4.4). Projektstart vil være september 2019.

4.1 Kortlægning/opdatering vedr. omfang af udsætning og fodring

Der findes en række opgørelser over omfanget af udsætning af gråænder, men de fleste referencer er af ældre dato. En række forhold indikerer, at omfanget over de senere år er mindsket, men der foreligger ikke egentlig dokumentation. Ligeledes findes indikationer af fordelingen af udsætning af ænder på større "godsudsætninger", der er møntet på dagjagt, "konsortieudsætninger", hvor der udsættes færre ænder med henblik på jagt i et mindre omfang, samt "småudsætninger" af nogle få ænder primært for at tiltrække trækkende ænder. I alle tilfælde foretages fodring, men formentlig i mere eller mindre systemiseret omfang. Desuden er der klar viden om, at der mange steder fodres uden udsætning med det formål at tiltrække trækkende ænder. Det kan være i søer eller på over-svømmede enge, og fodringen iværksættes typisk først i løbet af jagtsæsonen. I alle tilfælde er vores viden om omfang, geografisk fordeling og fordeling på forskellige typer og størrelser af vandområder m.v. mangelfuld, og der mangler et sikkert grundlag for både lovgivning og praktisk forvaltning.

Projektet vil ved analyse af salget af ænder til udsætning, litteraturstudier, interviews og spørgeundersøgelser afklare omfanget af udsætning af gråænder, fordelingen på landsdele og søtyper samt sætte tal på omfanget af fodring af både udsatte og ikke-udsatte ænder.

4.2 Flow fra foder til recipient

Næringspåvirkning af vandområder via udsætning og fodring kan ses som en samlet proces, der har udgangspunkt i (primært) fosfor- og kvælstofindholdet i fuglenes føde, og fortsætter i den metaboliske proces, herunder vævsopbygning, forbrænding og udskillelse. Projektkomponenten beskriver dette flow og sætter tal på fordelingen for derved at beregne fodringstilskuddet til vandområdet i forskellige scenarier (ællingeudsætning med fodring, trækfuglefodring (netto betydning) etc.). Niveauet relateres til den naturlige næringsstofomsætning i typer af søer i et spektrum fra næringsfattige til næringsrige og med indregning af indekser for volumen (størrelse og dybde), sedimentbuffer m.v. Aktiviteten indregner betydningen af forskellige fodertyper, fodringsteknikker, risikoen for spild m.v.

For at vurdere sammenhænge mellem fosforindhold og vandkvalitet i forskellige søtyper vil der blive anvendt empiriske sammenhænge mellem næringsstofindhold og indhold af klorofyl a/suspenderet stof. Indhold af klorofyl a/suspenderet stof vil i andre empiriske sammenhænge blive relateret til sigtdybde. De empiriske analyser vil basere sig på de generelle sammenhænge, der kan etableres på baggrund af en sødatabase på AU, Bioscience, omfattende data fra mere end 500 søer.

4.3 Opfølgning på tidligere undersøgelser i søer

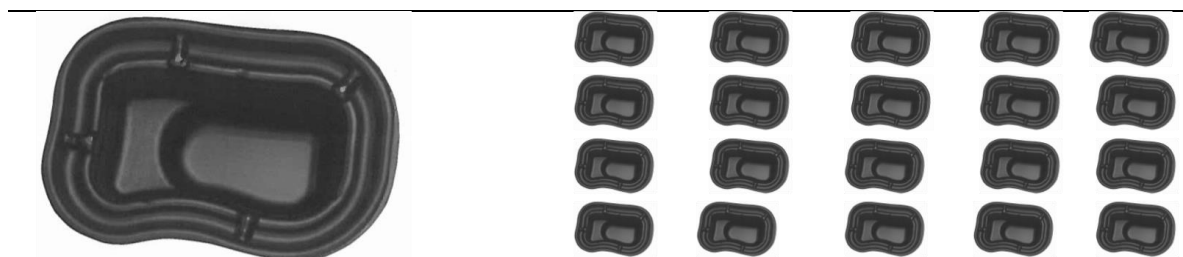
I en tidligere undersøgelse til vurdering af effekten af andeudsætning blev der indsamlet vandprøver fra 143 søer, 68 med og 75 uden udsætning (Noer mfl., 2007). Heraf blev 82 søer udvalgt efter kontakter til en række ejendomme, hvor der udsættes ænder, og hvor ejerne stillede sig til rådighed

med oplysninger om udsætning i både 2007 og i tidligere år. Der blev her taget prøver fra 35 søer på ejendomme, hvor der udsættes ænder til brug for egen jagt, og fra 46 søer på større ejendomme med jagtvæsen, hvor der på de fleste udlejes dagjagter på gråand.

Projektet vil søge kontakt til de ejendomme, der tidligere deltog, og for det størst mulige antal søer vil der blive foretaget fornyede vandprøvetagninger (en enkelt prøvetagning) kombineret med beskrivelse af udsætnings- og fodringshistorikken for de pågældende søer. Der vil blive målt på totalfosfor, der var den primære parameter i 2007-undersøgelsen. Resultatet vil blive sammenholdt med tal fra denne undersøgelse. Prøvetagningen skal ske i sommerhalvåret.

4.4 Feltforsøg til kvantificering af effekter af udsætning og fodring af gråænder

For at kunne vurdere effekten af udsætning og fodring ved en kontrolleret og forskningsmæssig tilgang etableres der 20 små forsøgsbassiner/mesocosmos (Fig. 1). I disse gennemføres der over en 2-årig periode forsøg med forskellige behandlinger, som skal simulere effekten af udsætning og fodring af gråænder. Forsøgsbassinerne vil kun være miniudgaver af rigtige søer, og resultaterne fra disse forsøg kan derfor ikke ukritisk overføres til naturlige forhold, men de giver mulighed for på standardiseret og statistik analyserbar vis at vurdere effekterne under feltforsøg, som ellers ikke ville være muligt.

Figur 1. De formstøbte havebassiner (billedet viser en mulig type), der vil blive anvendt i feltforsøgene. Hvert bassin måler ca. 2 m² og vil indeholde omkring 500 l vand. De fem forskellige behandlingstyper vil blive placeret tilfældigt i forsøgsopstillingen for at tage højde for eventuelle små lokale forskelligheder. Til højre er vist en skitse over, hvordan forsøgsområdet kunne se ud. Forsøgsområdet overdækkes med fuglenet for at undgå, at fugle påvirker bassinerne på den ene eller den anden måde.

Der gennemføres forsøg med fem behandlingstyper: 1) kontrol (ingen tilsætninger/behandling), 2) tilsætning af foder (byg/hvede) i lav mængde, 3) tilsætning af foder (byg/hvede) i høj mængde, 4) tilsætning af andeekskremer og 5) tilsætning af franskbrød. Forsøgene foretages med firedobbelte replikater for hver behandlingstype for at sikre resultater, som kan anvendes i statistiske analyser. Forsøget med tilsætning af brød gennemføres for at kunne vurdere effekten af andefodring i bynære søer. Tilsætningen af korn i to forskellige mængder anvendes for at simulere to forskellige niveauer af fodring og ænders eventuelle forskellig udnyttelse af det foder, som doseres.

Ved forsøgets opstart:

- tilsættes bunden i hvert bassin et tyndt lag (ca. 2 l til hver) sediment. Tilsætningen foretages for at sikre et vist udgangspunkt af næringsstoffer og sedimenttilknyttede organismer. Sedimentet indsamles fra tre forskellige søer, der dækker en næringsstofgradient fra det næringsfattige til det næringsrige. Sedimentet fra søerne tilsættes sand i et blandingsforhold på 1:1 for at undgå, at sedimentet bliver alt for tyndtflydende.
- fyldes bassinerne op med næringsfattigt vand. Hvis vandstanden falder væsentligt gennem sæsonen i eksempelvis tørre perioder, tilsættes næringsfattigt vand, så vandstanden opretholdes. Bassinerne etableres således, at kraftig nedbør ikke betyder overløb.
- tilsættes i alle bassinerne et inokulum (podemateriale) af vand (ca. 0,5 l) indsamlet i tre forskellige søer, der dækker en næringsstofgradient fra det næringsfattige til det næringsrige.
- installeres i hvert bassin en lille pumpe, som sikrer vandcirkulation.

- tilsættes få hundestejler (hanner) i en mængde, der svarer til naturlige bestande i søer og vandhuller. Hundestejlerne tilsættes for at holde mængden af dyreplankton på et tilpas niveau, så mængden af fyttoplankton ikke bliver totalt begrænset af dyreplanktonets filtrering. Der tilsættes det samme antal hundestejler i alle bassiner og kun hanner for at undgå, at der udvikles forskellige fisketætheder. Hvis der observeres døde fisk under forsøget, erstattes disse med nye.

Under forsøget:

- Tilsætning af foder (byg/hvede eller franskbrød) foretages i området med lavt vand i bassinernes kant for at simulere den måde, som tilsætning af foder normalt foretages på. Andeekskremitter droppes midt i bassinet. Tilsætning foretages ugentligt. Dosering af korn, brød og ekskremitter foretages i mængder, så der er proportionalitet mellem bassinernes størrelse (ca. 2 m²) og naturlige søer. Ved en simulering af 150 m² stor vandoverflade doseres således 2/150 af den normale mængde.
- I forsøgsperioden (2020 og 2021) tilsættes alle bassinerne månedligt et inokulum (ca. 0,5 l, se ovenfor) for hele tiden at give bassinerne mulighed for at udvikle en planktonsammensætning, der svarer til den betinget af næringsstofftilførslen.
- Der udtages som udgangspunkt prøver til analyse ugentligt, men hyppigheden vil eventuelt blive justeret undervejs i forhold til de variationer, der ses.

Analyser:

- Vandprøver analyseres for næringsstoffer (totalfosfor, orthofosfat, totalkvælstof, ammonium og nitrit/nitrat) samt indhold af klorofyl a. Målingen af klorofyl kan eventuelt foretages ved hjælp af *in situ* måleudstyr, så prøvetagningsfrekvensen kan øges. Prøvetagningen starter to uger før, tilsætning af foder/ekskremitter påbegyndes.
- Der vil blive søgt knyttet specialestuderende/gæsteforskere til projektet, som mere detaljeret vil være i stand til at undersøge dele af økosystemet, eksempelvis planteplankton- eller dyreplanktonsammensætningen ved forskellig tilsætninger.

Forsøgsområdet med alle bassinerne etableres i løbet af efteråret 2019. Selve forsøgene med de forskellige former for dosering og målinger starter i foråret 2020 og kører indtil efteråret 2021. Forsøgene skal simulere de aktuelle mønstre i udsætning og fodring og dosering, og måling stoppes i løbet af efteråret 2020 og genoptages igen i foråret 2021.

På baggrund af forsøgene i første vækstsæson (sommerhalvåret 2020) afgøres det, om forsøgene i sommerhalvåret 2021 eventuelt skal gennemføres som et gradientforsøg. Et gradientforsøg med en række forskellige belastningsniveauer (foder/ekskremitter) vil gøre det lettere mere præcis at afgøre, ved hvilken tæthed af ænder/fodermængde der ses de største ændringer i vandkvaliteten. Forsøgene kan eventuelt også gennemføres med forskelligt udgangspunkt af næringsstoffer i bassinerne for at simulere de målbare effekter i søer med forskellige baggrundskoncentrationer af næringsstoffindhold. Forud for forsøgene i sommerhalvåret 2021 tømmes bassinerne for vand og genstartes som i 2020.

Ved AU, Bioscience, har vi gennem mange år gennemført forskellige typer af forsøg og har opnået meget stor erfaring ved deres gennemførelse. I øjeblikket kører vi på 16. år et klimaforsøg i et forsøgsanlæg ved Lemming i 24 stk. 3.000 l store forsøgskar (Liboriussen m.fl. 2005).

Fordele, ulemper og usikkerheder ved projektdesignet

Som allerede omtalt så er forsøg af den slags, som beskrevet her, kun en simulering af den virkelige verden og resultaterne herfra må tages med forbehold, når de overføres til naturlige søer. I tabellen nedenunder er opstillet en række fordele og ulemper (tabel 1). Efter etablering af forsøgsbassiner vil

der være en periode, hvor systemet indstiller sig kemisk og biologisk før der opnås mere stabile tilstande. Ideelt set burde denne periode forud for selve forsøgene omfatte mindst en hel vækstsæson, men med en eventuel etablering i efteråret 2019 og forsøg i sommer 2020 bliver det kun et halvt år. Alternativt – og mere optimalt i forhold til etablering af naturlige forhold - skal forsøgene først gennemføres i sommeren 2021, men det vil forsinke projektets afslutning med et år.

Tabel 1 Fordele og ulemper ved gennemførelse af forsøg, som skitseret i dette afsnit.

Fordele	Ulemper
• Gør det muligt at simulere effekter af andeudsætning under kontrollerede forhold. • Anvendelsen af replikater og/eller gradienter muliggør statistiske analyse af resultater. • De enkelte forsøg kan gennemføres under helt sammenlignelige forhold (sikrer at den variation, der er mellem bassiner primært afspejler forskellige behandlinger). • Gør det muligt at gennemføre to typer af forsøg (både som replikater og gradientanalyser).	• Forsøg gennemføres i en lille skala, som kun med forhold kan sammenlignes med naturlige størrelsesforhold. • Efter etablering af bassiner, herunder tilsætning af sediment til bund, vil der være en periode hvor det "lille økosystem" indstiller sig i en ligevægt (biologiske og kemiske forhold). • Der undersøges kun effekter af andeudsætningens næringsstofpåvirkning (ikke eventuelle direkte effekter af ændrer, som feks. oprodning). • Selv under helt kontrollerede forhold (som disse forsøg) vil der være en variation, som kan gøre det vanskeligere at se effekter (især ved små påvirkninger). • Relativt ressourcekrævende (mange prøvetagninger mm).

5 Resultater og formidling

Resultater fra projektets delelementer vil blive bearbejdet og formidlet løbende igennem hele projektperioden. Disse vil omfatte:

- En årlig status, der beskriver projektets forløb.
- Præsentation af resultater i følgegruppen.
- Populær faglig formidling i diverse tidsskrifter, fx Jæger, Vildtinformation.
- Videnskabelige artikler i det omfang, resultaterne gør det muligt.
- En slutrapport, der præsenterer og opsummerer alle projektets resultater.

Effekterne af udsætning og fodring vil blive vurderet i forhold til omfang af udsætning, omfang og type af fodring og i forhold til søtype, herunder størrelse, naturlig næringsrigdom, øvrig næringsstofftilførsel og historik.

En oversigt over projektets milepæle og produkter er givet i appendiks A.

6 Projektdeltagere

Projektets gennemførelse involverer en række personer:

- Seniorforsker Martin Søndergaard, Aarhus Universitet, Institut for Bioscience (projektleder).
- Adjungeret lektor Niels Kanstrup, Aarhus Universitet, Institut for Bioscience & Dansk Jagtakademi.
- Akademisk medarbejder Frank Landkildehus Aarhus Universitet, Institut for Bioscience.
- Akademisk medarbejder NN Aarhus Universitet, Institut for Bioscience.
- Laboranter/laboratorieteknikere ved Aarhus Universitet, Institut for Bioscience.

Gruppen af projektdeltagere består af personer, som hver især har en solid erfaring inden for deres områder, og samlet repræsenterer de et godt mix af kompetencer. Gruppen har desuden omfattende erfaring med projektstyring.

7 Budget

Et overslag over projektets tidsforbrug fordelt på forskellige personalekategorier samt budget er angivet i tabel 2.

Tabel 2. Årlig og samlet timebudget og lønudgifter fordelt på personkategorier samt forventede driftsudgifter til delprojekt A1.

	2019	2020	2021	Timer	DKK
Persontimer	<i>Timer</i>	<i>Timer</i>	<i>Timer</i>	<i>Timer i alt</i>	
AC	300	400	500	1200	1.212.000
TAP	300	600	700	1600	1.160.000
<i>Timer i alt</i>	600	1000	1200	2800	
<i>Løn i alt</i>					2.372.000
Drift	<i>Kr.</i>	<i>Kr.</i>	<i>Kr.</i>		
Feltudgifter forsøg*	80.000	30.000	10.000		120.000
Møder/transport/rejse	30.000	30.000	20.000		80.000
<i>Drift i alt</i>	110.000	60.000	30.000		200.00
<i>Samlet for projektet</i>					2.572.000

*) omfatter planering af område, udgravning, køb af bassiner, etablering bassiner, overdækning med fuglenet, hegn omkring forsøgsområde, evt. indkøb af Aquaread AP-LITE sonde IP68 til *in situ* måling af klorofyl a, kemikalier mm til analyser. Der vedlægges egenfinansiering i form af laboratoriefaciliteter til kemiske og biologiske analyser. Alle beløb er eksklusiv moms.

Budget- og økonomistyring vil følge de normale procedurer for Aarhus Universitet og indtægtsdækket virksomhed. Der fremsendes faktura én gang årligt i forbindelse med den årlige faglige og økonomiske afrapportering.

8 Referencer

Liboriussen, L., Landkildehus, F., Meerhoff, M., Bramm, M.E., Søndergaard, M., Christoffersen, K., Richardson, K., Søndergaard, M., Lauridsen, T.L. & Jeppesen, E. (2005): Global warming: Design of a flow-through shallow lake mesocosm climate experiment. *Limnology and Oceanography: Methods* 3: 1-9.

Noer H., Søndergaard M. & Bramming T. (2008): Udsætning af gråænder i Danmark og påvirkning af søers fosforindhold. Faglig rapport fra DMU nr. 687. 44 sider.

Miljøstyrelsen 2018. Katalog over omkostninger ved etablering af erstatningsnatur. Udarbejdet af Orbicon.

Nygaard, B., Oddershede, A. og Høye, T.T. 2018. Erstatningsnatur - erfaringer og muligheder. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 186 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 266 <http://dce2.au.dk/pub/SR266.pdf>

Søndergaard, M., Jensen, J.P. & Jeppesen, E. (2002): Små søer og vandhuller. Skov- og Naturstyrelsen. 102 sider.

Søndergaard, M., Jeppesen, E. & Jensen, J.P. (1999): Danske søer og deres restaurering. Danmarks Miljøundersøgelser. – DMU temarapport nr. 24: 34 sider.

Søndergaard, M., Wiberg-Larsen, P. & Noer, H. (2006): Miljøpåvirkninger af søer som følge af udsætning af gråand. Notat, Danmarks Miljøundersøgelser 2006. 16 s.

Søndergaard M. & Lauridsen T.L. (2014): Fugle og karpers påvirkning af søer. Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, nr. 84. 50 sider.

Sørensen B. (1997): Fugles næringsstoftilførsel til søer. Specialrapport fra Biologisk Institut, Afd. For Botanisk økologi, Aarhus Universitet. 64 sider.

Appendiks A:

Tentativ tidsplan med oversigt over milepæle og produkter i delprojekt A1. Projektstart 1.9.19

Tidspunkt	Milepælstype	Milepæl	Beskrivelse/hovedaktivitet
Måned 1	Møde, opstart	Møde afholdt	Opstartsmøde med koordineringsgruppe.
Måned 1-3	Forsøg	Etablering af forsøgsanlæg	Feltforsøg til kvantificering af effekter af udsætning og fodring af gråænder.
Måned 3-10	Data, analyser	Data vedr. udsætning og salg	Kortlægning/opdatering vedr. omfang af udsætning og fodring.
Måned 5-12	Desktop studier	Analyser af næringsstof-flow	Flow fra foder til recipient. Effekter i forskellige søtyper på baggrund af empiriske sammenhænge mellem næringsstoffer og vandkvalitet.
Måned 9-13	Prøvetagning, kemiske analyser	Indsamling 1. fase i tidligere undersøgte søer	Opfølgning på tidligere undersøgelser i søer med udsætning af ænder.
Måned 9-13	Feltforsøg 1	Første forsøgsår (sommer 2020)	Feltforsøg til kvantificering af effekter af udsætning og fodring af gråænder. Fire typer af dosering til de 20 forsøgsbassiner gennemført som 4-dobbelte replikater.
Måned 13	Møde	Møde afholdt	Møde med koordineringsgruppe. Præsentation af resultater.
Måned 21-25	Feltforsøg 2	Andet forsøgsår (sommer 2021)	Feltforsøg til kvantificering af effekter af udsætning og fodring af gråænder. Fire typer af dosering til de 20 forsøgsdamme gennemført som en doseringsgradient eller forskellige søtyper.
Måned 25	Møde	Møde afholdt	Møde med koordineringsgruppe. Præsentation af resultater.
Måned 25-28	Dataanalyse	Resultater af forsøg	Analyse af indsamlede data.
Måned 28	Afslutning og publicering	Afsluttende rapport, populær faglige artikler	Projektets resultater opsummeres og præsenteres.

Appendiks B

Delprojekt A2 (stor-skala forsøg som supplement til delprojekt A1)

I dette appendiks skitseres et stor-skala forsøg, der skal belyse effekterne af andeudsætning. Delprojekt A2 skal betragtes som et supplement til feltforsøgene beskrevet i delprojekt A1.

Der gennemføres forsøg i fuldskala efter samme oplæg og med samme behandlinger, som de allerede foreslåede bassin/mesocosmos-forsøg. Dette ville give mulighed for en direkte kobling mellem de to typer af forsøg og deres resultater. Det optimale fuldskalaforsøg ville således indebære etablering af 20 nye ensartede vandhuller/små søer af en størrelse, som typisk anvendes i forbindelse med andeudsætning. Her er foreslået anvendt vandhuller på 1.000 m². På samme vis som mesocosmos-forsøgene i lille skala podes den nye bund med et sediment, så der er noget at starte med. Som alternativt til etableringen af nye vandhuller/små søer kan der anvendes eksisterende vandhuller/små søer, men det kræver, at de alle i deres udgangspunkt er sammenlignelige, og det er formentlig ikke realistisk.

Ideelt set bør både fuldskalaforsøg og mesocosmos-forsøgene gennemføres under forskellige jordbundsmæssige forhold til at repræsentere en gradient i det naturlige næringsstofniveau, der hvor der foretages udsætning og fodring af ænder. Dette kunne omfatte forsøg etableret på henholdsvis en sandet, næringsstoffattig jordbundstype og en muld/lerjord, næringsstofrig jordbundstype. Her foreslås dog alene gennemført forsøg med en jordbundstype, som repræsenteres ved den podning af sedimentet, der finder sted forud for selve forsøgene (kunne eksempelvis være den forholdsvis næringsfattige type, så sedimentets betydning reduceres). Små søerne kan derfor med fordel placeres på den type substrat, som vurderes at være bedst i forhold til at vurdere effekter af andeudsætninger.

Projektets tidshorisont

Både anlæg af fuldskalaforsøg og mesocosmos-forsøg etableres i god tid før forsøgene gennemføres, så der kan nå at etableres en naturlig ligevægt i de biologiske og næringsstofmæssige forhold. I de allerede skitserede mesocosmos-forsøg etableres bassinerne året før forsøgene gennemføres, og ved fuldskalaforsøg ville det være optimalt med mindst 2-3 år fra etablering til gennemførelse af forsøgene. Derfor foreslås små søer etableret i efteråret 2019, men at de egentlige forsøg først gennemføres i sommeren 2021 og 2022, så der vil være næsten to år mellem etablering og forsøgene. I Nygaard mfl. (2018) er tidshorisonterne for udvikling af nye vandhuller og søer angivet til mere end 5 år, men med mangelfuld evidens. Det største ændringer i de biologiske og vandkemiske forhold forventes at finde stede de første år efter etablering.

Problemet ved ikke at tage højde for tidsperspektivet er blandt andet at en ny søbund og etableringen af den naturlige flora og fauna vil have en betydelig evne til at optage næringsstoffer (fosfor og kvælstof), dette gælder ikke mindst fosfor, der kan bindes kraftigt til en række mineraler og lerpartikler. Tilsætningen af fosfor til nygrave eksperimentelle små søer via foder eller ændernes afføring vil derfor i en tid efter små søernes etablering modvirkes af et naturligt optag i søbunden og organismer.

Prøvetagning og målinger

Små søerne etableres i fuldskalaforsøgene undersøges for de samme elementer, som ved mesocosmos-forsøgene. Derudover undersøges også udviklingen i flere af de biologiske forhold (evt. plankton, undervandsplanter, smådyr, fisk).

Fordele, ulemper og usikkerheder

Fordelen ved at gennemføre fuldskalaforsøg i forhold til mesocosmosforsøgene er først og fremmest at forsøgsvilkårene vil være væsentligt tættere på at beskrive effekter under naturlige forhold. Den større skala vil endvidere gøre det muligt at vurdere flere biologiske forhold, eksempelvis fremkomst og vækst af undervandsplanter.

Ulempen ved at også gennemføre fuldskalaforsøg er først og fremmest de væsentlige større omkostninger forbundet med især etableringen af de mange småsøer. Udgifter til prøvetagning og opfølgning vil også være større end ved mesocosmos-forsøgene. Småsøerne der dannes ved udgravningen vil endvidere være længere tid om at opnå naturlige forhold, og det betyder længere tid før forsøgene kan igangsættes efter at søerne er dannet. Endeligt kan det måske være vanskeligere at sikre en passende en konstant vandstand end i mesocosmos-forsøgene, hvilket stiller større krav til forsøgsområdet.

Overslag over etableringsomkostninger

I det afsnit gives et overslag over etableringsomkostninger, hvis der gennemføres fuldskalaforsøg. Priserne skal ses som et skøn, som må udregnes mere præcis, hvis dette delprojekt ønskes gennemført.

For at give et overslag over etableringsomkostninger er der anvendt katalog over omkostninger ved etablering af erstatningsnatur, herunder også vandhuller og søer (Miløstyrelsen, 2018). Her angives omkostninger pr sø på 250 m² at være kr. 33.283, pr sø på 1.000 m² at være kr. 49.560 og per sø på 10.000 m² at være kr. 565.900. Der foreslås anlagt 20 søer på hver 1.000 m², og de anslåede etableringsomkostninger bliver således omkring 1 mio. kr. Dertil kommer andre udgifter (se tabel 3).

Det forudsættes at de nye småsøer kan etableres på lavtliggende, våde arealer, der stilles til rådighed, evt. via kontakter etableret af vildtforvaltningsrådet og dermed ikke påfører projektet udgifter til erhvervelse af arealer. Søerne forventes etableret på et ensartet område (jordbund mm.), hvor vandstanden efter etableringen naturligt kan fastholdes. Hvis det er nødvendigt at etablere vandstandsende lag kan det påføre projektet betydelige ekstra udgifter (ikke indregnet i tabel 3). Der er ikke afsat midler til planering af forsøgsområde efter afslutning.

Tabel 3. Overslag over årlig og samlet timebudget og lønudgifter fordelt på personkategorier samt forventede driftsudgifter til delprojekt A2. Projektstart 1.9.19.

	2019	2020	2021	2022	Timer	DKK
Persontimer	<i>Timer</i>	<i>Timer</i>	<i>Timer</i>	<i>Timer</i>	<i>Timer i alt</i>	
AC	200	100	500	500	1300	1.313.000
TAP	400	400	1000	1000	2800	2.030.000
<i>Timer i alt</i>	600	500	1500	1500	4100	
<i>Løn i alt</i>						3.343.000
Drift	<i>Kr.</i>		<i>Kr.</i>	<i>Kr.</i>		
Etablering af småsøer	1.000.000					
Etablering diverse*	300.000					
Etablering, uforudsete udgifter	100.000					
Vedligehold mm., analyseudstyr		20.000	50.000	50.000		
Oprydning				50.000		
Transport/rejse	30.000	10.000	30.000	30.000		
<i>Drift i alt</i>	1.430.000	30.000	80.000	130.000		1.670.000
Samlet for projektet						5.013.000

*) omfatter diverse etableringsomkostninger (prøvetagningsbroer, indhegning, overdækning mod fugle mm.)

Delprojekt B: Andeudsætningens genetiske indvirkning på den vilde bestand

Indledning

Gråanden (*Anas platyrhynchos*) er opdrættet i fangenskab igennem flere årtier, hvilket bl.a. har medført at opdrættede gråænder er genetisk forskellige fra den vilde gråand. Dette skyldes at der foregår en tilpasning til opdrætsmiljøet gennem udvælgelsen af de fugle, der benyttes som avlsmateriale både i forhold til de egenskaber opdrætterne ønsker (selektion) (Frankham 2008), og dels gennem det faktum at det er et begrænset antal avlsfugle (genpulje), der bidrager til næste generation (genetisk drift). Undersøgelser (Kraus et al. 2013, Søderquist et al. 2017) har påvist genetiske forskelle mellem museums fugle, vilde fugle og opdræts fugle, men graden af indvirkning på den genetiske sammensætning af de vilde bestande kendes ikke. Udsætning af ikke-lokalt tilhørende individer eller bestande kan få alvorlige negative genetiske konsekvenser for den oprindelige, lokale bestand. Dette kan dels skyldes et tab af genetisk diversitet, og dels kan de udsatte og oprindelige individer krydses (hybridisere) både på bestands niveau som fx vilde og opdrættede gråænder og på arts niveau, hvor det er to forskellige arter der krydser (hybridiserer), hvilket i sidste ende kan føre til, at ikke-miljøtilpassede gener bliver krydset ind i den vilde bestand eller oprindelige art (introgression) og derved truer bestandens/artens overlevelse på længere sigt (Allendorf 2001, Randi 2008). En sådan negativ genetisk effekt af udsætninger er f.eks. påvist hos gråænder. Søderquist et al. (2017) påviste en tydelig genetisk forskel mellem opdrættede og vilde gråænder samt at der var antydninger af indkrydsning af gener (introgression) fra de opdrættede til de vilde ænder, selv om udsatte gråænder har en dårligere overlevelse sammenlignet med de vilde gråænder. En lignende effekt på arts-niveau er set hos den rød-benede agerhøne (*Alectoris rufa*) i Sydeuropa, der hybridiserer med *A. chukar* i store dele af dens udbredelses område. Her er der fundet en faldende gradient af *A. chukar* gener i *A. rufa*, gående fra Italien til den Iberiske halvø, hvilket truer den rød-benede agerhønes unikke genetiske sammensætning (Barbanera et al. 2010). Casas et al. (2012) påviste, at der var en ringere fitness koblet til hybridiseringen mellem *A. chukar* og *A. rufa*. Disse havde en dårligere overlevelse samt dårligere klæknings succes i forhold til den "rene" rød-benede agerhøne.

Ud over negative genetiske konsekvenser ved den ovenfor beskrevne udsætning vil der også forekomme konkurrence om føderessourcer samt plads, og endelig kan udsætningerne medføre introduktion af nye sygdomme og parasitter, der også kan reducere fitness og den genetiske diversitet og dermed biodiversiteten hos de vilde individer.

På europæisk plan bliver der udsat måske mere end 1.000.000 gråænder årligt (Laikre et al. 2006, Mondain-Monval & Girard 2000). Vi kender imidlertid ikke de demografiske eller genetiske konsekvenser af disse store udsætninger på de naturligt forekommende vilde gråænder i Danmark.

Formål

Formålet med projektet er ved hjælp af specifikke genetiske markører (SNP's):

- at identificere vilde og opdrættede gråænder i udvalgte områder
- at påvise eventuelle genetiske indkrydsninger (introgression) mellem vilde og opdrættede gråænder
- at påvise eventuelle geografiske og tidsmæssige forskelle i danske gråænder populationer.

Dette udføres ved

- i) Analyse af udvalgte SNP's, der adskiller naturligt forekommende vilde og opdrættede gråænder, vil blive benyttet til at foretage en genetisk screening af fugle fra tre kendte kilder: museums fugle indsamlet før de massive udsætninger startede, opdrættede fugle og formodede naturlige/vilde fugle for derved at få et mål for forekomsten af opdrættede fugle i de forskellige bestande.
- ii) At identificere selve den genetiske indkrydsning (introgression og /eller admixture) ved at identificere gener (alleler), der er under negativ eller positiv selektion i naturen. Når en mutation opstår, og den er selektiv fordelagtig, vil den spredes i den pågældende population gennem selective sweep (Smith & Haigh 1974). I dette tilfælde med vilde og opdrættede gråænder vil det komme til udtryk blandt andet gennem en høj genetisk differentieringsgrad og koblings-uligevægt for den enkelt SNP markør (Grossman et al. 2000). Derved undersøges om de formodede vilde gråænder i DK har gener, der er karakteristiske for opdrættede gråænder, hvilket vil betyde at der foregår udveksling af gener mellem vilde og opdrættede fugle, og dette vil kunne give et billede af de mulige genetiske konsekvenser for de vilde bestande.
- iii) Dernæst forsøges det at finde geografisk, genetisk forskellige danske bestande og undersøge om der er en tidsmæssig variation i det geografiske mønster.

Metoder

Kraus et al. (2013) og Søderquist et al. (2017) benyttede SNP markører til at påvise de genetiske forskelle bl.a. hos vilde og opdrættede gråænder. Disse markører var dog ikke udviklet med henblik på at identificere opdræts fugle fra vilde fugle, men til at finde genetiske markører (SNP's) der påviste en fælles nedarvet genom historie mellem de tre forskellige, kendte kilder af gråænder (Kraus et al. 2013). Derfor er der udviklet et nyt antal SNP markører baseret på at identificere vilde og opdrættede gråænder (Andersen et al. 2019). Til selve udvælgelsen af SNP-markørerne kan der anvendes forskellige scenarier:

- SNP's med høj genetisk differentieringsgrad (F_{ST}) mellem alle 4 opdræt og de 2 vilde gråand-datasæt. Det er muligt at finde flere SNP-markører i et sekvensområde. Den enkelte SNP-markør i et bestemt sekvens-område på kromosomerne, der viste det højeste F_{ST} estimat i sekvensen mellem de 4 opdræt og de to vilde gråand-datasæt, blev valgt, mens resten, der lå inden for en minimum afstand på 100.000 bp ikke blev benyttet. Denne metode blev valgt for at mindske chancen for, at to SNP-markører er koblede, dvs de repræsenterer samme sekvensområde og derfor ikke er uafhængige observationer. I praksis beregnes dette ved den højeste gennemsnitlige F_{ST} værdi af de 4x2 (opdræt – vild) sammenligninger mellem opdrættede og vilde gråænder. SNP markører med disse høje F_{ST} værdier reflekterer sandsynligvis selektion for specielle træk i de opdrættede gråænder. Dette identificerede 5942 SNP.
- SNP markører der har en differentieringsgrad (F_{ST} værdi) mellem 0,1 og 0,3 mellem de 4 opdræt til begge vilde gråand-datasæt. Det vil sige alle 8 (4x2) F_{ST} estimater ligger i dette interval. Dette scenarie vælges, da F_{ST} værdier i intervallet sandsynligvis reflekterer genetisk drift, dvs de genetiske ændringer, der sker over tid, som følge af tilfældighed. Dette identificerede 40650 SNP.
- SNP markører med den højeste differentieringsgrad (F_{ST}) mellem de to vilde gråand-datasæt og som ligger med en afstand på minimum 100.000 bp til den næste SNP markør blev valgt.

Dette vælges, da disse formodentlig vil kunne identificere forskellige vilde populationer af gråænder. Dette identificerede 5980 SNP.

Dette fører til at et panel på 384 SNP markører fra de tre forskellige scenarier vil blive udvalgt på baggrund af en høj differentieringsgrad til projektet

Den genetiske variation i disse 384 SNPs i form af genotyper vil blive analyseret i museum, vilde og opdræts fugle.

Den observerede grad af genetisk variation vil blive benyttet til at analysere

- populationsstruktur ved hjælp af Bayesianske statistiske metoder, der definerer grupper (clusters) af individer, der er tættest genetisk beslægtede. Dette bliver foretaget med state-of-the-art analytiske metoder implementeret i forskellige softwares (fx fastSTRUCTURE (Raj et al. 2014), PCA-analyse (principal component analyse) (Adegenet; Jombart et al. 2010) eller assignPOP (R-package; Chen et al. 2018)).
- indkrydsningen af opdrættede i de vilde gråænder vil blive analyseret ved at benytte forskellige metoder til at påvise haplotyper og selektive sweeps (fx BayeScan (Fischer et al. 2011), PCAdapt (Luu et al. 2017), F_{ST} outliers (HacDivSel, Carvajal-Rodríguez)).
- Hvordan eventuelt identificerede bestande er forbundet via gen flow samt den demografiske populationshistorie vil blive estimeret fx ved hjælp af coalescence metoder (fx softwaren BEAST (Drummond & Rambaut 2007) ABC (en approximeret Bayesiansk beregning) i DIYABC (Cornuet et al. 2010)).

Sampling design

Gråænder vil blive indsamlet ved opkøb af fugle nedlagt af jægerne i udvalgte geografiske områder for at få hele fugle til analysen. Der vil blive indsamlet fugle fra følgende geografiske områder:

1) 10 lokaliteter i Nordjylland (Limfjorden/Nisum Fjord, Ringkøbing Fjord), der repræsenterer fugle fra den nordlige trækrute for vandfugle (Madsen et al. 1998)

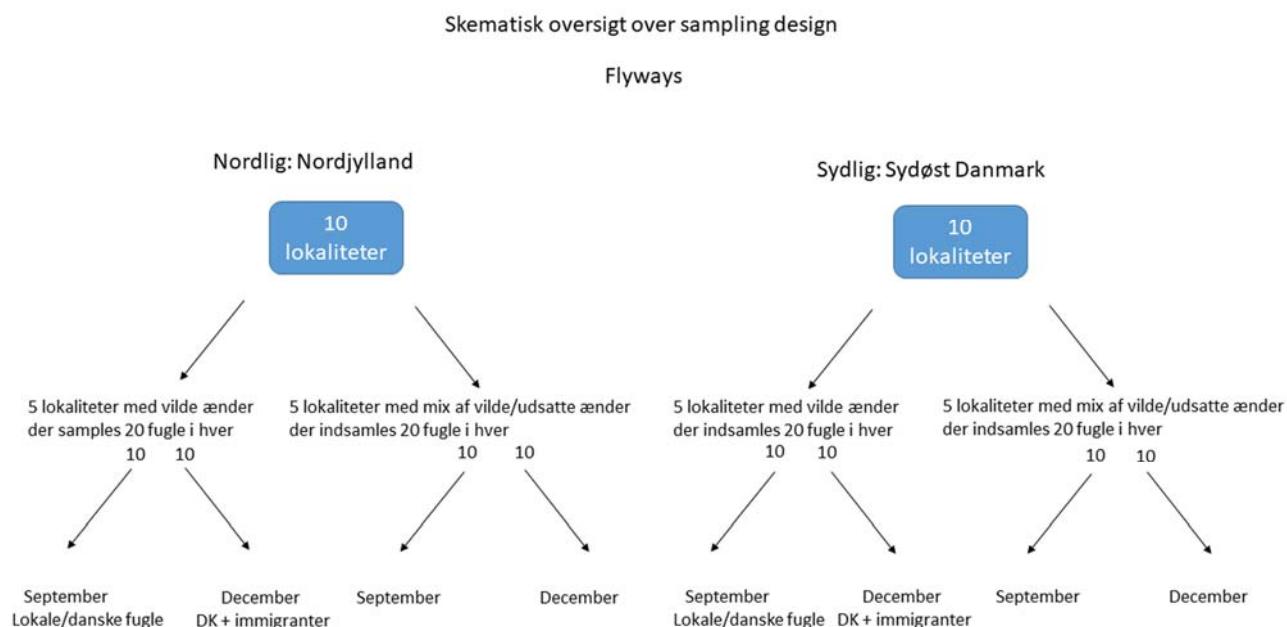
2) 10 lokaliteter i det sydøstlige Danmark (Sjælland, Lolland-Falster), der repræsenterer den sydlige trækrute for vandfugle (Madsen et al. 1998)

I hvert geografisk område bliver gråænderne indsamlet tidligt på jagtsæsonen (september), hvor ænderne forventes at repræsentere lokale fugle, samt i den sene sæson (december) hvor det forventes, at de indsamlede ænder består af en blanding af vilde immigranter fra den mere nordøstlige del af Danmark. Indsamlingsstederne bliver udvalgt så halvdelen af lokaliteterne repræsenterer områder med hovedsageligt migrerende vilde gråænder, hvor der ikke er lokale udsætninger af opdrættede fugle, og den anden halvdel af lokaliteterne er områder med kendte udsætninger af opdrættede fugle og dermed en forventet højere sandsynlighed for parring (hybridisering) mellem vilde og opdrættede ænder. Opdelingen vil ske i begge indsamlingsperioder.

Der vil blive sigtet mod at analysere 10 gråænder fra hver lokalitet i hver af de to indsamlingsperioder, så der i alt bliver indsamlet 50 "vilde" og 50 "mix af vilde og udsatte/opdrættede" fugle for hver geografisk område og tidsperiode, hvilket i alt giver 400 prøver. Indsamlingen kan alternativt blive

reduceret til færre lokaliteter, men i det tilfælde vil vi forsøge at øge antallet af fugle indsamlet på de resterende lokaliteter (se figur 1).

Figur 1. Oversigt over indsamlingen af gråænder i projektet.

De 40 formodede prøver fra vilde gråænder fra Vadehavet, de kendte 30 vilde gråænder indsamlet i Norge og de 120 gråænder fra opdrætterne fra pool-sekventeringen samt 100 prøver fra museums-individer vil ligeledes indgå i analyserne, så der i alt bliver analyseret 690 prøver. Disse repræsenterer dels genpuljerne før og efter udsætninger, fra kendte vilde og opdrættede fugle samt den ukendte sammensætning i fuglene fra de to flyways.

Projektdeltagere:

Seniorforsker Liselotte Wesley Andersen, Institut for Bioscience, Aarhus Universitet Kalø, Grenåvej 14, 8410 Grenå.

Seniorforsker Thomas Kjær Christensen, Institut for Bioscience, Aarhus Universitet Kalø, Grenåvej 14, 8410 Grenå.

Seniorforsker Lars-Erik Holm, Institut for Molekylær Biologi og Genetik, Aarhus Universitet, C.F. Møllers Allé 3, bygning 1130, 210, 8000 Aarhus C.

Seniorforsker Frank Panitz, Institut for Molekylær Biologi og Genetik, Aarhus Universitet, C.F. Møllers Allé 3, bygning 1130, 210, 8000 Aarhus C.

NN teknikker 1, laborant

NN teknikker 2, feltarbejde

Budget

Persontimer	2019	2020	2021	Timer	Kr
AC	325	542	596	1463	1.477.630
TAP	434	758		1192	864.200
Timer i alt	759	1300	596	2655	
Løn i alt					2.341.830
Drift	Kr	Kr	Kr		Kr
Feltudgifter	60000				60.000
DNA-analyser	65000	339600			404.600
Publikationer			15000		15.000
Møder			20000		20.000
Drift i alt	125000	339600	35000		499.600
Samlet for projektet					2.841.430

Tidsplan

Tabel 3. Tentativ tidsplan med planlægning af opstart af feltindsamling i efteråret 2019

Aktivitet	2019		2020		2021	
Indsamling af prøver						
Opstart af laboratoriearbejdet						
DNA ekstraktion, SNP's typing og analyser						
Data-analyser						
Afrapportering, publicering samt populærvideenskabelig formidling						
Møder						

Formidling af projektets resultater

Resultatet af analyserne vil blive sammenstillet til sidst, da analysearbejdet først kan begynde, når de laboratorietekniske analyser foreligger. Ønskes det kan projektet følges gennem årlige afrapporteringer, der opsummerer status på analysearbejdet, herunder antal og lokalitet på de indsamlede prøver samt antallet af prøver, der er analyseret på det givne tidspunkt. Ved slutningen af

projektet vil der blive udarbejdet en samlet rapport over resultaterne. Resultaterne vil blive publiceret i det omfang, det er muligt, og disse vil ligeledes blive formidlet i populærvidenskabelig form.

Referencer

Allendorf FW, Leary RF, Spruell P, Wenburg JK. (2001): The problems with hybrids: setting conservation guidelines. *Trends in Ecology and Evolution* 16: 613–622.

Barbanera F, Pergams ORW, Guerrini M, Forcina G, Panayides P, Dini F. (2010): Genetic consequences of intensive management in game birds. *Biological Conservation* 143(5): 1259-1268.

Carvajal-Rodríguez A. (2017): HacDivSel: two new methods (haplotype-based and outlier-based) for the detection of divergent selection in pairs of populations. *PLoS One* 12:e0175944

Casas F, Mougeot F. Sánchez-Barbudo L, Dávila JA, Viñuela J. (2012): Fitness consequences of anthropogenic hybridization in wild red-legged partridge (*Alectoris rufa*, Phasianidae) populations. *Biological Invasions* 14: 295–305.

Chen K-Y, Marschall EA, Sovic MG, Fries AC, Gibbs HL, Ludsins SA. (2018): assignPOP: An R package for population assignment using genetic, non-genetic, or integrated data in a machine-learning framework. *Methods in Ecology and Evolution* 9: 439–446.

Drummond AJ, Rambaut A. (2007): BEAST: Bayesian evolutionary analysis by sampling trees, *BMC Evolutionary Biology* 7: 214.

Fischer MC, Foll M, Excoffier L, Heckel G. (2011): Enhanced AFLP genome scans detect local adaptation in high-altitude populations of a small rodent (*Microtus arvalis*). *Molecular Ecology* 20: 1450-1462.

Frankham R. (2008): Genetic adaptation to captivity in species conservation Programs. *Molecular Ecology* 17:325-333.

Grossman S R, Shlyakhter I, Karlsson E K, Byrne E H, Morales S, Frieden G, et al. (2010): A composite of multiple signals distinguishes causal variants in regions of positive selection. *Science* 327: 883–886.

Jombart T, Devillard S, Balloux F. (2010): Discriminant analysis of principal components: a new method for the analysis of genetically structured populations. *BMC Genetics* 11(1):94.

Kofler R, Pandey RV, Schlötterer C. (2011): PoPoolation2: identifying differentiation between populations using sequencing of pooled DNA samples (Pool-Seq). *Bioinformatics* 27(24):3435-6.

Kraus RHS, Van Hooft P, Megens H-J, Tsvey A, Fokin SY, Ydenberg RC, Prins HHT. (2013): Global lack of flyway structure in a cosmopolitan bird revealed by a genome wide survey of single nucleotide polymorphisms. *Molecular Ecology* 22: 41–55.

Laikre L, Palmé A, Josefsson M, Utter F, Ryman N. (2006): Release of alien populations in Sweden. *Ambio* 35: 255–261.

Luu K, E Bazin, MGB Blum. (2017): pcadapt: an R package to perform genome scans for selection based on principal component analysis. *Molecular Ecology Resources* 1:67-77.

Madsen J, Pihl S, Clausen P. (1998): Establishing a reserve network for waterfowl in Denmark: a biological evaluation of needs and consequences. *Biological Conservation* 85: 241-255.

Mondain-Monval J-Y, Girard O. (2000): Le Canard Colvert, la Sarcelle d'Hiver & autres canards de surface. *Faune Sauvage* 251: 124–139. [In French]

Raj A, Stephens M, Pritchard JK. (2014): fastSTRUCTURE: Variational Inference of Population Structure in Large SNP Data Sets. *Genetics* 197:573-589.

Randi E. (2008): Detecting hybridization between wild species and their domesticated relatives. *Molecular Ecology* 17: 285-293.

Smith J M, Haigh J. (1974): The hitch-hiking effect of a favourable gene. *Genetics Research* 23: 23–35.

Söderquist P, Elmberg J, Gunnarsson G, Thulin C-G, Champagnon J, Guillemain M, Kreisinger J, Prins HHT, Crooijmans RPMA, Kraus RHS. (2017): Admixture between released and wild game birds: a changing genetic landscape in European mallards (*Anas platyrhynchos*). *European Journal of Wildlife Research* 63: 98.

Zhou Z, Li M, Cheng H, Fan W , Yuan Z, Gao Q, Xu Y, Guo Z , Zhang Y , Hu J , Liu H , Liu D , Chen W, Zheng Z, Jiang Y , Wen Z , Liu Y, Chen H, Xie M , Zhang Q , Huang W , Wang W, Hou S, Jiang Y. (2018): An intercross population study reveals genes associated with body size and plumage color in ducks. *Nature Communications* 9(1):2648.

Mødenavn: Udsætningsudvalget

Dato: 19. november 2019

Tid: 15.30

Indkaldt af: Flemming Torp

Mødested:

Dansk Skovforening
Amalievej 20
1875 Kbh. C

Deltagere:

Claus Lind Christensen, Danmarks Jægerforbund
Peter A. Busck, Dansk Skovforening
Egon Østergaard, Dansk Ornitologisk Forening
Birgitte Heje Larsen, Dyrenes Beskyttelse
Frederik Lüttichau, landbrug & Fødevarer
Søren Egelund Rasmussen, Miljøstyrelsen

Afbud:

Flemming Torp, Friluftsrådet

Referat

1. Referat fra sidst

Ingen bemærkninger – referat godkendt.

Tilføjelse til dagsorden foreslået af Egon som nyt pkt. 3 (se nedenstående).

2. Referat fra møde i Biotopplanudvalget

MST redegjort kort for referatets hovedpunkter.

3. Nyt punkt - Evaluering af udsætningsforliget

Udvalget gennemgik kort forligsteksten.

Der foreligger 2 års data for antallet af udsætninger af fuglevildt, men videnskabelige undersøgelser om andeudsætningens indvirkning på den vilde bestand og på søers næringsstofbelastning og biotopplanernes effekt på naturindholdet er endnu ikke tilvejebragt. På den baggrund kan udvalget for nuværende ikke foretage faglige konklusioner til området. På den baggrund bliver udtalelser om området overvejende politiske.

Udvalget blev enig om, at gennemgå kommissoriet med henblik på, hvilke punkter der ønskes besvaret i forlængelse af udvalgets afrapportering til VFR, og give en tilbagemelding til MST. Fristen herfor er senest fredag den 22/11 til MST.

Formanden for udvalget bør sammen med MST sikre, at afrapporteringen sker. I afrapporteringen ønskes et notat omkring de nye biotopplanregler med fokus på de længerevarende planer (3-5 årige) såvel som understøttelse af de "økologiske rum" i det åbne land. Heri bør være en sammenligning af tidligere år, uden flerårige planer, og andelen af tiltag for 3- og 5-årige planer. En mere tilbundsående analyse bør afvente et par års ekstra data.

Herudover ønskes også i forbindelse med mødet i Vildtforvaltningsrådet 3. december angivelse af data for fugleudsætning (fasan, gråand og agerhøne) sammenstillet med 2018 og 2019 inklusiv en grafisk oversigt over udsætning på postnummerniveau.

4. Sidste nye tal om indberetninger

Der er områder i landet, hvor der ikke foretages indberetning for udsætning af fuglevildt. Det stiller spørgsmålet om, hvad den reelle udsætning er, og derfor ønskes et overblik på postnummerniveau. Det anbefales, at MST udarbejder en sådan grafisk oversigt for at sikre legitimitet af data. Det rejser også spørgsmålet om, hvorvidt der fremadrettet skal sættes ind med en forøget informationsindsats, som skal sikre viden om lovpligtig indberetning.

5. Projektforslag fra DCE

Der foreligger følgende projektforslag/beskrivelser fra DCE, som udvalget gennemgik med henblik på, hvorvidt projekterne ønskes gennemført:

1. Anderudsætningens indvirkning på den vilde bestand og på søers næringsstofbelastning

Delprojekt A1: Andeudsætnings indvirkning på søers næringsstofbelastning og tilstand

Delprojekt A2 (stor-skala forsøg som supplement til delprojekt A1)

Projektet om andeudsætningen er grundlæggende viden som gruppen gerne ser indfriet. Dog er forsøgsdesignet og de mange variable, herunder "datastøj" en usikkerhed i forhold til hvorvidt et sådan projekt kan skabe bedre viden på området. **På den baggrund vurderes projektet ikke at skulle gennemføres.**

Udvalget drøftede, hvorvidt der er mulighed for at udarbejde beregninger for andeudsætningens effekt ift. forskellige søers næringsindhold/tilstand(SEGES/DCE). Derudover ønskes DCE's vurdering af, hvorvidt det tidligere projekt fra 2008 om andeudsætningens effekt på søernes naturtilstand kan genbenyttes og belyse en eventuel påvirkning af andeudsætning frem til i dag.

Projektet om genetik er udvalget ikke enig i i forhold til, hvorvidt forsøget er relevant eller ej. Spørgsmålet er, hvorvidt udsætning af ænder reelt set påvirker den vilde bestand og i så fald hvor stort omfanget er. Det bør undersøges, hvorvidt opdrættede ænder adskiller sig genetisk fra den vilde bestand, og om opdræt af ænder fremadrettet bør ske med grundlag i ænder, som alene stammer fra den vilde bestand eller afkom heraf. **Udvalget, med undtagelse af DOF, ønsker at udsætte undersøgelser om andeudsætningens indvirkning på den vilde bestand** med henblik på at gennemtænke behov for ny viden og hvordan denne bedst muligt tilvejebringes. Udvalget var enig i, at grundlaget er, at der ikke er ønske om genetisk forurening af den vilde bestand af gråænder.

Der blev under drøftelserne af forligsteksten om andeudsætning henvist til side 4, hvor det fremgår at der skal skabes et vidensgrundlag for "den fremtidige model for udsætning af ænder", herunder forslag fra DOF om at indføre reduktioner på de store udsætninger. En anden mulighed for at begrænse andeudsætninger kunne være ved at ændre §4 i Jagttidsbekendtgørelsen, så "opdrættede ænder" udgår. Det vil medføre forbud med at afholde dagjagter på gråænder. Der var i udvalget enighed om forslaget ikke var aktuelt da der ikke er et tilstrækkeligt vidensgrundlag.

2. Biotopplanernes effekt på naturindholdet

Projektet ønsker udvalget gennemført efter en konkret justering af projektbeskrivelsen i henhold til biotopplanernes formål og rammer. Derudover ønsker udvalget en ekstern faglig vurdering af endelig projektbeskrivelse for at sikre det rette grundlag for en rapports metode og konklusioner.

Projektet skal som udgangspunkt sikre, at:

- Fokuserer på biotopplanernes hovedformål, som er levestedsforbedringer. Det er vigtigt at der skelnes mellem forbedrede levesteder for arter i det åbne land og næringsfattig/urørte arealer.
- Fugle og padder bør indgå i undersøgelsen.
- Ved valg af tilfældige tiltag er det afgørende at de undersøgte tiltag er udført korrekt ift. biotopplanvejledningen. Derudover kan det overvejes, om der skal foretages undersøgelser på nye biotoplanejendomme og ejendomme, som i mange år har udarbejdet biotopplaner.
- Vurdere effekten af, og anbefalinger for biotopplantiltag, med en varighed på 3, 5 eller flere år.
- Base line undersøgelser fra DCE projekt for midtvejsevaluering af biotopplanernes natureffekt (2003) bør inddrages i projektet.

6. Evt.

Udsætningsforliget og opgaver til opfølgning

Opgave	Beskrivelse	Ansvarlig	Status
Bekendtgørelsesændringer	Foretage planlagte ændringer	MST	Trådte i kraft den 1. januar 2018.
Vejledning om udarbejdelse af biotopplaner	Konsekvensrettes iht. bekendtgørelsesændringer	MST	Gennemført i 2018 Videre revidering af vejledningen i henhold til erfaringer fra 2019 implementeres 1/1 2020
	Afsnit med liste over arter/artsgrupper (jagtbare og ikke-jagtbare) og anbefalinger til at målrette biotopplanen herefter.	MST Biotopplanudvalg	Gennemført i 2018
Øvrige vejledninger	Vejledning om "Best practise"/dyrkningsvejledning	Biotopplanudvalg	Igangsat under interesseorganisationerne - SEGES har oprettet en hjemmeside om emnet, hvormed der henvises hertil.
	Vejledning om naturnær opdræts og udsætningsmetoder for agerhøns	Biotopplanudvalget med følgende organisationer: - Danmarks Jægerforbund - Landbrug & Fødevarer - DCE/FVST	Igangsat under interesseorganisationerne - Udkast forelagt fra DJ.
	Udsætnings- og fodringsvejledning for gråænder	Biotopplanudvalget med følgende organisationer: - Danmarks Jægerforbund - Landbrug & Fødevarer - DOF - DCE	Igangsat under interesseorganisationerne - Drøftelser opstået ift. hvorvidt MST skal stå bag en sådan udgivelse
IT systemer tilrettes	- Indberetning af udsætning - Anmeldelse af biotopplaner	MST - koordineret med Flemming Torp	Gennemført i 2018 - begge systemet i drift
Litteraturliste på MST hjemmeside	Uploade litteraturliste og VFR indstilling på MST-hjemmeside	MST, Flemming Torp	Gennemført

Videnskabelige undersøgelser	Andeudsætnings indvirkning på den vilde bestand og søers næringsstofbelastning	MST	Udsætningsudvalget har siden 2018 drøftet projekterne og forelægger 3. december 2019 en status til VFR.
	Biotopplanernes effekt på naturindholdet	MST	
Liste over særligt næringsfattige søer hvor andeudsætning ikke er tilladt	Udarbejdelse af en vejledende liste eller et kort, der henleder lodsejers opmærksomhed på, hvilke søer der ikke vurderes at kunne tåle andeudsætning, samt vejledende tekst om tilstandsændringer af søer generelt.	MST	Planlægges oplyst i vejledning for fodring af ænder
Notat om kontrol og sanktioner i forbindelse med udsætning	Lovgivning som regulerer udsætning af fugle og hvilke styrelser MST/NST/MST som er ansvarlig for nævnte regler.	MST	Igangsat
Konsekvensrettelser af udsætningskursus	Bekendtgørelsens bilag 3. med henblik på at opkvalificere kursets indhold.	MST	Implementeret
Biotopplanudvalgets kommende fokusområder/opgaver			
	Evaluering af biotopplanreglerne	MST/Biotopplanudvalget	Behandlet i 2019 – ingen ønsker om ændringer, men fremadrettet opfølgning sker løbende
	Orientering om status for indberetning af udsætning af fuglevildt (biotopplanejendomme)	MST/Biotopplanudvalget	Årlig orientering til Udsætningsudvalget og VFR
Udsætningsudvalgets kommende fokusområder/opgaver			
	Kommissorium og nedsættelse af udvalg	VFR	Gennemført
	Opfølgning/evaluering af 1. år med indberetninger	MST/Udsætningsudvalget	20/12 2018
	Opfølgning på udarbejdelse af vejledninger	MST/Udsætningsudvalget	Igangværende
	Opfølgning på "videnskabelige undersøgelser"	MST/Udsætningsudvalget	Igangværende

Udsætning af fuglevildt

Status for indberetning af fugleudsætning for 2018 og 2019 er, at der i perioden vurderes at være en relativt stabil indberetning. For 2019 er data fremvist på postnummerniveau (bilag 1), hvilket indikerer, at der er områder hvor udsætning ikke indberettes. Omvendt giver den geografiske oversigt en forventelig fordeling for udsætning, med en hovedvægt af udsætning på Fyn, Sjælland og øerne såvel som Midt- og Østjylland. Sumtal for 2018 og 2019 fremgår af nedenstående tabel.

Art/årstal	Antal indberetninger	Antal fugle
Ænder		
2018	246	51.538
2019	315	60.066
Agerhøns		
2018	105	8.018
2019	72	5.864
Fasaner		
2018	998	878.262
2019	857	801.473

Biotopplaner

En reel datagennemgang for effekten af valgte biotopplantiltag med ændringerne af 2018, vil kræve flere års dataindsamling. Men tages der udgangspunkt i de nuværende tal (bilag 2.) er der taget godt imod det nye koncept med at kunne benytte eksisterende naturelementer i biotopplansammenhæng.

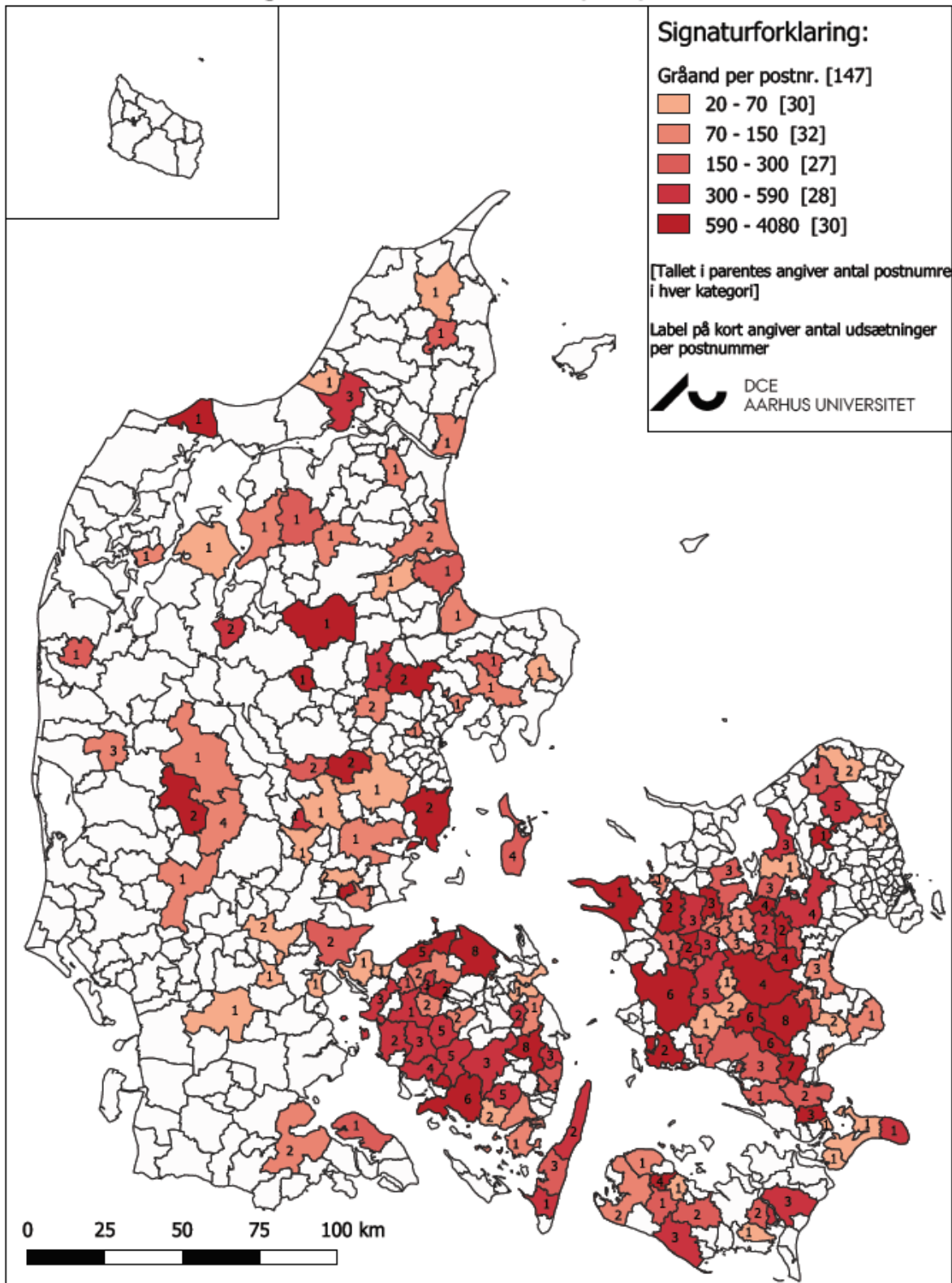
Samlet set vurderes de nye regler at have medført en øgning i mængden af biotopplantiltag. Midtmarksstriber, vegetationsstriber, græsbræmmer, barjordsstriber, tætslåede vegetationsstriber og arronderinger er elementer, som der ses en væsentlig stigning af. Det skyldes formodentligt, at der anlægges 5-årige planer, som en overbygning til en 1-årig plan (medfører en øget udsætning). Det skal her bemærkes, at en 3-årig plan reelt medfører krav om færre tiltag, grundet belønning af den 3-årig varighed. 3-årige planer medfører ikke mulighed for øget udsætning. Dermed vurderes 3-årige planer umiddelbart ikke at være årsag til den observerede stigning af de nævnte tiltag.

Stigningen i de nævnte tiltag kan også begrundes i muligheden for at inddrage eksisterende ledelinjer, søer og stenbunker som pointgivende tiltag, såfremt disse flankeres af biotopplantiltag. Det er positivt, at der ses en stigning i nye tiltag som redekasser til fugle såvel som søer og stenbunker. Hensigten her har været, at skabe et øget fokus på særlige artsgrupper og eksisterende naturtyper.

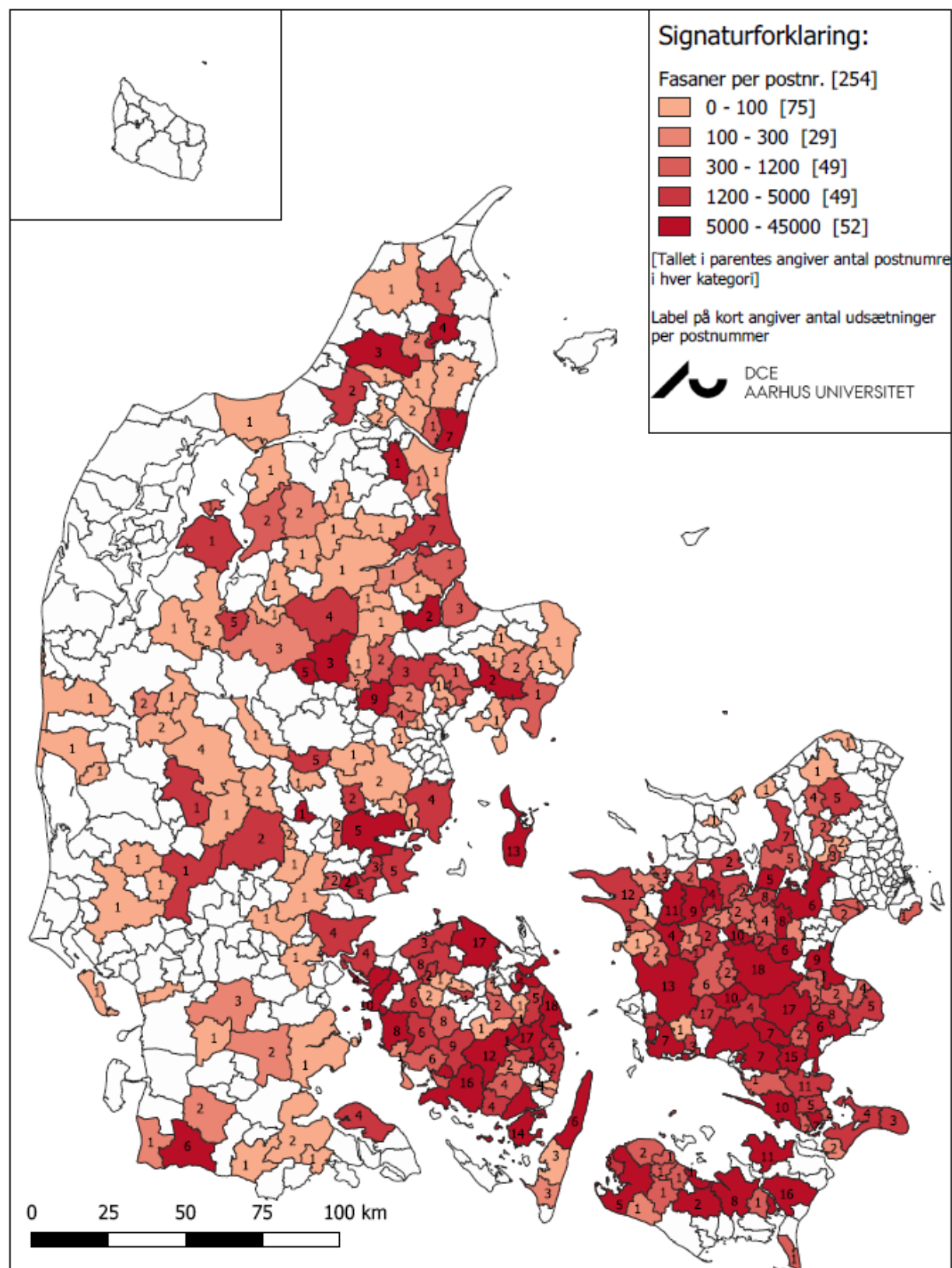
Den naturmæssige effekt af biotopplaner, herunder en varighed på 3-5 år kendes ikke, og vil kræve videnskabelige undersøgelser at besvare.

Bilag 1. Udsætning af fuglevildt fordelt på postnumre

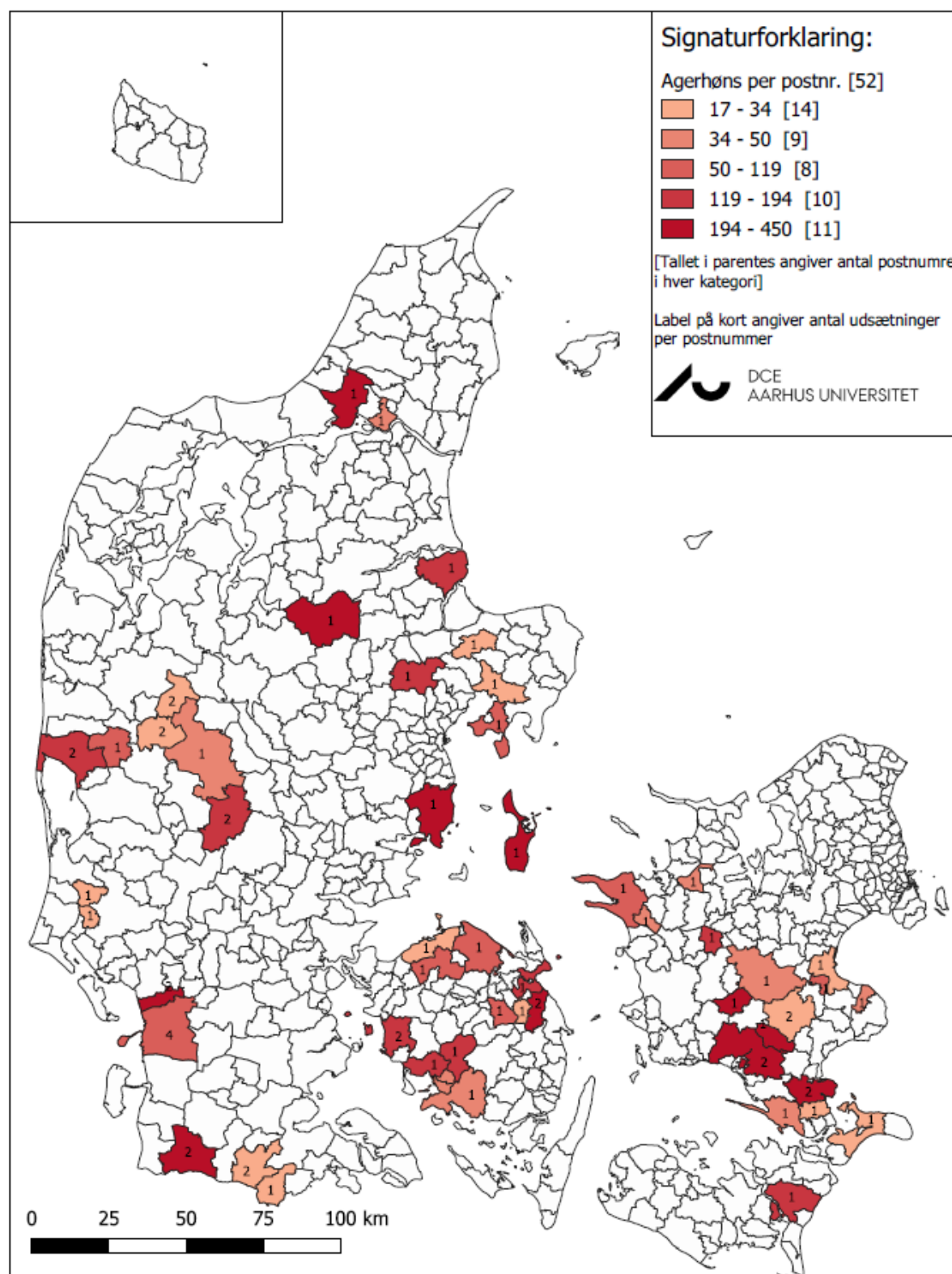
Antal udsatte gråænder fordelt på postnumre

Antal udsatte fasaner fordelt på postnumre

Antal udsatte agerhøns fordelt på postnumre

Bilag 2. Data for biotopplaner 2017-2019

Data for 2019 er angivet med samlet sumtal såvel som tal for 3- og 5-årige planer

	Tiltag	Samlet for 2017	Samlet for 2018	Samlet for 2019	Heraf 3- årige planer 2019	Heraf 5- årig planer 2019	Enhed
1	Vegetationsstriber i midtmark	85.014	125.122	139.746,00	42.979,00	11.970,00	Meter
2	Vegetationsstriber	565.407	813.017	873.899	328.009	86.218	Meter
3	Sprøjte- og gødningsfri randzoner	111.572	418.815	110.289	46.222		Meter
4	Græsbræmmer som fodpose	354.430	448.816	574.275	206.489	101.211	Meter
5	Barjordsstriber	416.853	748.197	704.235	269.097	74.784	Meter
6	Tætslået vegetationsstribe	727.548	1.008.155	997.871	390.783	101.473	Meter
7	Insektvolde	226.324	217.189	283.564,00	125.064	32.191	Meter
8	Kombination af 3 tiltag: Tiltag 1 samt 3-7 samlet	36.258	43.373	70.635,00	27.545	8.780	Meter
9	Kombination af 3 tiltag: Tiltag 2 samt 3-7 samlet	286.755	461.349	371.807,00	129.289	45.782	Meter
10	Kyllingestriber	3.344	7.510	3.410,00	1.500,00		Meter
11	Lærkepletter	34	31	24,00	13,00		Stk.
12	Vibelavninger		23	27,00	8,00	2,00	Stk
13	Lysåben vegetation/arronderinger	311	1.124	1.577	577	486	Hektar
14	Stubmark og efterafgrøder	1.821	1.485	1.509	651,52		Hektar
15	Etablering og pleje/vedligeholdelse af træ og buskbevoksninger	283	1.216	97,10	26,09	7	Hektar
16	Træ- og buskbevoksninger		235	369	127	48	Hektar
17	Etablering og pleje/vedligeholdelse af levende hegn og linjeformede markopdelinger	262.939	24.793	44.390	23.246	2.527	Meter

18	Levende hegn og linjeformede markopdelinger		312.383	240.470	92.211	53.103	Meter
19	Etablering af skov	48	41	64	45		Hektar
20	Søer (etablering)	26	15	19	8		Stk.
21	Søer		79	143	77	29	Stk
22	Genåbning af rørlagte grøfter	5.240	560	5.600	5.600		Meter
23	Stenbunker		81	143	77	29	Stk
24.a	Redekasser - museædere		224	307	123	78	Stk
24.b	Redekasser – eng og agerfugle		107	159	72	24	Stk
25	Naturplaner		8	9	5		Stk

Vildtforvaltningsrådet

Møde den 3. december 2019

Bilag 2019-04-14

Emne: Regulering hele døgnet af vaskebjørn og mink

Indstilling: Til beslutning

Resume:

Miljøministeren har ønsket at rådføre sig med Vildtforvaltningsrådet om muligheden for at åbne for regulering uden forudgående tilladelse i alle døgnets 24 timer af de invasive arter mink og vaskebjørn, herunder de jagtetiske aspekter knyttet til en sådan udvidelse af muligheden for regulering.

Bilag: 2019-04-14 Faglig vurdering af mulighed for bekæmpelse af mink og vaskebjørn hele døgnet ved brug af skydevåben

Faglig vurdering af generel mulighed for bekæmpelse af mink og vaskebjørn hele døgnet ved brug af skydevåben

Notatet omhandler faglig vurdering af generel mulighed for regulering af mink og vaskebjørn døgnet rundt. Heri indgår en vurdering af, om det vil understøtte en mere effektiv bekæmpelse af arterne, evt. udfordringer i forhold til forveksling med og forstyrrelse af andre arter og i forhold til den generelle sikkerhed.

Efter de gældende regler i vildtskadebekendtgørelsen¹ kan bl.a. mink, vaskebjørn og mårhund reguleres hele året. Mink og vaskebjørn må reguleres i tidsrummet fra 1 ½ time før solopgang til 1 ½ time efter solopgang uden forudgående tilladelse, mens mårhund må reguleres hele døgnet uden forudgående tilladelse.

Mink

Mink kan efter de gældende regler reguleres ved brug af fælder. Herudover må mink reguleres ved brug af skydevåben i tidsrummet fra 1 ½ time før solopgang til 1 ½ time efter solnedgang uden forudgående tilladelse og i tidsrummet fra 1 ½ time efter solnedgang til 1 ½ time før solopgang med tilladelse fra Naturstyrelsen. Minkens størrelse og adfærd kan umiddelbart ikke skelnes fra andre mårdyr i mørke, hvormed der er risiko for forveksling med fredede arter, eksempelvis ilder. Bekæmpelsesindsats mod mink foregår primært ved brug af fælder, og det er Miljøstyrelsens faglige vurdering, at effekten af bekæmpelsen ikke vil forbedres ved at give lov til regulering med skydevåben døgnet rundt.

Det er derfor Miljøstyrelsen faglige vurdering, at der ikke bør gives mulighed for at regulere mink med skydevåben ud over det allerede tilladte tidsrum (fra 1 ½ time før solopgang til 1 ½ time efter solnedgang).

Vaskebjørn

Vaskebjørn kan efter de gældende regler reguleres ved brug af fælder. Herudover må vaskebjørn reguleres ved brug af skydevåben i tidsrummet fra 1 ½ time før solopgang til 1 ½ time efter solnedgang uden forudgående tilladelse og i tidsrummet fra 1 ½ time efter solnedgang til 1 ½ time før solopgang med tilladelse fra Naturstyrelsen. I det vaskebjørn umiddelbart kan skelnes fra andre vildtarter af samme vægt og størrelse, er det Miljøstyrelsens faglige vurdering, at der kan tillades regulering af vaskebjørn hele døgnet. En eventuel risiko for forveksling med grævlingen, vurderes at være lille, da grævlingen typisk grynter ved dens færd, og da den er lidt større end vaskebjørn og mårhund.

¹ [Bekendtgørelse nr. 971 af 27. juni 2018 om vildtskader](#)

Tilladelse til at regulere vaskebjørn hele døgnet vil medføre mulighed for at nedlægge vaskebjørnen, når den påtræffes og dermed give en mere effektiv regulering.

Regulering af vaskebjørn om natten vil være et væsentligt element i beskyttelsen af beskyttede arter, herunder fugle, da vaskebjørnen plyndrer fuglereder for æg. Derudover vil regulering om natten typisk ske på foderpladser, hvormed forstyrrelser vil være meget lokalt afgrænset. Den væsentlige forstyrrelse vil være afgivelse af enkelte skud, som lokalt vil kunne have en opskræmmende effekt på pattedyr og fugle. Miljøstyrelsens vurdering er derfor, at regulering af vaskebjørn om natten ikke vil bidrage til yderligere forstyrrelser, end det allerede er kendt ved regulering af mårhund, men der skal være særlig opmærksomhed i forbindelse med etablering af foderpladser i Natura 2000-områder.

Før jægeren afgiver et skud, skal det altid sikres, at der er kuglefang og kendskab til, hvilken art der afgives skud mod. Tilladelse til at regulere vaskebjørn døgnet rundt, ændrer ikke ved dette. Skud vil dog langt overvejendeske på kort hold på foderpladser, og jægerne skal indtænke sikkerheden i forbindelse med etablering af foderpladser og placering af skydetårn o.l.

Vildtforvaltningsrådet

Møde den 3. december 2019

Bilag 2019-04-15

Emne: Brug af natsigtemidler til regulering af
mårhund, vaskebjørn og vildsvin

Indstilling: Til beslutning

Resume:

Miljøministeren ønsker at se på muligheden for at øge adgangen til at anvende natsigtemidler til regulering af mårhund, vaskebjørn og vildsvin. Miljø- og Fødevareministeriet er i dialog med Justitsministeriet om de sikkerhedsmæssige aspekter knyttet hertil og om sammenhængen med de gældende regler og praksis efter våbenlovgivningen. Miljøministeren ønsker at rådføre sig med Vildtforvaltningsrådet om de jagtetiske aspekter ved en sådan evt. øget adgang med udgangspunkt i det vedlagte notat, hvor ministeriets jagtfaglige forudsætninger er overordnet beskrevet.

Bilag: 2019-04-15 Notits til VFR vedr. natsigtemidler til regulering af mårhund og vaskebjørn

Anvendelse af natsigtemidler til regulering af mårhund og vaskebjørn m.v.

Miljøministeren har på opfordring fra DJ og forespørgsel fra Folketinget bedt ministeriet om at undersøge mulighederne (jagtfagligt, jagtetisk, juridisk m.v.) for at anvende natsigtemidler, som kan monteres på jagtvåben, i forbindelse med regulering af arter som mårhund og vaskebjørn.

Miljø- og Fødevareministeriet er i dialog med Justitsministeriet om de sikkerhedsmæssige hensyn knyttet hertil, herunder i hvilket omfang der kan gives tilladelse efter våbenlovgivningen til natsigtemidler i forbindelse med regulering af relevante arter. Efter praksis gives der våbentilladelse til natsigtemidler, som kan monteres på jagtvåben, til regulering af mårhund.

I relation til de jagtfaglige aspekter, herunder behovet for anvendelse af natsigtekikkerter, der er monteret på jagtvåben, er det Miljø- og Fødevareministeriets vurdering, at der skal sondres mellem *lysforstærkende kikkerter*, der optimerer lysforholdene således, at man bedre kan se i mørke, og *termiske kikkerter*, der opfanger varmeforskelle således, at varme genstande (levende dyr) kan ses som et klart lysende objekt (todimensionelt omrids).

Efter Miljø- og Fødevareministeriets vurdering kan der anføres jagtfaglige grunde for at give mulighed for at anvende *lysforstærkende sigtekikkerter* til regulering af nataktive arter, der må jages efter solnedgang/før solopgang, og hvor det erklærede mål er udryddelse af arten, f.eks. vildsvin, mårhund og vaskebjørn. Lysforstærkende sigtekikkerter virker bedst ved lysåbne arealer eller lysninger grundet øgede lys- og oversigtsforhold. Gode oversigtsforhold muliggør generelt en vurdering af en sikkerhedsmæssig forsvarlig skudsituation og bør således altid prioriteres ved jagt, men er især væsentlige ved regulering efter solnedgang/før solopgang. Det er med lysforstærkende sigtekikkerter generelt muligt at artskenne vildtet på kortere afstande (op til 60-80 m), som under optimale lysforhold er en sikkerhedsmæssig forsvarlig skudafstand. Våben med lysforstærkende sigtekikkerter vurderes dog ikke egnede til regulering af mink, idet det med de nævnte midler vil være svært at kende mink fra andre mårddyr.

Der kan være stor forskel på kvalitet, pris m.v. ift. det konkrete udstyr, men generelt set er det Miljø- og Fødevareministeriets vurdering af *termiske natsigtekikkerter*, at artskenning kan være vanskelig og medføre nedlæggelse af forkerte arter, ligesom bevoksning og andre elementer foran og bagved dyret ikke nødvendigvis kan gengives tydeligt nok, hvilket kan bevirke en øget risiko for anskydninger såvel som nedsat sikkerhed, hvorfor det kan være svært at vurdere, om der er tilstrækkeligt kuglefang, og dermed om der kan afgives et sikkert skud. Hertil kommer, at de fordele, der kan være ved at anvende termisk udstyr til bl.a. at spotte vildtet forud for regulering og i forbindelse med eftersøgning efter skud, kan også opnås ved hjælp af separat håndholdte termiske kikkerter, hvilket der efter Miljøstyrelsens praksis gives lov til at anvende i forbindelse med regulering af mårddyr.

Til brug for vurderingen af, om regler eller praksis for anvendelse af natsigtemidler, der er monteret på jagtvåben, skal ændres, skal også de jagtetiske aspekter ved anvendelse af natsigtekikkerter til regulering af invasive arter nærmere belyses. Ministeren ønsker i den forbindelse at rådføre sig med Vildtforvaltningsrådet.

Vildtforvaltningsrådet

Møde den 3. december 2019

Bilag 2019-04-16, 2019-04-17, 2019-04-18

Emne: Vildtreservater – status og kommissorium

Indstilling: Til beslutning

Resume:

Miljøstyrelsen vil give en status for arbejdet i vildtreservatgruppen og præsenterer et forslag til revideret kommissorium for arbejdsgruppen.

Bilag:

2019-04-16 Vildtforvaltningsrådets Reservatgruppe KOMMISSORIUM

2019-04-17 Reservatgruppe DELTAGERE

2019-04-18 Status Revision af reservatbekendtgørelser og Status Reservatgruppen

Kommissorium for Vildtforvaltningsrådets arbejdsgruppe for revision af reservatbekendtgørelser (Vildtforvaltningsrådets Reservatgruppe)

Reservatgruppens opgaver

Reservatgruppen skal:

1. Drøfte-, og rådgive Miljøstyrelsen om, rammerne for opfølgning på forstyrrelsestrusler i Natura2000-områder ved hjælp af reservatbekendtgørelser.
2. Drøfte-, og rådgive Miljøstyrelsen i, spørgsmål om oprettelse- eller ændringer af reservatbekendtgørelser.

Gruppens sammensætning

- Reservatgruppen består af en formand og, op til, 7 medlemmer samt eventuelt en suppleant for hvert af medlemmerne.
- Formanden udpeges af Vildtforvaltningsrådet for en 4 årig periode. Perioden løber samtidig med udpegningsperioden for Vildtforvaltningsrådet.
- Medlemmer og evt. suppleanter kan indstilles af følgende organisationer: Danmarks Jægerforbund, Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Ornitologisk Forening, Dansk Skovforening, Dyrenes Beskyttelse, Friluftsrådet og Landbrug & Fødevarer.
- Der kan efter aftale med formanden indkaldes særlige sagkyndige til gruppens møder.
- Sekretariatsfunktion for gruppen ligger hos Miljøstyrelsen.
- I forbindelse med møderne kan der efter behov deltage andre repræsentanter fra Miljøstyrelsen.

Gruppens møder

- Gruppen afholder møder 2 gange om året eller efter behov.
- I møderne kan der deltage én repræsentant fra hver af ovennævnte organisationer.
- Sekretariatet indkalder til rådets møder med angivelse af dagsorden, så vidt muligt med mindst 14 dages varsel. Bilag skal så vidt muligt fremsendes samtidig med indkaldelsen.
- Sekretariatet udarbejder et beslutningsnotat af møderne og udsender det til gruppens medlemmer for godkendelse samt til øvrige mødedeltagere til orientering. Hvis sekretariatet ikke inden 14 dage efter udsendelsen har modtaget skriftlige bemærkninger til referatet, betragtes det som godkendt. Godkendte referater tilsendes desuden Vildtforvaltningsrådets sekretariat.

Gruppens udgifter

- Arbejdsgruppens udgifter afholdes af Miljøstyrelsen.
- Miljøstyrelsen yder dog ingen godtgørelse for de udgifter, som medlemmerne har ved deltagelse i arbejdsgruppens møder.

Organisation:	Navn:	Stilling:	Suppleant:
			Kurt Due Johansen Kragenæsvej 29 5240 Odense NV Tlf.: +45 2368 8692 E-mail: fjordkurt@sedenet.dk
Danmarks Naturfredningsforening	Christian Ebbe Mortensen	Medlem	
Vildtforvaltningsrådets Reservatgruppe	Christian Hjorth	Formand	
Landbrug & Fødevarer	Frederik Lüttichau	Medlem	
Friluftsrådet	Jes Lind bejer	Medlem	
Dansk Ornitologisk Forening	Knud Flensted	Medlem	
Danmarks Jægerforbund	Niels Henrik Simonsen	Medlem	

Status for revision af reservatnetværk

I 2013 udarbejdede DCE en rapporten "Vurdering af forstyrrelsestrusler i Natura 2000-områderne". Rapporten pegede på mulige behov for ændringer i de områder der er nævnt herunder. Der er tilføjet en kolonne i skemaet, hvor der er redegjort for de dele der er gennemført. De reservater der er angivet med fed var prioriteret til ændring i første periode.

<i>N2000</i>	<i>Område</i>	<i>Reservatbekendtgørelser</i>	<i>Gennemførte aktiviteter i prioriterede områder</i>
4	Hirsholmene, havet vest herfor og Ellinge Å's udløb	Hirsholmene	
9	Strandenge på Læsø og havet syd herfor	Bovet-Knotten Søndre Rønner, NY	Behov for bekendtgørelse vurderes ikke til stede. Information om eksisterende fredning m.m. prioriteres.
14	Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord	Voerså-Stensnæs Aså-Gerå Hals-Egense Mariager Fjord Sødring	Forslag ved Hals-Egense gennemføres ikke. Ny bekendtgørelse Voerså-Stensnæs. Ynglefuglebeskyttelse af nye øer. Mariager Fjord søges ændret sammen med Sødring evt. sammenlægning – hensyn til lysbuget knortegås er vurderet relevant. Se Sejerøbugten ift. fældende dykænder.
15	Nibe Bredning, Halkær Ådal og Sønderup Ådal	Nibe og Gjøl Bredning Ulvedybet	Forekomsterne af lysbuget knortegås i Limfjorden undersøges. Nibe og Gjøl Bredning forventes sammenlagt med Ulvedybet. Seneste overvågningsdata viser at Lysbugede Knortegæs igen er dækket af Nibe Gjøl reservatet i dets nuværende udstrækning i kraft af at ålegræs igen findes.
16	Løgstør Bredning, Vejlerne og Bulbjerg	Vejlerne Løgstør Bredning Aggersborggård Ejerslev Røn Lønnerup Fjord Livø Bredning Skarrehage	Udvikling i friluftslivet skal følges, da projekt i Sejerøbugten synes at vise en sammenhæng mellem sejls og udbredelse af dykænder, således at der kan være en negativ effekt. Det antages at der kan være tilsvarende negative

			effekt gældende for skalleslugere. Det vurderes nærmere om et reservat er det rigtige reguleringsværktøj.
20	Havet omkring Nordre Rønner		Vurderes ikke aktuel.
28	Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø	Agger Tange Harboøre Tange	Gennemført i 2016. Der vurderes ikke at være behov for ændring af Agger Tange bekendtgørelse. Driftsaktiviteter er igangsat. Se nr. 16 i forhold til skallesluger.
46	Anholt og havet nord for	Anholt	
55	Stavns Fjord, Samsø Østerflak og Nordby Hede	Stavns Fjord	
56	Horsens Fjord, havet øst for og Endelave	Vorsø Lerdrup Bugt Mølle- og Svanegrunden Endelave Hov Røn Søby Rev Hjarnø, NY	Prioriteret i den videre proces. Sælerne vurderes at være i en positiv udvikling hvorfor der ikke synes at være behov for ændringer af de aktuelle reservater. Det øjeblikkelige forstyrrelsesniveau vurderes ikke p.t. at forudsætte etablering af nyt reservat på ved Hjarnø.
62	Venø, Venø Sund	Nørskov Vig	
65	Nissum Fjord	Nissum Fjord	
89	Vadehavet	Vadehavet Ribe	Bekendtgørelsesudkast stort set klar, der er foretaget supplerende undersøgelser ifm. hjertemuslingefiskeri. Bekendtgørelsen skal screenes ift. lov om miljøvurdering af planer og programmer. Forventes gennemført i 2020.
108	Æbelø, havet syd for og Nærrå	Mågeøerne Nærrå-Agernæs	Gennemført 2019.
110	Odense Fjord	Odense Fjord	
127	Sydfynske Øhav	Sydfynske Øhav	Der skal indkaldes til møde i brugergruppe, bekendtgørelsen er prioriteret i den videre proces.
128	Hesselø med omliggende stenrev	Hesselø	
154	Sejerø Bugt, Saltbæk Vig, Bjergene, Diesebjerg og Bollinge Bakke	Alleshave Bugt	Gennemført vurdering af fældende dykænder i Sejerøbugten. Vurdering også delvist relevant for Skallesluger.
162	Skælskør Fjord og havet og kysten mellem Agersø og Glænø	Skælskør Helleholm Vejle Basnæs Nor Holsteinborg Nor	Revision af Holsteinborg Nor, Basnæs Nor og Helleholm Vejle er gennemført i 2015.
168	Havet og kysten mellem Præstø Fjord og Grønsund	Præstø Fjord Ulvshale-Nyord Fanefjord-Grønsund	
169	Havet og kysten mellem Karrebæk Fjord og Knudshoved Odde	Dybsø Fjord Lindholm, Ny	Lindholm gennemføres ikke. Der eksisterer en kommunal aftale om øen.
173	Smålandsfarvandet nord for Lolland, Guldborgsund, Bøtø Nor og Hyllekrog-Rødsand	Rågø Tårs Vig Majbølle Guldborgsund	Revision af Rødsand gennemført i 2017. Ynglefugle inddraget og gråsæl tilpasset. Ny

		Nysted Nor Rødsand Hyllekrog Ny, flere lokaliteter i spil	lokalitet, Lindholm, er indarbejdet i Hyllekrog bekendtgørelse. Den prioriterede indsats afsluttet.
179	Nakskov Fjord og Inderfjord	Nakskov Fjord	Ændring af bekendtgørelse er gennemført i 2017. Nordenden af Vejlø inddraget.
245	Ålborg Bugt, Østlige del		Se nr. 16 vedrørende fældende havdykender.

Status for arbejdet i Vildtforvaltningsrådets reservatgruppe (Reservatgruppen)

Reservatgruppen understøtter Miljøstyrelsens arbejde med revision af reservatbekendtgørelserne (se. Kommissorium for Vildtforvaltningsrådets arbejdsgruppe for opfølgning på Natura2000-planerne med reservatbekendtgørelser). Fremdriften i arbejdet har i perioden 2016-2019 været hæmmet af organisationsændringer, ændringer i bemanning på opgaven samt senest den aktuelle udflytning af statslige arbejdspladser. Folketingsvalget i foråret 2019 medførte en udskydelse af det 13. møde i Reservatgruppen indtil 22. august.

Nu er opgaven med bekendtgørelsesrevisionerne genbemandet og processen genstartet, med planlagt revidering af 71 reservatbekendtgørelser i perioden 2020-2025. Se oversigt over reservater på efterfølgende sider:

Reservat	Status	Bekendtgørelse	Vejledning	Forventet opstart revision
Vadehavet	Til revision1. prioritet	BEK nr 867 af 21/06/2007	VEJ nr 14001 af 17/02/1998	2019
Maribo	Til revision1. prioritet	BEK nr 11332 af 28/05/2000		2019
Augustenborg	Til revision - vurderet ift. relevans	BEK nr 14001 af 22/06/1971		2020
Haderslev Fjord	Til revision - vurderet ift. relevans	BEK nr 940 af 27/06/2016		2020
Hobro	Til revision - vurderet ift. relevans	BEK nr 13010 af 18/11/1966		2020
Kalundborg	Til revision - vurderet ift. relevans	BEK nr 14007 af 04/11/1994		2020
Kolding Inderfjord	Til revision - vurderet ift. relevans	BEK nr 341 af 20/07/1949		2020
Struer	Til revision - vurderet ift. relevans	BEK nr 14006 af 17/07/1987		2020
Tihøje og Vind	Til revision - vurderet ift. relevans	BEK nr 884 af 23/09/2001		2020
Vejle Inderfjord	Til revision - vurderet ift. relevans	BEK nr 14004 af 27/11/1985		2020
Ølene	Til revision - vurderet ift. relevans	BEK nr 220 af 19/05/1942		2020
Sydfynske Ø-hav	Til revision1. prioritet	BEK nr 169 af 15/01/2007		2020
Svendborg	Til revision - vurderet ift. relevans	BEK nr 11071 af 15/11/1999		2020
Mariager Fjord	Til revision1. prioritet	BEK nr 9511 af 26/01/1996		2020
Sødring	Til revision1. prioritet	BEK nr 9528 af 11/04/1999		2020
Anholt	Til revision1. prioritet	BEK nr 488 af 25/06/1990		2020
Bastholm	Til revision1. prioritet	BEK nr 14001 af 23/02/1977		2020
Linderum	Til revision2. prioritet	BEK nr 14003 af 23/02/1977		2020
Årø Kalv	Til revision2. prioritet	BEK nr 14010 af 22/04/1991		2021
Gamborg Inddæmning	Til revision1. prioritet	BEK nr 400 af 22/07/1940		2021
Fredericia	Til revision - vurderet ift. relevans	BEK nr 14001 af 23/09/1974		2021
Horsens Nørrestrand	Til revision1. prioritet	BEK nr 14004 af 18/03/1987		2021
Norsminde Fjord	Til revision1. prioritet	BEK nr 14001 af 28/01/1982		2021
Lerdrup Bugt	Til revision2. prioritet	BEK nr 14003 af 26/08/1994		2021
Vorsø	Til revision2. prioritet	BEK nr 777 af 26/08/1994		2021
Hesselø	Til revision1. prioritet	BEK nr 150 af 14/04/1982		2021
Stavns Fjord	Til revision1. prioritet	BEK nr 661 af 31/05/1999		2021
Nibe og Gjølbredning	Til revision1. prioritet	BEK nr 9302 af 02/07/1993		2021
Ulvedybet	Til revision1. prioritet	BEK nr 14001 af 18/08/1975		2021
Nysted Nor	Til revision1. prioritet	BEK nr 14003 af 19/06/1986		2021
Vejlerne	Til revision1. prioritet	BEK nr 184 af 28/04/1960		2021
Aggersborggård	Til revision2. prioritet	BEK nr 11351 af 16/05/2000		2021
Lønnerup Fjord	Til revision2. prioritet	BEK nr 14013 af 20/05/1995		2021
Løgstør Bredning	Ikke prioriteret Revideres sammen med Vejlerne	BEK nr 859 af 27/06/2016		2021
Agerø og Skibsted Fjord	Til revision2. prioritet	BEK nr 934 af 27/06/2016		2022
Aså-Gerå	Til revision2. prioritet	BEK nr 11997 af 25/06/2001		2022

Bovet-Knotten	Til revision2. prioritet	BEK nr 14003 af 30/06/1996		2022
Dråby Vig	Til revision2. prioritet	BEK nr 60016 af 30/06/1998		2022
Dybsø Fjord	Til revision2. prioritet	BEK nr 14003 af 29/05/1997		2022
Ejerslev Røn	Til revision2. prioritet	BEK nr 60128 af 21/03/1989		2022
Ertholmene	Til revision2. prioritet	BEK nr 576 af 20/11/1984		2022
Fanefjord-Grønsund	Til revision2. prioritet	BEK nr 10301 af 28/06/1999		2022
Guldborgsund	Til revision2. prioritet	BEK nr 26051 af 19/01/1990		2022
Hals-Egense	Til revision2. prioritet	BEK nr 60407 af 15/06/1997		2022
Hanstholm	Til revision2. prioritet	BEK nr 181 af 20/02/1995		2022
Hejlsminde Nor	Til revision2. prioritet	BEK nr 9561 af 06/09/2004		2022
Hjarbæk Fjord	Til revision2. prioritet	BEK nr 14002 af 26/08/1994		2023
Hov Røn	Til revision2. prioritet	BEK nr 17821 af 08/11/1994		2023
Hov Vig	Til revision2. prioritet	BEK nr 14005 af 30/06/1996		2023
Kalvø	Til revision2. prioritet	BEK nr 14006 af 26/08/1994		2023
Livø Bredning	Til revision2. prioritet	BEK nr 14003 af 15/03/1993		2023
Majbølle	Til revision2. prioritet	BEK nr 14017 af 16/07/1995		2023
Mejlø	Til revision2. prioritet	BEK nr 14006 af 24/02/1978		2023
Møllegrunden og Svanegrunden	Til revision2. prioritet	BEK nr 14011 af 22/03/1995		2023
Mågeøerne	Til revision2. prioritet	BEK nr 14009 af 24/11/1994		2023
Nexø	Til revision2. prioritet	BEK nr 9016 af 24/01/2003		2023
Nisum Fjord	Til revision2. prioritet	BEK nr 641 af 23/06/1996		2023
Nørremaj	Til revision2. prioritet	BEK nr 9138 af 10/03/2005		2023
Odense Fjord	Til revision2. prioritet	BEK nr 407 af 12/04/2011		2023
Præstø Fjord	Til revision2. prioritet	BEK nr 10302 af 31/05/1999		2024
Ribe	Til revision2. prioritet	BEK nr 11352 af 19/06/2000		2024
Ringkøbing Fjord	Til revision2. prioritet	BEK nr 1678 af 20/11/2006		2024
Rotholmene	Til revision2. prioritet	BEK nr 14005 af 09/03/1992		2024
Selsø Sø	Til revision2. prioritet	BEK nr 14002 af 15/06/1997		2024
Skælskør	Til revision2. prioritet	BEK nr 14014 af 26/06/1995		2024
Søby Rev	Til revision2. prioritet	BEK nr 14002 af 29/03/1976		2024
Tissø	Til revision2. prioritet	BEK nr 60015 af 10/07/1998		2024
Tårs Vig	Til revision2. prioritet	BEK nr 60408 af 15/06/1997		2024
Ulvshale-Nyord	Til revision2. prioritet	BEK nr 14015 af 07/07/1995		2024
Vest Stadil Fjord	Til revision2. prioritet	BEK nr 60049 af 27/07/1998		2024
Ølsemagle Revle	Til revision2. prioritet	BEK nr 9332 af 18/01/1999		2024
Næraå-Agernæs	Revideret	BEK nr 228 af 12/03/2019		
Agger Tange	Revideret	BEK nr 860 af 27/06/2016		

Alleshave Bugt	Revideret	BEK nr 939 af 27/06/2016		
Amager		BEK nr 545 af 20/05/2012		
Arreskov Sø	Revideret - Ny	BEK nr 610 af 13/05/2017		
Basnæs Nor	Revideret	BEK nr 1763 af 15/12/2015		
Begtrup Røn	Revideret	BEK nr 861 af 27/06/2016		
Ebeltoft Vig	Revideret	BEK nr 862 af 27/06/2016		
Endelave	Revideret	BEK nr 858 af 27/06/2016		
Gyldensteen Strand	Ny	BEK nr 1597 af 09/12/2013		
Harboøre Tange m.v.	Revideret	BEK nr 856 af 27/06/2016		
Helleholm Vejle	Revideret	BEK nr 1765 af 15/12/2015		
Hirsholmene	Revideret	BEK nr 938 af 27/06/2016		
Holsteinborg Nor	Revideret	BEK nr 1762 af 15/12/2015		
Hyllekrog	Revideret	BEK nr 585 af 13/05/2017		
Nakskov Vildtreservat	Revideret	BEK nr 584 af 13/05/2017		
Nørskov Vig	Revideret	BEK nr 942 af 27/06/2016		
Roskilde Fjord		BEK nr 90 af 04/01/2010		
Rødsand	Revideret	BEK nr 583 af 13/05/2017		
Rågø	Revideret	BEK nr 937 af 27/06/2016		
Saltholm	Revideret	BEK nr 684 af 20/06/2014		
Skarrehage	Revideret	BEK nr 854 af 27/06/2016		
Voerså-Stensnæs	Revideret	BEK nr 1764 af 15/12/2015		
Vresen	Revideret	BEK nr 857 af 27/06/2016		

Indstilling: Til drøftelse

Resume:

Miljø- og Fødevareministeriet arbejder på en revision af bæverforvaltningsplanen og vil præsentere en synopsis for en revideret forvaltningsplan som oplæg til en drøftelse af de centrale forvaltningselementer i planen. Desuden orienteres om den forventede tidsplan for revisionsarbejdet.

Bilag: 2019-04-20 Bæver – Synopsis til VFR

Natur og Klimatilpasning
J.nr. 2017-5409
Ref. JACBE
Den 14. november 2019

Synopsis for forvaltningsplan for bæver

Tidsplan:

- 3. december 2019: synopsis forelægges VFR
- Uge 5 (27.-31. januar 2020) og 6 uger frem, dvs. til uge 11 (9. 13. marts 2020): Høring af udkast til forvaltningsplan
- Uge 13 og 14. (23. marts -3. april 2020): Skriftlig høring af VFR over forvaltningsplan
- Primo maj 2020: Udstedelse af forvaltningsplan

Forvaltningsplanens indhold:

1. Indledning
2. Biologi og bevaringsstatus
3. Den hidtidige forvaltningsplan
4. Forvaltningsplanen
5. Aktører/målgruppe
6. Evaluering
7. Bilag

Ad. 2. Biologi

Forvaltningsplanen indeholder en kort beskrivelse af bæverens biologi og levevis samt udvikling i bestandene siden genudsætningen i 1999 i Vestjylland og 2009 i Nordsjælland. Fokus er på den del af biologien, som har betydning for tilrettelæggelsen af forvaltningen, hvor en afgørende del bl.a. er beskrivelsen af bestandsstatus på nuværende tidspunkt: Bæver findes i dag i Vestjylland, hvor den har bredt sig til et større område, men endnu ikke har opnået gunstig bevaringsstatus samt i Nordsjælland hvor den stadig er under etablering og stort set ikke har spredt sig udover udsætningsområdet. Forvaltningsplanen vil endvidere beskrive bæverens (dynamiske) påvirkning af økosystemet, som den i kraft af sin levevis tilfører naturen, og som i sin tid netop var baggrunden for genudsætningen. Bæveren giver således øget biodiversitet og skaber bedre leveforhold for en række plantearter, insekter, flagermus, padder og fugle.

Ad. 3. Hidtidig forvaltning af bæver i Danmark

Hidtidig forvaltning er sket på grundlag af den eksisterende forvaltningsplan fra 1998. Siden 1999, hvor den første genudsætning skete, er bæverbestanden gået frem, og Naturstyrelsen har i takt med denne udvikling foretaget afværge og afhjulpethed af problemer, som tilstedeværelsen af bævere har forårsaget. Det er sket i form af fjernelse af dæmninger, flytning af bævere og bortskydning foretages af det lokale statsskovsdistrikt efter anmodning fra den/de berørte lodsejere. Hverken i Vestjylland

eller i Nordsjælland har regulering (aflivning) af bævere fundet sted bl.a. under henvisning til artens bevaringsstatus.

I 2016 blev bæveren optaget på den såkaldte referenceliste over EU-natur (i det vestlige Jylland). Det betyder, at bæveren betragtes som en naturlig del af den danske natur og dermed også omfattet af habitatdirektivets beskyttelsesregler for Natura 2000-områder. Bæver er en såkaldt bilag IV-art og som sådan strengt beskyttet efter EU's habitatdirektiv. Bæveren er omfattet af den nylige artikel 17-rapportering til EU-Kommissionen, hvoraf det fremgik, at "bæver har moderat ugunstig bevaringsstatus i den atlantiske region. Udbredelsen og bestandsstørrelsen er fortsat lav efter re-introduktionen for 20 år siden, men begge parametre for arten er stigende". Endvidere kan nævnes, at bæveren forventes snarligt at komme på udpegningsgrundlaget for enkelte Natura 2000-områder i Jylland (Nissum Fjord og Klosterheden).

Som grundlag for vurderingen af status for bæverens etablering har Naturstyrelsen indtil 2017 i samarbejde med Miljøstyrelsen foretaget årlige bævertællinger med hjælp fra frivillige.

Ad. 4 Forvaltning af bæver i fremtiden

Mål

Formålet med denne forvaltningsplan at beskrive den fremadrettede forvaltning med udgangspunkt i, at bæveren i dag anses som en integreret del af den danske natur, men endnu ikke har opnået gunstig bevaringsstatus.

Dermed skal forvaltningsplanen bidrage til at bevare arten som en del af den danske natur og sikre at forvaltningen ikke er uforenelig med opnåelse af gunstig bevaringsstatus på en måde, hvor biodiversiteten og dynamikken i naturen øges under hensyntagen til økonomiske, biologiske og rekreative interesser. Forvaltningen, der skal ske inden for rammerne af EU's habitatdirektiv, skal balanceres i forhold til forskellige interesser, herunder især hensynet til lodsejere der må tåle tilstedeværelsen af bæver på deres ejendom. Forvaltningsplanen skal herigennem bidrage til at mindske konfliktniveauet og bidrage til at minimere omkostningerne for samfundet ved at håndtere udfordringerne med bævere, netop fordi den - som en økologisk nøgleart - er et væsentligt dynamisk element i naturen.

Virkemidler

Der er fokus på virkemidler, der kan bidrage til at reducere konflikterne med lodsejere inden for rammen af den beskyttelse, som bæverne nyder efter lovgivningen. En reduktion af konflikterne kan bidrage til at øge accepten af bæverne i de dele af landet, hvor bæverens tilstedeværelse influerer på træer og vandløb og dermed indirekte til at sikre bæverens beskyttelse og videre etablering i den danske natur.

Forvaltningsplanen skal navnlig informere interessenterne, herunder de lodsejere, som har bævere på deres ejendom, om mulighederne for at få Naturstyrelsens rådgivning og hjælp. Som hidtil vil Naturstyrelsen bistå med regulering af dæmninger, opsætning af elhegn over dæmninger med henblik på at hindre bæveren i at genopbygge dæmningen, etablering af rørføring gennem dæmninger mv. Planen vil omfatte en beskrivelse af disse tiltag. Det vil afhænge af Naturstyrelsens konkrete vurdering af forholdene, hvilke indsatser der iværksættes, og som vurderes at give mening, også i forhold til ressourceanvendelsen, f.eks. hvis der er tale om ønske om afhjælpning af ikke-erhvervsøkonomiske problemer, hvilket således ikke nødvendigvis vil blive håndteret.

I takt med bæverens etablering i den danske natur vil flere forvaltningsredskaber, som f.eks. flytning og regulering af bævere, kunne komme i spil, når det ikke hindrer opretholdelse af dens bevaringsstatus.

Desuden vil forvaltningsplanen indeholde information om, under hvilke vilkår arealer med særlige vilkår efter landbrugets støtteordninger kan modtage grundbetaling på trods af, at de almindelige støttebetingelser ikke er opfyldt¹. Når årsagen til, at et givent areal ikke længere kan efterleve de almindelige betingelser, skyldes gennemførelsen af et direktivimplementerende vand- og naturprojekt (som en bæverdæmning), kan grundbetaling således alligevel udbetales. Der er også mulighed for at søge dispensation fra støttebetingelserne for et enkelt år på støtteordningerne ”økologisk arealtilskud”, ”tilskud til pleje af græs og naturarealer” og ”tilskud til omlægning til økologisk jordbrug”. Så vidt vides udnyttes disse muligheder i dag ikke fuldt ud, fordi kendskabet til reglerne ikke er tilstrækkeligt udbredt blandt de lodsejere, som vil kunne have glæde af ordningen.

Forvaltningsplanen vil herudover adressere evt. konflikter i forhold til vandløbslovgivningen og afvejningen i forhold til andre beskyttelsesinteresser, herunder vandrefisk.

I dag indkøres overvågning af bæveren i NOVANA-regi med forventet første landsdækkende afrapportering februar 2021. NOVANA-overvågningen følger habitatdirektivets krav om dataindsamling hvert 6. år. Da dette er sket her i 2019, vil tilstandsvurderingen om ikke-gunstig bevaringsstatus gælde frem til 2025, med mindre der inden da foreligger videnskabeligt indsamlede data om andet, ligesom det i givet fald skal forelægges EU-Kommissionen, hvis 2019-vurderingen skal ændres.

I forbindelse med overvågningen vil Miljøstyrelsen vurdere, om og på hvilken måde de årlige bævertællinger, hvor frivillige har bistået, skal fortsættes, og hvordan de skal supplere NOVANA.

Der er ikke planer om yderligere udsætninger af bævere udover de to genudsætninger, som er sket i 1999 og 2009.

Ad. 5. Aktører i forvaltningen/målgruppe

Aktører i forvaltning af bæver er primært Naturstyrelsen (rådgivning, vejledning og afhjælpning af bæverskader og -gener), kommunerne (der står for vandløbsadministrationen) samt Miljøstyrelsen, der har det overordnede ansvar for forvaltningen af arten. Frivillige kan som tidligere efter behov medvirke til årlige bævertællinger.

Ad. 6. Evaluering

I forvaltningsplanen beskrives, hvordan Miljøstyrelsen løbende vil evaluere forvaltningsplanens virkemidler og supplere forvaltningsplanen i takt med forskningen og udviklingen i bestandene, dels i Jylland, dels på Sjælland. Når gunstig bevaringsstatus opnås, kan der således være behov for at se på, om forvaltningsplanen skal revideres.

¹ jf. Rådets forordning nr. 1307/2013 artikel 32, stk. 2, litra b).

Indstilling: Til orientering

- Orientering fra formanden
- Status for hold af rovfugle
- Jagttegnsbudget
- Status på bekendtgørelser
- EU-kommissionens vejledning om habitatdirektivets artikel 12 og 16 (den strenge beskyttelse af bilag IV arter)

Bilag:

2019-04-20 Notat opgørelse over rovfuglehold november 2019

Landskab & Skov
Ref. TIJJE
Den 7. november 2019

Opgørelse over antallet af godkendte rovfugle der holdes i fangenskab i Danmark pr. 1. november 2019

Nedenfor findes en oversigt som opsummerer antal rovfugle, der holdes i fangenskab i Danmark, jf. Miljø- og Fødevareministeriets bekendtgørelse nr. 848 af 27. juni 2016 om hold af fugle i fangenskab samt antallet af ejere af rovfugle.

Opsummeringen viser antal rovfugle og antal ejere pr. rovfugleart. Da samme ejer kan have flere rovfuglearter (og mange ejere typisk har flere arter), er det ikke mulig at finde antallet af fugleholdsejere ved at summere tallene i oversigten. Da et fuglehold af en bestemt art kan være afviklet samtidig med et nyt hold af samme art er oprettet, kan opgørelsen ikke give et komplet billede af udviklingen af rovfuglehold.

Oversigten er delt i to:

- 1) Opsummering for rovfuglearter omfattet af fugleholdbekendtgørelsens bilag 1 og hybrider af arter omfattet af bilag 1 og bilag 2. For disse gælder jf. fugleholdsbekendtgørelsen:
§ 3. Rovfugle og ugler af de arter, som fremgår af bilag 1, må ikke holdes i fangenskab.
Stk. 2. Hybrider af rovfugle og hybrider af ugler, der fremgår af bilag 1 eller 2, må ikke holdes i fangenskab.
Stk. 3. Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning [nu Miljøstyrelsen] kan i særlige tilfælde gøre undtagelse fra forbuddet i stk. 1
- 2) Opsummering for rovfuglearter som ikke er omfattet af fugleholdsbekendtgørelsens bilag 1. For disse gælder jf. fugleholdsbekendtgørelsen:
§ 4. Rovfugle og ugler af arter, som ikke er nævnt i bilag 1, må kun holdes i fangenskab efter tilladelse fra Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning [nu Miljøstyrelsen].

Forbuddet mod hybrider af en række arter (arter omfattet af bilag 1 og bilag 2) blev indført ved revision af fugleholdsbekendtgørelsen i 2013.

Opsummering for arter omfattet af fugleholdbekendtgørelsens bilag 1 og hybrider af arter omfattet af bilag 1 og bilag 2 (xx fuglehold fordelt på x ejere)

Havørn *Haliaeetus albicilla*

Ejere pr. 1. april 1994:	2
Ejere pr. 1. december 2009:	2
Ejere pr. 1. maj 2017:	1
Ejere pr. 1. november 2019:	1

Fugle pr. 1. april 1994:	8
Fugle pr. 1. december 2009:	14
Fugle pr. 1. maj 2017:	17
Fugle pr. 1. november 2019:	16

Kongeørn *Aquila chrysaetos*

Ejere pr. 1. april 1994:	2
Ejere pr. 1. december 2009:	2
Ejere pr. 1. maj 2017:	2
Ejere pr. 1. november 2019:	2

Fugle pr. 1. april 1994:	7
Fugle pr. 1. december 2009:	12
Fugle pr. 1. maj 2017:	11
Fugle pr. 1. november 2019:	9

Hybridørn *Aquila chrysaetos x rapax*

Ejere pr. 1. april 1994:	0
Ejere pr. 1. december 2009:	1
Ejere pr. 1. maj 2017:	1
Ejere pr. 1. november 2019:	1

Fugle pr. 1. april 1994:	0
Fugle pr. 1. december 2009:	1
Fugle pr. 1. maj 2017:	1
Fugle pr. 1. november 2019:	1

Fuglen er fra før forbuddet mod hybrider.

Hybridfalk *Falco rusticolus/peregrinus/cherrug/biarmicus*

Ejere pr. 1. april 1994:	1
Ejere pr. 1. december 2009:	2
Ejere pr. 1. maj 2017:	2
Ejere pr. 1. november 2019:	1

Fugle pr. 1. april 1994:	21
Fugle pr. 1. december 2009:	36

Fugle pr. 1. maj 2017:	3*
Fugle pr. 1. november 2019:	1

*Godkendte fugle fra før forbuddet mod hybrider. Tidligere opgørelser omfatter også årets afkom, som efterfølgende typisk er eksporteret inden for fuglenes 1. leveår.

Jagtfalk *Falco rusticolus*

Ejere pr. 1. april 1994:	2
Ejere pr. 1. december 2009:	2
Ejere pr. 1. maj 2017:	2
Ejere pr. 1. november 2019:	2
Fugle pr. 1. april 1994:	21
Fugle pr. 1. december 2009:	96
Fugle pr. 1. maj 2017:	148
Fugle pr. 1. november 2019:	151

Vandrefalk *Falco peregrinus*

Ejere pr. 1. april 1994:	16
Ejere pr. 1. december 2009:	9
Ejere pr. 1. maj 2017:	8
Ejere pr. 1. november 2019:	8
Fugle pr. 1. april 1994:	61
Fugle pr. 1. december 2009:	164
Fugle pr. 1. maj 2017:	85
Fugle pr. 1. november 2019:	84

Tårnfalk *Falco tinnunculus*

Ejere pr. 1. april 1994:	1
Ejere pr. 1. december 2009:	0
Ejere pr. 1. maj 2017:	0
Ejere pr. 1. november 2019:	0
Fugle pr. 1. april 1994:	2
Fugle pr. 1. december 2009:	0
Fugle pr. 1. maj 2017:	0
Fugle pr. 1. november 2019:	0

Duehøg *Accipiter gentilis*

Ejere pr. 1. april 1994:	2
Ejere pr. 1. december 2009:	1
Ejere pr. 1. maj 2017:	1
Ejere pr. 1. november 2019:	0
Fugle pr. 1. april 1994:	3

Fugle pr. 1. december 2009:	4
Fugle pr. 1. maj 2017:	2
Fugle pr. 1. november 2019:	0

Høgeørn *Hieraaetus fasciatus*¹

Ejere pr. 1. april 1994:	0
Ejere pr. 1. december 2009:	1
Ejere pr. 1. maj 2017:	1
Ejere pr. 1. november 2019:	0

Fugle pr. 1. april 1994:	0
Fugle pr. 1. december 2009:	1
Fugle pr. 1. maj 2017:	1
Fugle pr. 1. november 2019:	0

Opsummering for arter som ikke er omfattet af fugleholdbekendtgørelsens bilag 1

Kalkungrib *Cathartes aura*

Ejere pr. 1. april 1994:	0
Ejere pr. 1. december 2009:	0
Ejere pr. 1. maj 2017:	0
Ejere pr. 1. november 2019:	0

Fugle pr. 1. april 1994:	0
Fugle pr. 1. december 2009:	0
Fugle pr. 1. maj 2017:	0
Fugle pr. 1. november 2019:	0

Hold af to fugle i perioden 1997-2002

Lammegrib *Gypaetus barbatus*

Ejere pr. 1. april 1994:	0
Ejere pr. 1. december:	1
Ejere pr. 1. maj 2017:	1
Ejere pr. 1. november 2019:	1

Fugle pr. 1. april 1994:	0
Fugle pr. 1. december 2009:	1
Fugle pr. 1. maj 2017:	1
Fugle pr. 1. november 2019:	1

Gåsegrib *Gyps fulvus*

Ejere pr. 1. april 1994:	0
Ejere pr. 1. december 2009:	1
Ejere pr. 1. maj 2017:	1
Ejere pr. 1. november 2019:	1

¹ Arten blev omfattet af bilag 1 ved revisionen af fugleholdsbekendtgørelsen i 2013

Fugle pr. 1. april 1994:	0
Fugle pr. 1. december 2009:	1
Fugle pr. 1. maj 2017:	2
Fugle pr. 1. november 2019:	1

Caracara *Caracara plancus* (Syn: *Poleborus blancus*)

Ejere pr. 1. april 1994:	0
Ejere pr. 1. december 2009:	1
Ejere pr. 1. maj 2017:	1
Ejere pr. 1. november 2019:	2

Fugle pr. 1. april 1994:	0
Fugle pr. 1. december 2009:	2
Fugle pr. 1. maj 2017:	3
Fugle pr. 1. november 2019:	2

Falklandcaracara (gribbefalk) *Phalcoboenus australis*

Ejere pr. 1. april 1994:	0
Ejere pr. 1. december 2009:	1
Ejere pr. 1. maj 2017:	1
Ejere pr. 1. november 2019:	1

Fugle pr. 1. april 1994:	0
Fugle pr. 1. december 2009:	1
Fugle pr. 1. maj 2017:	1
Fugle pr. 1. november 2019:	1

Amerikansk tårnfalk *Falco sparverius*

Ejere pr. 1. april 1994:	0
Ejere pr. 1. december 2009:	11
Ejere pr. 1. maj 2017:	36
Ejere pr. 1. november 2019:	32

Fugle pr. 1. april 1994:	0
Fugle pr. 1. december 2009:	27
Fugle pr. 1. maj 2017:	59
Fugle pr. 1. november 2019:	77

Slagfalk *Falco cherrug*

Ejere pr. 1. april 1994:	3
Ejere pr. 1. december 2009:	14
Ejere pr. 1. maj 2017:	16
Ejere pr. 1. november 2019:	25

Fugle pr. 1. april 1994:	8
Fugle pr. 1. december 2009:	41

Fugle pr. 1. maj 2017:	49
Fugle pr. 1. november 2019:	83

Lannerfalk *Falco biarmicus*

Ejere pr. 1. april 1994:	2
Ejere pr. 1. december 2009:	16
Ejere pr. 1. maj 2017:	20
Ejere pr. 1. november 2019:	21

Fugle pr. 1. april 1994:	3
Fugle pr. 1. december 2009:	20
Fugle pr. 1. maj 2017:	30
Fugle pr. 1. november 2019:	38

Laggerfalk *Falco jugger*

Ejere pr. 1. april 1994:	0
Ejere pr. 1. december 2009:	2
Ejere pr. 1. maj 2017:	1
Ejere pr. 1. november 2019:	1

Fugle pr. 1. april 1994:	0
Fugle pr. 1. december 2009:	3
Fugle pr. 1. maj 2017:	1
Fugle pr. 1. november 2019:	1

Præriefalk *Falco mexicanus*

Ejere pr. 1. april 1994:	0
Ejere pr. 1. december 2009:	1
Ejere pr. 1. maj 2017:	3
Ejere pr. 1. november 2019:	4

Fugle pr. 1. april 1994:	0
Fugle pr. 1. december 2009:	3
Fugle pr. 1. maj 2017:	6
Fugle pr. 1. november 2019:	6

Berberfalk *Falco pelegrinoides*

Ejere pr. 1. april 1994:	0
Ejere pr. 1. december 2009:	11
Ejere pr. 1. maj 2017:	9
Ejere pr. 1. november 2019:	15

Fugle pr. 1. april 1994:	0
Fugle pr. 1. december 2009:	21
Fugle pr. 1. maj 2017:	20

Fugle pr. 1. november 2019: 25

Eleonorafalk *Falco eleonora*

Ejere pr. 1. april 1994: 0

Ejere pr. 1. december 2009: 1

Ejere pr. 1. maj 2017: 1

Ejere pr. 1. november 2019: 1

Fugle pr. 1. april 1994: 0

Fugle pr. 1. december 2009: 3

Fugle pr. 1. maj 2017: 3

Fugle pr. 1. november 2019: 3

Brunskuldret våge (harrishøg) *Parabuteo unicinctus*

Ejere pr. 1. april 1994: 0

Ejere pr. 1. december 2009: 28

Ejere pr. 1. maj 2017: 32

Ejere pr. 1. november 2019: 46

Fugle pr. 1. april 1994: 0

Fugle pr. 1. december 2009: 44

Fugle pr. 1. maj 2017: 63

Fugle pr. 1. november 2019: 87

Rødhalet våge (rødhalet musvåge) *Buteo jamaicensis*

Ejere pr. 1. april 1994: 0

Ejere pr. 1. december 2009: 11

Ejere pr. 1. maj 2017: 9

Ejere pr. 1. november 2019: 13

Fugle pr. 1. april 1994: 0

Fugle pr. 1. december 2009: 12

Fugle pr. 1. maj 2017: 16

Fugle pr. 1. november 2019: 18

Kongevåge *Buteo regalis*

Ejere pr. 1. april 1994: 0

Ejere pr. 1. december 2009: 2

Ejere pr. 1. maj 2017: 4

Ejere pr. 1. november 2019: 4

Fugle pr. 1. april 1994: 0

Fugle pr. 1. december 2009: 4

Fugle pr. 1. maj 2017: 6

Fugle pr. 1. november 2019: 5

Aguja *Geranoaetus melanoleucos*

Ejere pr. 1. april 1994: 1

Ejere pr. 1. december 2009:	1
Ejere pr. 1. maj 2017:	0
Ejere pr. 1. november 2019:	0

Fugle pr. 1. april 1994:	1
Fugle pr. 1. december 2009:	1
Fugle pr. 1. maj 2017:	0
Fugle pr. 1. november 2019:	0

Hvidhovedet havørn (amerikansk havørn) *Haliaeetus leucocephalus*

Ejere pr. 1. april 1994:	0
Ejere pr. 1. december 2009:	4
Ejere pr. 1. maj 2017:	5
Ejere pr. 1. november 2019:	5

Fugle pr. 1. april 1994:	0
Fugle pr. 1. december 2009:	8
Fugle pr. 1. maj 2017:	10
Fugle pr. 1. november 2019:	11

Stellers havørn *Haliaeetus pelagicus*

Ejere pr. 1. april 1994:	0
Ejere pr. 1. december 2009:	2
Ejere pr. 1. maj 2017:	3
Ejere pr. 1. november 2019:	3

Fugle pr. 1. april 1994:	0
Fugle pr. 1. december 2009:	6
Fugle pr. 1. maj 2017:	7
Fugle pr. 1. november 2019:	7

Rovørn *Aquila rapax*

Ejere pr. 1. april 1994:	0
Ejere pr. 1. december 2009:	3
Ejere pr. 1. maj 2017:	3
Ejere pr. 1. november 2019:	3

Fugle pr. 1. april 1994:	0
Fugle pr. 1. december 2009:	2
Fugle pr. 1. maj 2017:	3
Fugle pr. 1. november 2019:	3

Steppeørn *Aquila nipalensis*

Ejere pr. 1. april 1994:	0
Ejere pr. 1. december 2009:	4
Ejere pr. 1. maj 2017:	4
Ejere pr. 1. november 2019:	5

Fugle pr. 1. april 1994:	0
Fugle pr. 1. december 2009:	6
Fugle pr. 1. maj 2017:	7
Fugle pr. 1. november 2019:	8

Verraux ørn *Aquila verreaux*

Ejere pr. 1. april 1994:	0
Ejere pr. 1. december 2009:	1
Ejere pr. 1. maj 2017:	1
Ejere pr. 1. november 2019:	2

Fugle pr. 1. april 1994:	0
Fugle pr. 1. december 2009:	1
Fugle pr. 1. maj 2017:	1
Fugle pr. 1. november 2019:	2

Kejserørn *Aquila heliaca*

Ejere pr. 1. april 1994:	0
Ejere pr. 1. december 2009:	1
Ejere pr. 1. maj 2017:	2
Ejere pr. 1. november 2019:	2

Fugle pr. 1. april 1994:	0
Fugle pr. 1. december 2009:	1
Fugle pr. 1. maj 2017:	2
Fugle pr. 1. november 2019:	2

Afrikansk pygmæfalk *Polihierax semitorquatus*

Ejere pr. 1. april 1994:	0
Ejere pr. 1. december 2009:	0
Ejere pr. 1. maj 2017:	2
Ejere pr. 1. november 2019:	1

Fugle pr. 1. april 1994:	0
Fugle pr. 1. december 2009:	0
Fugle pr. 1. maj 2017:	4
Fugle pr. 1. november 2019:	1

Vildtforvaltningsrådet

Møde den 3. december 2019

Bilag 2019-04-23

Emne: Kommende møder

Indstilling: Til drøftelse

Resume:

Formanden fremlægger emner for kommende møder. Medlemmerne i VFR opfordres til at byde ind med emner.

Bilag:

2019-04-23 Mødematrix 2019-2022

Mødematrix for Vildtforvaltningsrådet

7. november 2019

Emne	2019				2020				2021			
	Marts	Juni	September	December	Marts	Juni	September	December	Marts	Juni	September	December
Jagttider	Afklaring af vidensbehov, arter til forhandling, aktivering		Revideret fagligt grundlag,	Beslutning om indstilling. Inkl. keykoncept	Kommissorium ordinær revision	bud på arter, der ikke skal						x
Jagttegnsmidler til naturforvaltning	Hidtidig anvendelse, oplæg til fremtidig anvendelse	Opsamling på indkomne bemærkninger			x	x						
Ulv	Model for forvaltning af ulv og håndtering af	Problemformulering for forvaltning af	Målformulering	Kommissorium for ulvegruppen	x	x	x	forvaltningsplan				
Invasive rovdyr	Status for forvaltningsplan		Drøftelse af høringsudkast	døgnjagt på vaskebjørn			Status på fvpl.			x		
Rewilding		Bengt Holst - proces bag udtalelsen fra	Ekskursion Jylland	Skitse udtalelse	Gæst	gæst	gæst					
Udsætning		Opfølgning på					status					
Hjortevildtforvaltning		Status fra DNH		Indstilling fra DNH		status		status				
Våben/ udstyr				Riffelkugler og natsigtemidler								
Gæs			Opflg. int. FP		x							
Sæler			Bornholmerordning	Jagt på sæler								
Bæver				Forvaltningsplan								
Kirkeugle			Update på forskning				status					
Oddere			Ansøgning			status						
Rovfulgle				status på hold				status				x
Reservatgruppe				Status			x					x
Vildtudbyttestatistik/ VILREG			status				x				x	

2022			
Marts	Juni	Septi	Dec
		x	
			x
			x
		x	

Natur og Klimatilpasning
J.nr. \$dossier_f2casenumber\$
Ref. MERJE
Den 1. oktober 2019

Opfølgning fra VFR møde d. 20. september og frem mod mødet d. 3. december 2019

Ulv

- Jan Eriksen indarbejder VFRs bemærkninger til udkast til målsætninger. DEP hjælper med opsætning som sidst. Udsendes til VFR i skriftlig høring primo november.
- Jan Eriksen udarbejder udkast til kommissorium i samarbejde mellem MST. DEP er med cc og får til godkendelse. Udsendes til VFR i skriftlig høring primo november. (mail udsendes i uge 45)
- Medlemmerne bedes primo november om at foreslå medlemmer til ulvegruppe, som nedsættes ved møde i VFR i dec. DEP og MST afklarer hvem der deltager fra ministeriet og er sekretær.
- DEP og MST afklarer økonomi i ulvegruppe –ift. afholdelse af møder og inddragelse af center for adaptiv forvaltning. Bestilling hos DCE (den gode bestilling). Afklaring VFR budget.
- Jan Eriksen kommer med plan for mødeaktivitet og ønsker til møderne, herunder budget. Første møde midt december (præsentationsmøde). Møde i Vestjylland m. overnatning.
- Mål at have udkast til ulveplan inden udgangen af 2020.

Forvaltningsplan for mink, mårhund og vaskebjørn

- VFR ønsker at være inddraget tidligere end ifbm. offentlig høring.
- VFR ønsker at evalueringen af planen initieres i VFR i 2022 – inden rådet skal nyudpeges.

Kirkeugle

- VFR bakker op
- Fremtid afhænger af finansiering fra MFVM af fortsat fodring fra nu. DEP og MST undersøger muligheder for finansiering. (Sag i proces om afklaring)
- (markvildtsindsatsen – er der politisk ønske om at fortsætte denne? -)

Odder

- VFR bakker op. MST følger op med det nødvendige ift. evt. at kunne give tilladelse til udsætning og på hvilke betingelser. Ikke yderligere i VFR-regi pt.

Riffelkugler

- MST kommer med indflyvning til punktet. (afklaring om punktet kommer på decembermødet)

Gråsæl

- God struktur på punktet med besøg af repræsentant fra fiskeriet (DFPO), spørgsmål fra VFR og efterfølgende drøftelse i VFR uden besøgende. Godt med oplæg hvor punkterne var struktureret. Strukturen kan bruges til andre drøftelser i rådet fx rewilding.

Reservater

- Status hver december fra MST.

Hjortevildt

- Indstilling til december mødet fra den nationale hjortevildtgruppe. Indstilling flytter med indhold i brev fra de fem organisationer + forslag til ny regional fordeling + ændringer ift. valg af formanden i de regionale hjortevildtgrupper.
- Vi forventer at indstillingen indebærer arealkrav, som kræver lovændring.

Jagttider

- Indstilling om nye jagttider fra jagttidsgruppen til decembermødet
- Nyt kommissorium for jagttidsrevision (**Afklaring om mødet til dec eller marts**).
- VFR ønsker viden om effekten af augustjagten for landbruget og om antallet af nedlagte grågæs.
- Augustjagten på grågæs evalueres ifbm. jagttidsrevisionen frem mod 2022.

Rovfugle

- DEP bestiller status hos MST til mødet i december

Bukkejagt

- Mette svarer på brev om at det vil indgå i det videre arbejde med hjortevildtforvaltning i VFR.
- Jan Eriksen forbereder at foreslå til mødet i december, at den nationale hjortevildtgruppe kigger på forvaltning af råvildt. Foreslås at indgå i beredskab til ministeren, hvis hun deltager ved mødet i VFR.

Rewilding

- DEP udarbejder råskitse til udtalelse til brug for mødet i december. (**Har Jan mulighed for at komme med et oplæg?**)
- Til decembermødet drøftes den videre proces, herunder oplægsholdere og kommende drøftelser.
- På de tre første møder i 2020 er der oplæg udefra

Diverse

- Jan Eriksen udsender til VFR en henvendelse fra Niels Kanstrup om et møde vedrørende bly i ammunition den 20. oktober.
- Frederik har foreslået at vi fik et elektronisk sagsbehandlingssystem hvor materialet blev udsendt og også blev gemt. De bruger det i L&F. Det ville være et system MFVM kan bruge i mange sammenhænge, så relevant at undersøge evt. via AFD. (**Louise har undersøgt og det er ikke umiddelbart muligt**)